

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Indrė Chmieliauskaitė

**INFORMACIJOS APIE MAISTĄ SĄSAJOS
SU MAISTO PRODUKTŲ PASIRINKIMU
VISUOMENĖS SVEIKATOS POŽIŪRIU**

Daktaro disertacija
Biomedicinos mokslai, visuomenės sveikata (10B)

Vilnius, 2009

Disertacija rengta 2003 – 2009 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Rimantas Stukas (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai,
visuomenės sveikata – 10B)

Konsultantė:

dr. Roma Bartkevičiūtė (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai,
visuomenės sveikata – 10B)

TURINYS

SAVOKOS IR SUTRUMPINIMAI	5
1. ĮVADAS.....	7
1.1. Darbo tikslas.....	7
1.2. Darbo uždaviniai	8
1.3. Ginamieji teiginiai	8
1.4. Darbo aktualumas.....	8
1.5. Darbo mokslinis naujumas ir praktinė reikšmė.....	9
2. LITERATŪROS APŽVALGA	10
2.1. Informacijos apie maistą ir mitybą šaltiniai.....	10
2.2. Informacijos apie maistą reglamentavimo svarba.....	12
2.3. Maisto produktų ženklavimo informacijos įtaka maisto produktų pasirinkimui.....	15
2.4. Sociodemografinių veiksnių įtaka maisto produktų ženklavimo informacijos naudojimui.....	19
2.5. Vartotojų nuomonė apie maisto produktų ženklimą ir ją lemiantys veiksniai.....	22
2.6. Maisto produktų maistingumo ženklavimo informacijos sąsajos su mityba ir sveikata.....	27
3. DARBO METODIKA.....	31
3.1. Tyrimo imtis	31
3.2. Tyrimo instrumentas.....	32
3.3. Statistinė duomenų analizė	33
4. REZULTATAI.....	35
4.1. Respondentų charakteristika.....	35
4.2. Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonė apie maisto produktų ženklimą.....	36
4.2.1. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumą.....	36
4.2.2. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumo pagerinimo priemones	41
4.2.3. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumą.....	43
4.2.4. Kai kurių teiginių apie maistingumą suprantamumas	48
4.2.4.1. Teiginių „Daug baltymų“ ir „Baltymų šaltinis“ suprantamumas.....	48
4.2.4.2. Teiginio „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ suprantamumas	52

4.2.5. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informaciją kaip žinių apie maistą ir mitybą šaltinį	56
4.3. Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įtaką maisto produktų pasirinkimui	58
4.3.1. Nuomonė apie ženklavimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui.....	58
4.3.2. Nuomonė apie maistingumo teiginių įtaką maisto produktų pasirinkimui	62
4.3.3. Nuomonė apie ženklavimo informacijos įtaką maisto produktų mitybinės vertės vertinimui	66
4.4. Respondentų maisto produktų maistingumo ženklavimo informacijos poreikiai, atsižvelgiant į sociodemografinius veiksnius.....	70
4.4.1. Respondentų maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo poreikiai	70
4.4.2. Respondentų nesidomėjimo maistingumo ženklavimo informacija priežastys	82
4.4.3. Respondentų pageidaujami pagrindiniai maistingumo ženklavimo informacijos rodikliai	83
4.4.4. Respondentų pageidaujami kiti maistingumo ženklavimo informacijos rodikliai	87
4.4.5. Nuomonė apie maisto produktų maistingumo informacijos nurodymo pagerinimo priemones	94
4.5. Informacijos apie maistą sąsajos su respondentų mitybos įpročiais ir požiūriu į tam tikrus mitybos aspektus	99
4.5.1. Informacijos apie maistą sąsajos su mitybos įpročiais.....	99
4.5.2. Informacijos apie maistą sąsajos su požiūriu į tam tikrus mitybos aspektus	105
5. REZULTATŲ APTARIMAS.....	116
6. IŠVADOS.....	123
7. REKOMENDACIJOS	125
8. LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	126
PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA.....	137
PRIEDAI	138

SAVOKOS IR SUTRUMPINIMAI

Informacija apie maistą – informacija apie maisto produktą, galutiniam vartotojui pateikiama etiketėje, kituose kartu pateikiamuose dokumentuose ar kitomis priemonėmis, įskaitant modernių technologijų priemones arba žodinę komunikaciją. Prie šios informacijos nepriskiriami komerciniai pranešimai, kaip apibrėžta 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2000/31/EB (2008 m. vasario 7 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl informacijos apie maistą pateikimo vartotojams. KOM (2008) 40 galutinis, Briuselis.

Maisto produktų ženklavimas – visi su maisto produktu susiję žodžiai, išsami informacija, prekės ženklas, komercinis pavadinimas, paveikslėliai arba simboliai, nurodyti ant pakuotės, dokumente, pastaboje (ispėjime), etiketėje, žiede ar lankelyje“ (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ (Žin., 2003, Nr. 13-530).

Maistingumo ženklavimas – ženklavimas maisto produktus pateikiama informacija apie energinę vertę ir maistines medžiagas: baltymus, angliavandenius, riebalus, skaidulines medžiagas, natrij, vitaminus ir mineralines medžiagas (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ (Žin., 2003, Nr. 13-530).

Teiginys apie maistingumą – teiginys, kuriuo tiesiogiai ar netiesiogiai užsimenama, kad produktas turi tam tikrą naudingą maistinių savybių dėl:

- a) energijos (kaloringumo), kurią jis
 - i) suteikia,
 - ii) suteikia mažesnę ar didesnę kiekį, arba
 - iii) nesuteikia, ir (arba)
- b) maistinių arba kitų medžiagų, kurių
 - i) jis turi,
 - ii) turi mažesnę ar didesnę kiekį arba

iii) neturi (2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą).

Maistinė medžiaga – baltymai, angliavandeniai, riebalai, skaidulinės medžiagos, natris, vitaminai ir mineralai bei medžiagos, kurios priklauso arba sudaro vieną iš šių kategorijų (2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą).

PSO – Pasaulio sveikatos organizacija.

N – tiriamųjų skaičius.

χ^2 – chi kvadrato kriterijus.

lls – laisvės laipsnių skaičius.

ŠS – šansų santykis.

PI – pasikliautiniai intervalai.

1. ĮVADAS

Šiuo metu Europoje visuotinai pripažįstama, kad maisto produktų ženklėjimas yra veiksminga informacijos teikimo priemonė, kuria sudaroma galimybė gyventojams rinktis sveikatai naudingus maisto produktus. Pasaulinės mitybos, fizinio aktyvumo ir sveikatos strategijos pagrindu priimtoje Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl Europos strategijos su mityba, antsvoriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti pabrėžiama, kad vartotojams būtina sudaryti sąlygas susipažinti su aiškia, nuoseklia ir moksliniais įrodymais pagrįsta informacija apie maistą [1, 2]. Pagrindinis maisto produktų ženklėjimo tikslas – apsaugoti vartotojų sveikatą bei pateikti išsamią ir teisingą informaciją apie maisto produktus [2]. Sveikos mitybos principų žinojimas ir tinkama maisto produktų maistingumo informacija reikšmingai palengvintų vartotojo galimybes pasirinkti sveikatai naudingus maisto produktus ir sveikiau maitintis.

Europoje atliktų vartotojų informuotumo apie maisto produktų ženklėjimą bei ženklėjimo informacijos poreikius ir jų sąsajas su mityba tyrimų duomenys rodo, kad maisto produktų ženklėjimo informacija daugumai vartotojų yra neaiški, nesuprantama, dažnai neįskaitoma ir neatitinka vartotojų poreikių [3–13]. Informacija, pateikiama ženklėjant maisto produktus, gali būti vienintelis informacijos šaltinis apie maisto produktus, prieinamas vartotojui maisto produkto pasirinkimo vietoje, todėl labai svarbu, kad vartotojai suprastų ženklėjimo informaciją ir gebėtų ja tinkamai naudotis. Jei vartotojai informacijos nesupras ar supras klaidingai, tai gali paveikti jų mitybą, o kartu ir sveikatą. Todėl informacijos apie maistą sąsajų su maisto produktų pasirinkimu ir mityba visuomenės sveikatos požiūriu moksliniai tyrimai yra labai aktualūs.

1.1. Darbo tikslas

Ištirti ir įvertinti informacijos apie maistą sąsajas su Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu.

1.2. Darbo uždaviniai

1. Įvertinti Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonę apie maisto produktų ženklimą.
2. Ištirti Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonę apie maisto produktų ženklimo informacijos įtaką maisto produktų pasirinkimui.
3. Išanalizuoti Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų maistingumo ženklimo poreikius, atsižvelgiant į sociodemografinius veiksnius.
4. Išanalizuoti Lietuvos suaugusių gyventojų mitybos įpročių ir informacijos apie maistą poreikio sąsajas.

1.3. Ginamieji teiginiai

1. Per mažai Lietuvos suaugusių gyventojų domisi maisto produktų ženklimo informacija.
2. Maisto produktų ženklimas neatitinka Lietuvos suaugusių gyventojų poreikių.
3. Lietuvos suaugusių gyventojų, besidominčių informacija apie maistą, mitybos įpročiai nėra sveikesni.

1.4. Darbo aktualumas

Tinkamas informacijos apie maistą pateikimas, įskaitant maisto produktų ženklimą, yra svarbi priemonė skatinti sveikatą stiprinantį gyvenimo būdą ir užtikrinti saugų maisto produktų vartojimą. Antrajame PSO Europos regiono veiksmų plane dėl maisto ir mitybos veiksmų pabrėžiama, kad maisto produktų ženklimo taisyklės ir informacijos apie maistą pateikimas turi būti nukreipti į vartotojų sampratos apie maistą ir mitybą gerinimą ir pagalbą jiems sveikai maitintis [14]. Lietuvoje atliktų tyrimų duomenys rodo, kad sveikatos gerinimo ir ligų profilaktikos tikslais maisto produktus renkasi tik nedidelė dalis gyventojų [15, 16], tačiau trūksta duomenų apie tai, kokios yra Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų pasirinkimo sąsajos su informacija apie maistą, kokia yra vartotojų nuomonė, poreikiai ir priežastys, trukdančios naudotis tokia informacija, renkantis maisto

produktus.

1.5. Darbo mokslinis naujumas ir praktinė reikšmė

Lietuvoje pirmą kartą atliktas išsamus reprezentatyvus tyrimas, kuris visuomenės sveikatos požiūriu apima informacijos apie maistą sąsajas su maisto produktų pasirinkimu, gyventojų maisto produktų ženklavimo poreikius, atsižvelgiant į sociodemografinius veiksnius bei gyventojų nuomonę apie maisto produktų ženklavimą bei galimas ženklavimo informacijos pagerinimo priemones. Tokius tyrimus atlikti skatina Europos Komisija, siekdama nustatyti, kaip reikėtų patobulinti informacijos apie maistą pateikimą reglamentuojančius teisės aktus ir tokios informacijos pateikimą, kad jie labiau atitiktų gyventojų poreikius ir padėtų jiems sveikiau maitintis, ypač todėl, kad visuomenės naudojimas maisto produktų ženklavimo informacija ir jos supratimas bei įtaka maisto produktų pasirinkimui Europoje nėra pakankamai ištyrinėti [3].

Atliktas mokslinis darbas „Informacijos apie maistą sąsajos su maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu“ yra Lietuvos žmonių faktiškos mitybos, gyvenamosios, požiūrio į sveikatą ir mitybą tyrimo, vykdyto įgyvendinant Valstybinės maisto ir mitybos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2003-2010 metų plano, patvirtinto 2003 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1325, 16.1 priemonę, dalis [17].

Atlikto tyrimo rezultatai leidžia pirmą kartą įvertinti Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonę apie maisto produktų ženklavimo informaciją bei maisto informacijos sąsajas su maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu. Darbo rezultatai naudingi, rengiant sveikos mitybos mokymo programas, rengiant ir teikiant Lietuvos gyventojams maisto produktų ženklavimo informaciją, labiau atitinkančią vartotojų poreikius. Tyrimo rezultatai leidžia išskirti gyventojų grupes, kurioms reikalingas švietimas apie ženklavimą maisto produktus pateikiamą informaciją ir jos svarbą, padeda nustatyti priežastis, trukdančias suprasti pateikiamą ženklavimo informaciją ir ja naudotis.

Šio darbo duomenys naudingi tobulinant informacijos apie maistą teikimo vartotojams reglamentavimą ir skatinant Lietuvos gyventojus sveikiau maitintis.

2. LITERATŪROS APŽVALGA

2.1. Informacijos apie maistą ir mitybą šaltiniai

Informacija apie maistą ir mitybą neabejotinai daro įtaką maisto produktų pasirinkimui ir mitybos įpročiams, o tinkamas tokios informacijos pateikimas yra svarbi sveikata stiprinančio gyvenimo būdo ir saugaus maisto produktų vartojimo užtikrinimo priemonė [14, 18]. Mokslinėje literatūroje kaip informacijos apie maistą ir mitybą šaltiniai nurodomi televizija, radijas, žurnalai, laikraščiai, specializuoti leidiniai apie mitybą ir sveikata, sveikatos ir mitybos specialistai, socialinė aplinka (šeimos nariai, draugai, bendradarbiai), internetas, vartotojų asociacijos, maisto produktų gamintojai, maisto produktų reklama ir maisto produktų ženkinimo informacija [5, 10, 19–22].

Pasaulyje atliktų tyrimų duomenimis, maisto produktų ženkinimo informacijos kaip informacijos šaltinio apie maistą ir mitybą svarba atskirų šalių gyventojams yra nevienoda: Vengrijos gyventojams ji yra svarbiausias žinių apie mitybą šaltinis, o pagrindinių informacijos šaltinių sąrašė pagal nurodymo dažnį Ispanijoje ir Danijoje užėmė antrą, Airijoje, Lenkijoje ir Vokietijoje – trečią, Pietų Afrikoje – penktą, o Olandijoje – tik aštuntą vietą [5, 10]. Olandijos gyventojai pageidauja gauti daugiau informacijos apie maisto produktų ženkinimą, o Jungtinės Karalystės gyventojai informacijos šia tema pageidauja netgi labiau negu apie sveiką mitybą [21, 23]. Pietų Afrikos Respublikoje gyvenančios moterys maisto produktų ženkinimo informacija kaip informacijos apie mitybą šaltiniu pasitiki labiau negu žurnaluose, laikraščiuose, šeimos narių, draugų ir kaimynų teikiama informacija ir mažiau negu sveikatos priežiūros specialistų, televizijos ir radijo teikiama informacija [24].

Įvairiose pasaulio šalyse atlikti tyrimai rodo skirtingą atskirų informacijos šaltinių pasiskirstymą priklausomai nuo jų svarbos gyventojams [5, 22, 24, 25]. Visuomenės informavimo priemonėmis pateikiamos informacijos apie maistą ir mitybą srautas nuolat didėja, todėl neatsitiktinai ji dažniausiai vyrauja pagrindinių informacijos apie maistą ir mitybą šaltinių sąrašė. Taivano, Pietų Afrikos Respublikos, Lenkijos ir Ispanijos gyventojams daugiausiai žinių apie mitybą suteikia televizija ir radijas, o Kanados, Vokietijos ir Danijos gyventojams – laikraščiai ir žurnalai [5, 22, 25]. Tobulėjant technologijoms, atsirado virtualių informacijos šaltinių, tačiau internetą, kaip svarbiausią žinių apie maistą ir mitybą šaltinį įvardino

tik mažiau kaip dešimtadalis Danijos, Vengrijos, Vokietijos, Ispanijos ir Lenkijos gyventojų, o Olandijoje jis užėmė ketvirtą vietą informacijos šaltinių apie mitybą sąraše [5, 20].

Žmonėms, kuriuos pasiekia žinių srautas iš įvairiausių informacijos šaltinių, kyla vis daugiau klausimų, į kuriuos dažnai tenka atsakyti šeimos gydytojams [26]. Tačiau konsultuoti pacientus mitybos klausimais yra sudėtingas uždavinys, kadangi mitybai ir maisto produktų pasirinkimui daro įtaką biologinių, ekonominių, socialinių ir psichosocialinių veiksnių sąveika [27]. Danijos, Vengrijos, Vokietijos, Ispanijos ir Lenkijos gyventojų nurodytų informacijos apie maistą ir mitybą šaltinių sąraše gydytojai, vaistininkai ir mitybos specialistai užėmė ketvirtą – šeštą vietas, o Olandijos gyventojams būtent šeimos gydytojai suteikia daugiausiai žinių apie mitybą, tačiau mokslininkai pastebi, kad gydytojų bendravimas su gyventojais nėra optimalus [5, 23, 24].

Kai kuriose šalyse (Ispanijoje, Ukrainoje, Pietų Afrikos Respublikoje) atliktų tyrimų duomenys rodo, kad sveikatos priežiūros specialistai dažniausiai įvardijami kaip patikimiausias informacijos apie mitybą šaltinis [24, 28, 29].

Svarbus visuomenės sveikatos specialistų vaidmuo, siekiant, kad gyventojai turėtų žinių apie mitybą ir tinkamą maisto produktų pasirinkimą, akcentuojamas ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose: Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. liepos 2 d. nutarimu Nr. VIII-833 priimtoje Lietuvos sveikatos programoje, 2003 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1325 patvirtintoje Valstybinėje maisto ir mitybos strategijoje ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 27 d. nutarimu Nr. 941 patvirtintoje Lietuvos nacionalinėje visuomenės sveikatos priežiūros strategijoje [17, 30, 31]. Minėtuose dokumentuose pabrėžiama, kad būtina siekti, kad informacija apie maisto produktus būtų pasiekiamą visoms gyventojų grupėms, tobulinti visuomenės žinias apie sveiką mitybą, suformuoti sveikos mitybos įgūdžius, gerinti visuomenės sveikatos stebėseną ir gyventojų informuotumą visuomenės sveikatos klausimais.

Informacijos priimtinumą vartotojui ir veiksmingumą lemia daug veiksnių: individų turimos žinios, nuostatos apie mitybą ir sveikatą, pasitikėjimas gaunama informacija, pateikiamos informacijos turinys ir kt. Tam, kad maisto produktų ženklinimo informacija pasiektų tikslą, pasaulyje atliekami tokios informacijos sąsajų su minėtais veiksniais tyrimai, nes informacijos pateikimo strategijos, nukreiptos į specifinius vartotojų, kuriems ji skirta, poreikius, interesus ir motyvaciją, daro didesnę įtaką maisto produktų pasirinkimui ir mitybos įpročiams [18].

2.2. Informacijos apie maistą reglamentavimo svarba

Pastaraisiais dešimtmečiais PSO Europos regione nustatyta, kad su maistu gaunamos energijos kiekis viršija energijos poreikius, o žmonių faktinė mityba vis labiau neatitinka sveikos mitybos rekomendacijų [14]. PSO priimtoje Pasaulinėje mitybos, fizinio aktyvumo ir sveikatos strategijoje didelis su maistu gaunamų riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių, cukrų, druskos ir natrio vartojimas siejami su padidėjusia neužkrečiamų ligų rizika [1]. Lietuvoje atliktų faktinės mitybos tyrimų duomenimis, suaugę gyventojai vartoja per daug šių medžiagų, o gyventojų mirtingumo priežasčių struktūroje vyrauja mirtingumas nuo lėtinių neužkrečiamų ligų [16, 32]. PSO prognozuoja, kad iki 2020 m. pasaulyje mirtingumas nuo šių ligų gali išaugti iki 73 proc. [33]. Siekiant sumažinti lėtinių neužkrečiamų ligų plitimo tikimybę, reikia imtis moksliskai pagrįstų, efektyvių priemonių. PSO akcentuoja, kad maisto produktų ženklavimo taisyklės kaip svarbi mitybos politikos priemonė turi užtikrinti vartotojų sampratą apie maistą ir mitybą gerinimą bei padėti jiems sveikai maitintis, o mokslininkai pažymi, kad tinkamas informacijos apie maistą reglamentavimas svarbus nutukimo, kraujotakos sistemos ir kitų lėtinių neužkrečiamų ligų plitimo mažinimui bei maisto pramonės skatinimui stiprinti visuomenės sveikatą bei padėti maisto produktų vartotojams laikytis sveikos mitybos rekomendacijų [3, 14, 34, 35-37]. Ypač svarbu reglamentuoti maistingumo ženklavimą, kadangi visuomenės susidomėjimas ryšiu tarp maisto, sveikatos ir individualius poreikius tenkinančių maisto produktų pasirinkimo nuolat didėja, o maistingumo ženklavimo informacija prisidėtų prie visuomenės švietimo mitybos srityje ir palengvintų vartotojų galimybę rinktis bei mitybiniu požiūriu palyginti kelis produktus. Įvairi ir subalansuota mityba yra būtina geros sveikatos sąlyga, ir pavieniai produktai yra svarbūs mitybai. Kad pateikiama maistingumo informacija pasiektų vidutinį vartotoją ir atliktų savo paskirtį, ji turi būti paprasta ir lengvai suprantama.

Pasauliniu mastu maisto produktų ženklavimo reikalavimai nustatyti PSO ir Maisto ir žemės ūkio organizacijos įsteigtos Maisto Kodekso Komisijos 1985 m. patvirtintame Fasuotų maisto produktų ženklavimo bendrajame standarte [38]. Europos Sąjungoje minėti reikalavimai pirmą kartą buvo apibrėžti dar 1979 m. [39]. Nuo to laiko priimta daug teisės aktų, kurių nuostatos buvo perkeltos į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintą Lietuvos higienos normą HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ [40]. Maisto produktų

ženklavimo reikalavimai skirstomi į bendruosius, apimančius bendros ženklavimo informacijos, atskirų jos rodiklių (maisto produkto pavadinimo, sudedamųjų dalių, grynojo kiekio, tinkamumo vartoti termino, laikymo ir vartojimo sąlygų, gamintojo rekvizitų, kilmės šalies, etilo alkoholio koncentracijos) pateikimą bei maistingumo ženklavimo reikalavimus. Minėtoje higienos normoje nurodoma, kad ženklavimo informacija turi būti pateikiama gerai matomoje maisto produkto pakuotės vietoje, lengvai išžiūrima, neištrinama, ryški, neuždengta kitais įrašais arba piešiniais, tačiau nėra numatyta konkrečių išmatuojamų jos įskaitomumo įvertinimo kriterijų.

Maistingumo ženklavimo nuostatos pasauliniu mastu buvo pirmą kartą nustatytos 1985 m. Maisto Kodekso Maistingumo ženklavimo gairėse [41], apimančiose nuorodas dėl savanoriško maistingumo informacijos pateikimo, atskirų jos rodiklių nurodymo bei jų verčių apskaičiavimo. Atskirų maistingųjų medžiagų, kurios turi būti nurodomos ženklinant maisto produktų maistingumą, pateikimas priklauso nuo maisto produkto etiketės dydžio, galimų maisto produktų sudėties analizės metodų ir netgi nuo jų taikymo kaštų [35].

Kad maistingumo informaciją suvoktų ir ja naudotųsi kuo didesnė visuomenės dalis, pasaulyje reglamentuojant maistingumo ženklimą atsižvelgiama į esamas sveikos mitybos rekomendacijas bei gyventojų požiūrį ir poreikius [35]. Todėl atskirose šalyse nustatyti maistingumo ženklavimo reikalavimai dėl jo nurodymo sąlygų, atskirų rodiklių pateikimo, maisto produktų, kuriuos ženklinant būtina nurodyti maistingumą, sąrašo yra skirtingi. Daugumoje pasaulio šalių, įskaitant Europos Sąjungos valstybes, įprastų maisto produktų maistingumo ženklimas neprivalomas. Tačiau jis privalomas Izraelyje (nuo 1993 m.), Jungtinėse Amerikos Valstijose (nuo 1994 m.), Brazilijoje (nuo 2001 m.), Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje (nuo 2002 m.), Kanadoje ir Malaizijoje (nuo 2003 m.), Argentinoje, Urugvajuje ir Paragvajuje (nuo 2006 m.), o Honkonge ir Pietų Afrikos Respublikoje numatoma jį nustatyti privalomu [42-44].

Ženklinant specialios paskirties maisto produktus, skirtus sergantiesiems cukriniu diabetu, sumažinto natrio kiekio dietai, beglitiminiams maisto produktus, kūdikių mitybai skirtus mišinius, pieno produktus ir vitaminais, mineralais ar kitomis medžiagomis papildytus maisto produktus, maistingumo nurodymas yra privalomas Bahreine, Kinijoje (įskaitant vaikams ir vyresnio amžiaus žmonėms skirtus produktus), Kosta Rikoje, Kroatijoje, Indijoje, Kuveite, Korėjos Respublikoje,

Mauricijuje, Maroke, Nigerijoje, Omane, Peru, Filipinuose, Katare, Saudo Arabijoje, Jungtiniuose Arabų Emyratuose ir Venesueloje [42].

Europos Sąjungos valstybėse, įskaitant Lietuvą, taip pat Brunėjuje, Čilėje, Ekvadore, Indonezijoje, Japonijoje, Meksikoje, Singapūre, Šveicarijoje, Tailande ir Vietname ženklinant specialios paskirties maisto produktus, privaloma nurodyti jų maistingumą, o kitų maisto produktų maistingumo ženklimas yra neprivalomas, išskyrus tuos atvejus, kai pateikiamas teiginys apie maistingumą [42, 45].

Kai kuriose pasaulio valstybėse (pvz., Pakistane, Egipte, Dominikos Respublikoje, Jordanijoje ir kt.) nėra jokių nacionalinių taisyklių, reglamentuojančių maistingumo ženklavimo informacijos pateikimą [42].

Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ pateiktas „maistingumo ženklavimo“ sąvokos apibrėžimas apima ženklinant maisto produktus pateikiamą informaciją apie energinę vertę ir šias maistines medžiagas: baltymus, angliavandenius, riebalus, skaidulines medžiagas, natrij, vitaminus ir mineralines medžiagas [40].

Europos Sąjungos valstybėse, įskaitant Lietuvą, maisto produktų maistingumo ženklimas neprivalomas, tačiau jį privaloma nurodyti tuomet, kai pateikiamas teiginys apie maistingumą [40].

Vis daugiau maisto produktų Europos Sąjungoje ženklinama ir reklamuojama pateikiant teiginius apie maistingumą [46-48]. Nuo 2007 m. liepos 1 d. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse, taikomas 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą [49]. Jo priede yra nurodyti ženklinant, reklamuojant ir pateikiant maisto produktus vartojami teiginiai apie maistingumą ir jų vartojimo sąlygos. Minėtame Reglamente akcentuojama, kad būtina atsižvelgti į mokslinį teiginių įrodymą, o tokius teiginius vartojantys maisto verslo operatoriai turėtų juos pagrįsti, atsižvelgiant į turimų mokslinių duomenų visumą. Teiginiai apie maistingumą neturėtų būti pateikiami, jeigu jie neatitinka visuotinai pripažintų mitybos ir sveikatingumo principų, skatina nepagrįstą bet kurio maisto produkto vartojimą arba prieštarauja sveikos mitybos rekomendacijoms.

Visuomenės susidomėjimas maisto, mitybos ir sveikatos sąsajomis nuolat auga, vartotojai reikalauja daugiau maisto produktų ženklavimo informacijos ir pageidauja, kad ji būtų aiški, paprasta, išsami ir patikima. Tai kelia naujų iššūkių apie maisto produktus teikiamos informacijos reglamentavimo srityje, susijusių su ženklavimo

informacijos rodiklių peržiūrėjimu, įskaitomumo užtikrinimu, lanksčiais mechanizmais, leidžiančiais maisto gamintojams prisitaikyti prie kintančių vartotojų poreikių. Šių iššūkių sprendimas turi būti pagrįstas mokslinių tyrimų duomenimis [33]. Lietuva po įstojimo į Europos Sąjungą tapo bendros Europos Sąjungos teisėkūros dalyvė. Europos Sąjungoje, rengiant teisės aktus informacijos apie maistą pateikimo srityje, ypatingas dėmesys skiriamas mokslinių tyrimų duomenims [50]. Lietuvai teikiant pasiūlymus dėl teisės aktų, reglamentuojančių informacijos apie maistą pateikimą vartotojams, ir siekiant, kad į juos būtų atsižvelgta, svarbu juos pagrįsti mokslinių tyrimų duomenimis. Tačiau Lietuvoje reprezentatyvių tyrimų, kurie apimtų informacijos apie maistą sąsajas su maisto produktų pasirinkimu, gyventojų maisto produktų ženklavimo poreikius bei gyventojų nuomonę apie maisto produktų ženklimą, galimas ženklavimo informacijos pagerinimo priemonės, iki šiol nebuvo atlikta.

2.3. Maisto produktų ženklavimo informacijos įtaka maisto produktų pasirinkimui

Teikiant maisto produktų ženklavimo informaciją siekiama informuoti vartotojus ir jiems sudaryti geresnes sąlygas rinktis sveikatai naudingus maisto produktus. JAV ir Europoje atliktų tyrimų duomenys rodo, kad iš maisto produktų ženklavimo informacijos rodiklių vartotojus labiausiai domina maisto produkto tinkamumo vartoti terminas [4, 5, 21, 51-53]. Šiaurės šalių gyventojų nuomone, šis maisto produktų ženklavimo informacijos rodiklis labiausiai veikia maisto produktų pasirinkimą, todėl privalo visada būti nurodytas ženklinant maisto produktus [4]. 2006 m. atliktos Kauno medicinos universiteto Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, tinkamumo vartoti termino taip pat buvo dažniausiai ieškoma maisto produktų etiketėse [52]. Minėtu ženklavimo informacijos rodikliu, rinkdamiesi maisto produktus, domisi apie 70 proc. JAV ir net 90 proc. Danijos gyventojų [5, 51, 54]. Jungtinėje Karalystėje 2005 m. atlikto tyrimo duomenimis, tinkamumo vartoti terminu besidominčių gyventojų 2004 m., palyginus su ankstesniais metais, sumažėjo nuo 64 iki 49 proc. [21]. Lenkijos, Ispanijos ir Vokietijos gyventojų maisto produktų pasirinkimui terminas, per kurį reikia suvartoti maisto produktą, taip pat labai svarbus, tačiau didesnę gyventojų dalis pirmenybę teikia informacijai apie kainą [5]. Daugiau kaip pusė (58 proc.) Ukrainos gyventojų, ypač vyresnio amžiaus, nurodė,

kad maisto produktų pasirinkimui didžiausią įtaką daro kaina [28]. JAV nustatyta, kad 2006–2008 m. daugėjo gyventojų, nurodžiusių, kad maisto produktų pasirinkimui didžiausią įtaką daro kaina [38].

Kitų maisto produktų ženklavimo informacijos rodiklių svarba atskirų šalių gyventojų maisto produktų pasirinkimui yra skirtinga. Informacija apie maisto produkto kilmės šalį ir sudėtį Švedijos, Islandijos, Norvegijos, Danijos, Suomijos ir Prancūzijos gyventojams yra vienas prioritetinių rodiklių, kurių jų nuomone, būtina nurodyti ženklinant maisto produktus [4, 53]. Airijoje ir Lenkijoje informacija apie kilmės šalį domina trečdali, o Jungtinėje Karalystėje – penktadali gyventojų [5, 10, 21]. Vokietijoje net kas antras gyventojas informacija apie maisto produkto kilmės vietą domisi retai arba visai nesidomi [5]. Apie pusę JAV vartotojų, rinkdamiesi maisto produktus, skaito etiketėse pateiktą informaciją apie jų sudėtį ir kiekį [49]. Jungtinėje Karalystėje tik kas dešimtą (11 proc.) gyventoją domina maisto produkto sudedamųjų dalių sąrašas [21]. Danijoje, Vokietijoje ir Lenkijoje maisto produkto kiekis, nurodytas ženklinant maisto produktus, domina septynis gyventojus iš dešimties. 43 proc. vokiečių nurodė, kad informacija apie sudedamųjų dalių sąrašą visada arba dažnai veikia maisto produktų pasirinkimą [5].

Informacija apie maisto produktų sudėtyje esančius maisto priedus domina 41 proc. vartotojų Jungtinėje Karalystėje, kas trečią Danijos ir kas antrą Lenkijos gyventoją, o daugiau kaip du trečdaliai vokiečių tokia informacija nesidomi arba domisi retai [5, 21]. Dauguma amerikiečių (68 proc.) nurodė, kad pirkdami maisto produktus pirmą kartą, visada arba beveik visada atkreipia dėmesį į sudedamųjų dalių sąrašą, ar jame nėra maisto priedų, ypač konservantų [54].

Mokslinių tyrimų duomenimis, maisto produktų maistingumo ženklinimo informacijos svarba atskirų pasaulio šalių gyventojams yra nevienoda. Jungtinėse Amerikos Valstijose maistingumo ženklinimo informacija domisi apie trys ketvirtadaliai gyventojų [51, 55]. Dauguma Brazilijos gyventojų (74,8 proc.) nurodė, kad naudojasi maisto produktų ženklinimo informacija [56]. Daugiau kaip pusė brazilų (59,9 proc.) domisi atskirų maisto produktų: pieno, pieno produktų, konservuotų maisto produktų, dešrų ir dietinių produktų maistingumu ir tik ketvirtadalis (25,7 proc.) skaito visų maisto produktų maistingumo ženklinimo informaciją. Kito Brazilijos mokslininkų atlikto tyrimo duomenimis, maistingumo informaciją kaip labai svarbią maisto produktų pasirinkimui įvardijo 90,5 proc. gyventojų [57]. Daugiau kaip pusė (59 proc.) Vokietijos gyventojų nurodė, kad jie dažnai arba kartais domisi tokia informacija, tačiau kas penktas jų (26 proc.) į tokią

informaciją atkreipia dėmesį retai, o 15 proc. ja visiškai nesidomi [5]. Šiaurės šalyse nustatyta, kad vartotojai ypač linkę domėtis maistingumo informacija tų maisto produktų, kuriems buvo taikyti keli apdorojimo etapai [58].

Dauguma (70 proc.) Kanados gyventojų maistingumo informacijos pateikimo pageidavo dar iki privalomo maistingumo ženklavimo reikalavimo nustatymo jų šalyje [59]. Izraelyje po privalomo maistingumo ženklavimo įvedimo praėjus 6 metams, pusė (47 proc.) vartotojų apklausos metu nurodė, kad visada arba dažnai maisto produktų etiketėse skaito maistingumo informaciją, o Singapūre, rinkdamiesi maisto produktus, šia informacija domisi 38 proc. gyventojų [42].

Daugiau kaip pusė Danijos, Islandijos, Suomijos ir Švedijos gyventojų, atsakydami į klausimą apie maistingumo ženklavimo informacijos svarbą maisto produktų pasirinkimui, ją įvardijo kaip labai svarbią, penktadalis Danijos ir Suomijos bei apie trečdalis Islandijos, Švedijos ir Norvegijos gyventojų ją įvardijo kaip pakankamai svarbią ir tik labai nedidelei daliai Šiaurės šalių gyventojų (3–6 proc.) maistingumo ženklavimo informacija buvo visiškai nesvarbi [4].

Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje atliktų tyrimų duomenimis, trečdalis vartotojų naudojami maistingumo ženklavimo informacija ir dauguma (88 proc.) jų nurodė, kad ši informacija veikia maisto produktų pasirinkimą. Kai kurie šių šalių gyventojai domisi maisto produktų maistingumu visą laiką, tačiau dauguma tokią informaciją skaito tik pirmą kartą rinkdamiesi tam tikrą maisto produktą [60].

Pasaulio mokslininkai nagrinėja ir atskirų maistingumo ženklavimo rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui. Dauguma JAV gyventojų dažniausiai domisi informacija apie maisto produktų energinę vertę ir riebalus (atitinkamai 75 proc. ir 71 proc.) [51, 61]. Australijos ir Naujosios Zelandijos gyventojai taip pat maisto produktų etiketėse dažniausiai skaito informaciją apie riebalus [60]. Ištyrus vartotojų naudojimąsi maistingumo ženklavimo informacija Brazilijoje, nustatyta, kad vartotojai labiausiai domėjosi informacija apie riebalus ir natrį [56]. Palyginus Jungtinės Karalystėje atliktų vartotojų naudojimąsi ženklavimo informacija renkantis maisto produktus tyrimų 2000 m. ir 2005 m. duomenis, nustatytas reikšmingas vartotojų, besidominčių etiketėse nurodytais druskos, riebalų ir cukraus kiekiu, skaičiaus didėjimas (2000 m. šia informacija besidominčių gyventojų buvo atitinkamai 22 proc., 42 proc. ir 28 proc., o 2005 m. – atitinkamai 53 proc., 60 proc. ir 48 proc.). Ženklinant maisto produktus nurodyta energinė vertė 2000 m. ir 2005 m. domėjosi tokia pati dalis – 28 proc. Jungtinės Karalystės gyventojų [21].

Kitose Europos Sąjungos šalyse atliktų tyrimų duomenimis, renkantis maisto produktus iš visų maistingumo rodiklių labiausiai domimasi riebalų kiekiu, tačiau jis nėra toks aktualus kaip kaina, tinkamumo vartoti terminas, prekės ženklas ar produkto kiekis [5]. Lenkijoje ir Ispanijoje informaciją apie riebalų kiekį maisto produktų etiketėse skaito apie trečdalis gyventojų, o palyginus su minėtomis šalimis, Danijoje riebalų kiekiu domimasi dvigubai dažniau. Du penktadaliai vokiečių nurodė, kad, rinkdamiesi maisto produktus, skaito ženklinimo informaciją apie riebalų kiekį. Antrą vietą labiausiai dominančių maistingumo ženklinimo informacijos rodiklių sąrašė užima energinė vertė. Ji domina mažiau kaip trečdalį Lenkijos, Vokietijos ir Ispanijos vartotojų, tačiau apie pusę jų tokia informacija domisi retai arba niekada nesidomi. Danijoje informacija apie cukrų ir skaidulines medžiagas domimasi dažniau negu apie energinę vertę. Rinkdamiesi maisto produktus, ispanai ir danai į nurodytą skaidulinių medžiagų kiekį atkreipia dėmesį dvigubai dažniau negu lenkai. Baltymų kiekis domina kas trečią Danijos, kas ketvirtą Ispanijos, kas šeštą Lenkijos ir kas dešimtą Vokietijos gyventoją [5].

Atlikta tyrimų, kuriuose analizuojamos maisto produktų kainos ir maistingumo informacijos sąsajos su maisto produktų pasirinkimu. Nustatyta, kad didesnis baltymų, natrio, cukraus, vitaminų ir mineralų kiekis turi teigiamos įtakos, o didesnė maisto produktų kaina, didesnis riebalų ir skaidulinių medžiagų kiekis turi neigiamos įtakos maisto produktų pasirinkimui. Mokslininkai daro prielaidą, kad vitaminai, mineralai ir baltymai, kaip rodo kitų autorių tyrimų duomenys, neturi įtakos maisto produktų skoniu, todėl tokių maistinių medžiagų turinčių maisto produktų pasirinkimą labiau veikia maistingumo informacija. Skaidulinės medžiagos, natris ir cukrus, keisdami maisto produktų skonį, gali tiesiogiai veikti maisto produktų pasirinkimą. Todėl maisto produktų pasirinkimui turi įtakos ir maistingumo informacija, ir skoninės savybės [62].

Taigi, įvairiose pasaulio šalyse atliktų tyrimų duomenimis, iš visų ženklinimo informacijos rodiklių maisto produktų pasirinkimui labiausiai daro įtaką tinkamumo vartoti terminas ir kaina, o iš maistingumo informacijos rodiklių – energinė vertė ir riebalų kiekis.

2.4. Sociodemografinių veiksnių įtaka maisto produktų ženklavimo informacijos naudojimui

Pasaulyje atliekama daug tyrimų, kuriuose nagrinėjama, kokie yra skirtumai tarp maisto produktų ženklavimo informacija besinaudojančių ir ja nesinaudojančių asmenų ir tiriamos galimybės skatinti domėtis šia informacija tuos, kuriems ji atrodo nesvarbi. Didžiausią dėmesį mokslininkai skiria naudojimosi maisto produktų maistingumo ženklavimo informacija sąsajoms su sociodemografiniais veiksniais [3, 21, 55, 59, 63–68]. Anglijos mokslininkai nurodo, kad maistingumo ženklavimo informacijos naudojimas reiškia, kad vartotojai geba ją surasti ant maisto produkto pakuotės, ja domisi, ją supranta bei naudojami priimdami racionaliausią sprendimą renkantis maisto produktus [3]. Nustatyta, kad naudojimas maistingumo ženklavimo informacija priklauso nuo lyties, amžiaus, gyvenamosios vietovės, socialinės aplinkos, išsilavinimo, užimtumo, pajamų dydžio [3, 21, 28, 42, 55, 59, 61–73].

Įvairiose pasaulio šalyse atliktų tyrimų duomenimis, moterys domisi ir naudojami maistingumo ženklavimo informacija dažniau negu vyrai, nes moterys labiau domisi ir turi daugiau žinių apie mitybą, labiau rūpinasi savo sveikata ir būdamos atsakingos už didžiąją dalį arba visų maisto produktų pirkimą šeimai, jaučia atsakomybę už savo šeimos narius [3, 21, 28, 42, 55, 59, 61–71].

Amžiaus įtaka naudojimuisi maistingumo ženklavimo informacija įvairių autorių vertinama nevienodai [3, 28, 64, 70, 71]. Vienų tyrimų duomenys rodo, kad didėjant amžiui, mažėja tikimybė naudotis tokia informacija [67, 72, 68], o kitų tyrimų rezultatai rodo priešingą situaciją, kad vyresnio amžiaus žmonės ypač domisi riebalų ir cholesterolio kiekiu [8, 63, 73]. Anglijos mokslininkai, atlikę įvairių pasaulio šalių vartotojų supratimo ir naudojimosi maistingumo ženklavimo informacija tyrimų, kurių duomenys gali būti pritaikyti Europos regionui, analizę, konstatavo, kad trūksta duomenų apie vyresnio amžiaus asmenų naudojamą maistingumo ženklavimo informaciją [3]. Vyresnio amžiaus žmonės yra specifinė gyventojų grupė, kurios maisto produktų pasirinkimą lemia sveikatos būklė, biologiniai pokyčiai, nulemti senėjimo ir funkcinių gebėjimų, kuriuos veikia visa eilė šeimos, socialinių ir ekonominių veiksnių [74]. Todėl maisto produktų ženklavimo kaip informacijos šaltinio apie maistą ir mitybą panaudojimas pagyvenusių žmonių grupėje neatsiejamas nuo jų demografinių, elgsenos ir fiziologinių ypatumų. JAV mokslininkai nustatė, kad mažiausiai ženklavimo informacija naudojasi 80 m.

amžiaus asmenys. Tai gali būti paaiškinama tokio amžiaus asmenų funkciniais, pvz., regos, sutrikimais ir ribotomis galimybėmis apsipirkti [75]. Izraelyje informacija apie maistingumą daugiausiai domisi 35–44 m., o mažiausiai – 55–64 m. amžiaus asmenys [42].

Vertinant Jungtinės Karalystės gyventojų gebėjimą teisingai įvertinti pateiktame maisto produkto etiketės pavyzdyje nurodyto cukrų ir riebalų kiekio santykį su bendru produkto maistingumu, nustatyta, kad daugiau asmenų nuo 66 m. negu iki 66 m. amžiaus neteisingai atliko pateiktą užduotį. Daugumą Jungtinės Karalystės gyventojų, kurie nurodė, kad nežino, kaip teisingai interpretuoti teiginį apie 80 proc. sumažintą riebalų kiekį, sudarė asmenys nuo 65 m. amžiaus [21].

Ištirus JAV gyventojų gebėjimą atlikti su maistingumo informacijos naudojimu susijusias užduotis, nustatyta, kad blogiau tokias užduotis atlieka asmenys nuo 55 m. amžiaus [72]. Švedijos tyrėjai pastebėjo, kad vyresnio amžiaus žmonės, palyginus su jaunesniaisiais, turi mažiau žinių apie maistingumo informaciją, o kita grupė mokslininkų pažymi, kad maistingumo ženklavimo informacija labiau linkę domėtis vyresnio amžiaus asmenys, kurie yra susirūpinę savo sveikata [76, 77].

Tyrimų, kuriuose buvo vertinama gyvenamosios vietovės įtaka gyventojų naudojimuisi maistingumo ženklavimo informacija, duomenys rodo, kad kaimo vietovių ir priemiesčių gyventojai labiau linkę naudotis maistingumo ženklavimo informacija negu miestų gyventojai [63, 78].

Mokslininkai pažymi, kad maistingumo ženklavimo informaciją dažniau skaito asmenys, kurie gyvena kartu su kitais asmenimis [79]. Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje atlikto tyrimo duomenimis, cukraus kiekiu maisto produktuose ypač domisi mažų vaikų turintys tėvai [60]. Kanados mokslininkai atlikę atokiose kaimo vietovėse rengiamų mokymų efektyvumo gyventojų nuostatomis apie maistingumo ženklavimo informaciją ir naudojimuisi tokia informacija vertinimą, nustatė, kad tiesioginis kontaktas tarp mokytojo ir gyventojų mokymų metu bei bandomaisiais tyrimais patikrintos mokymų medžiagos taikymas, teigiamai veikia atokiose kaimo vietovėse gyvenančių žmonių nuostatas apie maistingumo ženklavimo informaciją ir tokios informacijos naudojimą renkantis maisto produktus [80].

Įvairiose pasaulio šalyse atlikti tyrimai patvirtino hipotezę, kad aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys yra labiau linkę domėtis maistingumo ženklavimo informacija bei geriau ją supranta negu turintieji žemesnį išsilavinimą [8, 59, 65, 68, 72, 79]. Daugiau aukštesnio negu žemesnio išsilavinimo asmenų domisi maisto produktų sudedamųjų dalių sąrašu ir cukraus kiekiu produkte [8].

Amerikiečių mokslininkai išskėlė hipotezę, kad nutukimas galėjo pasiekti epidemijos mastą JAV ir dėl to, kad gyventojai nesuvokdami, kuo skiriasi maistingumo ženklavimo informacija, pateikta vienai porcijai ir visai maisto produkto pakuotei, kurioje gali būti kelios porcijos, negali tinkamai įvertinti faktinio su užkandžiais gaunamo energijos kiekio. Atlikus tyrimą asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, nustatyta, kad neteisingo tokios informacijos suvokimo paplitimas buvo didesnis tarp žemesnį išsilavinimą turinčių asmenų [81].

Dėl užimtumo įtakos naudojimuisi maistingumo ženklavimo informacija atskiri autoriai pateikia skirtingas išvadas. Vienų tyrimų duomenys rodo, kad nedirbantys asmenys, taip pat ir pensininkai, tokia informacija naudojami dažniau negu dirbantieji, o kiti autoriai pateikia priešingą nuomonę [8, 66, 82, 83]. Graikijos ir JAV mokslininkai nustatė, kad palyginus su nedirbančiais, dirbantys asmenys dažniau domisi maisto produktų sudedamųjų dalių sąrašu ir informacija apie vitaminus bei mineralus, o rečiau domisi informacija apie cholesterolį [8].

Gaunamų pajamų dydžio įtaka naudojimuisi maistingumo ženklavimo informacija įvairių autorių vertinama nevienodai [3, 28, 59, 64, 70, 71]. Naujojoje Zelandijoje sergamumas su netinkama mityba susijusiomis ligomis labiau paplitęs tarp vietinių maorių, Ramiojo vandenyno salų gyventojų ir mažas pajamas gaunančių asmenų. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad, rinkdamiesi maisto produktus, jie retai naudojami maistingumo ženklavimo informacija. Tai siejama su daugeliu priežasčių, įskaitant laiko stoką, žinių trūkumą, apsipirkimo įpročius ir tai, kad maistingumo informacija dažnai nenurodoma šių gyventojų grupių išsigyjamų pigesnių maisto produktų ženklime. Tyrimo duomenys rodo, kad Naujosios Zelandijos maistingumo ženklavimo taisyklės ir jų įgyvendinimas neatitinka poreikių tos visuomenės dalies, kuriai tai labiausiai reikalinga. Tyrimo autorių nuomone, esamą situaciją pagerintų tikslinė socialinė rinkodara, vartotojų švietimo akcijos, gamintojų skatinimas pateikti maistingumo informaciją ženklinant pigesnius maisto produktus [84].

JAV ištyrus valstybės paramos maistu programų dalyvių ir tokiose programose nedalyvaujančių mažas pajamas gaunančių asmenų naudojimąsi maistingumo ženklavimo informacija, nustatyta, kad 35,4 proc. programų dalyvių ir 45,1 proc. programose nedalyvaujančių gyventojų, rinkdamiesi maisto produktus, maistingumo informacija domisi retai arba niekada, o 31,5 proc. programų dalyvių ir 19,6 proc. programose nedalyvaujančių gyventojų nurodė, kad kartais naudojami maistingumo ženklavimo informacija. Tyrimo duomenimis, mažas pajamas gaunantiems žmonėms trūksta žinių apie naudojimąsi maistingumo ženklavimo informacija [85].

Kito JAV atlikto tyrimo metu nustatyta, kad gaunamų pajamų įtaka mitybai priklauso nuo naudojimosi maisto produktų ženklavimo informacija. Maisto produktų ženklavimo informacijos naudojimas, nepriklausomai nuo gaunamų pajamų dydžio, gerina gyventojų mitybą, tačiau ženklavimo informacijos naudojimo nauda akivaizdesnė didesnes pajamas gaunančių gyventojų grupėje [86]. Globalizacija gali sukelti mitybos netolygumų tarp didesni ir mažesni pajamas gaunančių gyventojų. Todėl sveikatos politikos kūrėjai turėtų kreiptis didesnę dėmesį į globalinę ekonominę politiką, siekdami, kad mažesni pajamas gaunančios visuomenės dalies mityba dėl prastos jai prieinamų maisto produktų kokybės neskatintų nutukimo ir kitų lėtinių neužkrečiamų ligų plitimo [87].

Taigi, didelį dėmesį mokslininkai skiria naudojimuisi maisto produktų maistingumo ženklavimo informacija sąsajoms su sociodemografiniais veiksniais. Kai kurių iš šių veiksnių (pvz., amžiaus, gaunamų pajamų dydžio ar užimtumo) įtaka vertinama priešingai, tačiau nustatyta, kad aukštesnis išsilavinimas ir moteriška lytis turi teigiamą įtaką naudojimuisi maistingumo informacija.

2.5. Vartotojų nuomonė apie maisto produktų ženklavimą ir ją lemiantys veiksniai

Vartotojų nuomonė apie maisto produktų ženklavimą yra tiriama, siekiant nustatyti, kokių priemonių reikia imtis, kad apie maisto produktus pateikiama informacija taptų suprantama, priimtinesnė ir veiksmingesnė. Anglijos mokslininkai teigia, kad Europos Sąjungos maistingumo ženklavimo reikalavimai neatitinka jos gyventojų poreikių galbūt todėl, kad jų turinys ir forma labiau orientuoti į teisės akto formą, o ne į vartotojų poreikius. Todėl Europos Sąjungoje atliktų tyrimų duomenys rodo, kad reikalingi esminiai pokyčiai, kad maisto produktų ženklavimo informacija taptų aiškesnė ir paprastesnė [3]. Pasaulyje tiriama vartotojų nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informaciją, vertinant jos įskaitomumą, suprantamumą, galimus pateikimo būdus bei vartotojų poreikius, susijusius su tokia informacija.

Siekiant, kad gyventojai skaitytų ženklavimo informaciją, svarbu užtikrinti, kad ji būtų lengvai įskaitoma. Tačiau atliktų tyrimų duomenimis, vartotojai dažnai nurodo, kad tokią informaciją sunku aiškiai perskaityti [3, 7, 88]. Taip gali būti todėl, kad maisto produktų ženklavimą reglamentuojančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose nėra nustatyta reikalavimų dėl įskaitomumo užtikrinimo, nustatant minimalų

šrifto dydį ar kitus išmatuojamus parametrus. Gamintojo galimybes ženklavimo informaciją pateikti įskaitomai riboja pakuotės dydis, kalbų, kuriomis teikiama informacija, skaičius, siekis labiau išryškinti produktų reklaminę informaciją. Dauguma Suomijos, Švedijos, Danijos, Norvegijos ir Islandijos gyventojų mano, kad labai svarbu arba pakankamai svarbu teisės aktuose nustatyti reikalavimus dėl minimalaus šrifto dydžio [3].

Kad vartotojai naudotųsi pateikiama ženklavimo informacija, ji turėtų būti ne tik lengvai įskaitoma, bet ir suprantama. Tačiau pasaulio mokslininkai pastebi, kad tokia informacija nėra visiškai suprantama [3, 69, 89]. Ištyrę vartotojų naudojimąsi ženklavimo informacija, amerikiečių mokslininkai konstatavo, kad kai kuriems vartotojams ženklavimo informacija yra naudinga renkantis produktus, tačiau dauguma jų įsitikinę, kad tokia informacija yra per daug sudėtinga ir turėtų būti labiau pritaikyta naudojimui [69].

Naujojoje Zelandijoje ir Australijoje paskelbtų tyrimų apie naudojimąsi maistingumo ženklavimo informacija ir jos supratimą, rezultatų analizė rodo, kad akivaizdi vartotojų supratimo apie maisto produktų maistingumo ženklavimo informaciją stoka riboja galimybę pasirinkti tinkamus maisto produktus jų įsigijimo vietoje [90].

Lenkijoje atliktos gyventojų, atsakingų už maisto produktų pirkimą šeimoje, anketinės apklausos metu nustatyta, kad tik 54 proc. dalyvavusių tyrime asmenų palankiai vertina maisto produktų ženklavimo informaciją, o ketvirtadalis respondentų nurodė, kad ši informacija yra nesuprantama [91]. Tik mažiau kaip penktadalis ispanų ir danų bei mažiau kaip ketvirtadalis vokiečių nurodė, kad visada supranta maisto produktų ženklavimo informaciją, o beveik penktadalis (19 proc.) Vokietijos gyventojų pažymėjo, kad tokia informacija jiems yra nesuprantama [5].

Vartotojų pateikta nuomonė, kad jie supranta pateikiamą informaciją, gali nepakankamai parodyti tikrąjį maisto produktų ženklavimo informacijos supratimo lygį, todėl bandoma informacijos suprantamumą įvertinti ir objektyvesniais metodais. Tik mažiau kaip trečdalis Jungtinės Karalystės gyventojų teisingai įvertino pateiktame maisto produkto etiketės pavyzdyje nurodytus sudedamųjų dalių kiekius ir pateikė teisingą sąvokos „tinkamumo vartoti terminas“ apibrėžimą [21].

Tik daugiau kaip dešimtadalis Ispanijos ir Vokietijos gyventojų (atitinkamai 13 proc. ir 11 proc.) nurodė, kad jie visada supranta maistingumo ženklavimo informaciją, o Danijoje ir Lenkijoje tokių gyventojų buvo daugiau (atitinkamai 24

proc. ir 31 proc.). Tačiau įvertinus, kaip minėtų šalių gyventojai supranta maistingumo informacijos rodiklius apibūdinančias sąvokas, nustatyta, kad danai jas išmano geriau negu lenkai ir ispanai. Tik mažiau kaip penktadalis Vokietijos, Ispanijos, Lenkijos, Danijos ir Prancūzijos gyventojų pagal nurodytą ženklinimo informaciją teisingai įvertinto mitybinę vertę maisto produkto, kurio sudėtyje buvo labai didelis angliavandenių kiekis cukrų pavidalu. Šiame tyrime dalyvavusiems asmenims buvo pateikta užduotis nurodyti minėto produkto mitybinės vertės trūkumus. Tik trečdalis jų įvardijo didelį cukrų kiekį, o net 45 proc. asmenų nepastebėjo jokių trūkumų [5].

Atsižvelgiant į teigiamą įvaizdį, kurį maisto produktams suteikia teiginiai apie maistingumą, ir galimą šių produktų vartojimo įtaką mitybos įpročiams bei bendram maistinių medžiagų suvartojimui, būtina užtikrinti, kad vartotojai teisingai suprastų maistingumo teiginius [92, 93]. Trečdalis (33 proc.) danų, 38 proc. vokiečių, 39 proc. ispanų ir dvigubai daugiau lenkų (65 proc.) mano, kad teiginiai apie maistingumą, pateikiami ženklinant maisto produktus, yra lengvai suprantami [5]. Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta reprezentatyvių tyrimų, siekiant nustatyti, ar gyventojai juos teisingai supranta. Tik daugiau kaip pusė (58 proc.) Jungtinės Karalystės gyventojų teisingai įvertino teiginį apie maistingumą, susijusį su sumažintu riebalų kiekiu, tačiau net kas ketvirtas (27 proc.) respondentas nurodė, kad nežino, kaip teisingai interpretuoti tokį teiginį [21].

JAV ištyrus gyventojų gebėjimą atlikti su maistingumo informacijos naudojimu susijusias užduotis, nustatyta, kad dauguma dalyvavusiųjų tyrime (78 proc.), palyginę dviejų maisto produktų maistingumo ženklinimo informaciją, pateikė teisingą išvadą, o 58 proc. teisingai įvertino teiginius apie maistingumą, tačiau tik penktadalis tinkamai įvertino atskirų maisto produktų svarbą maistinių medžiagų poreikiams patenkinti [94]. Mokslininkai pastebi, kad tokios užduoties atlikimą palengvina papildomų nuorodų, išreikštų skaitine ar kita forma, pateikimas [3, 95].

Tyrimai rodo, kad, vartotojų nuomone, maistingumo ženklinimo informacija yra nesuprantama dėl kai kurių techninių terminų vartojimo. Vartotojams suprantami tokie terminai, kaip „riebalai“, „kilokalorijos“, „cukrus“, „vitaminai“ ir „druska“, tačiau sunku suprasti ryšį tarp kalorijų ir energinės vertės, natrio ir druskos, cukraus ir angliavandenių bei sąvokas „cholesterolis“ ir „riebalų rūgščių transizomerai“. Vartotojams sunku perskaičiuoti maistingumo informacijos rodiklių skaitinę vertę, pateikiamą produkto porcijai ir 100 g ar 100 ml produkto bei sunku suprasti informaciją, kai ji pateikiama tam tikro dydžio porcijai [3, 96, 97].

JAV mokslininkai tirdami, ar asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientai supranta, kuo skiriasi maistingumo ženklavimo informacija, pateikta vienai porcijai ir visai maisto produkto pakuotei, kurioje gali būti kelios porcijos, nustatė, kad dauguma (90 proc.) pacientų teisingai supranta maistingumo informaciją, pateiktą atskirai maisto produkto pakuotei, tačiau tik 37 proc. suvokia, kad maisto produkto pakuotėje gali būti kelios porcijos [81, 96].

Europos Sąjungos šalyse atliktų tyrimų duomenimis, vartotojams sunku ant maisto produkto pakuotės surasti juos dominančią informaciją [3, 5, 7, 21]. Tik apie penktadalis Ispanijos, Lenkijos, Danijos ir mažiau kaip trečdalis Vokietijos gyventojų nurodė, kad ant maisto produktų pakuočių jie lengvai pastebi maisto produktų sudedamųjų dalių sąrašą [5]. Mažiau kaip trečdalis vokiečių (29 proc.) ir tik 17 proc. ispanų nurodė, kad visada lengvai pastebi maistingumo ženklavimo informaciją. Palyginus su ispanais, tokių lenkų ir danų buvo dvigubai daugiau, tačiau lenkų, kurie nurodė, kad lengvai pastebi maistingumo teiginius (57 proc.) buvo du kartus daugiau negu Ispanijos ir Danijos gyventojų [21]. Nustatyta, kad vartotojai naudojami maisto produkto pakuotės matomiausioje priekinėje dalyje nurodyta informacija reikšmingai dažniau negu kitose pakuotės dalyse pateikta informacija [50].

Pasitikėjimo maisto produktų ženklavimo informacija stoka mokslinėje literatūroje įvardijama kaip viena priežasčių, trukdančių naudotis tokia informacija ir lemiančių neigiamą nuomonę apie tokią informaciją.

2005 m. net du penktadaliai (41 proc.) Jungtinės Karalystės gyventojų nurodė, kad turi abejonių dėl maisto produktų ženklavimo pateiktos informacijos tikslumo, o beveik ketvirtadalis (24 proc.) turėjo daug abejonių dėl teiginių apie maisto produktų sveikatingumą tikslumo [21]. Tokiais teiginiais nepasitiki beveik trečdalis (30 proc.) Vokietijos gyventojų, kurių beveik pusė (48 proc.) nurodė, kad nepasitiki tuo, ko patys negali tinkamai įvertinti, o 42 proc. jų mano, kad teiginiai apie sveikatingumą yra klaidinantys [5].

Australijos mokslininkai pažymi, kad jų šalies gyventojai skeptiškai vertina ant maisto produktų pakuočių pateiktus teiginius apie maistingumą ir mano, kad dauguma tokių teiginių yra klaidinantys. Vartotojai naudojami maistingumo informacija, siekdami patikrinti, ar tokiuose teiginiuose pateikiama teisinga informacija. Kai kurie Australijos gyventojai net yra įsitikinę, kad teiginiai apie sumažintą riebalų kiekį produkte gali skatinti perdėtą tokių produktų vartojimą [98].

Net ketvirtadalis (24,4 proc.) Pietų Afrikos Respublikoje gyvenančių moterų nurodė, kad tik šiek tiek pasitiki maisto produktų ženklavimo informacija, o 6,4 proc.

visiškai nepasitiki tokia informacija. Beveik dešimtadalis šių moterų nežino, ar ženklavimo etiketėse pateikiama patikima informacija apie maisto produktus [24]. Kanados mokslininkų duomenimis, daugiau maistingumo ženklavimo informaciją naudojančių negu ja nesinaudojančių vyrų pritarė teiginiui, kad joje pateikiama patikimų žinių apie maisto produkte esančias maistines medžiagas [71]. Dauguma Vokietijos gyventojų (62 proc.) nurodė, kad nesinaudoja maistingumo ženklavimo informacija, kadangi ji jų nedomina [5].

Taigi, daugelio tiek Europos, tiek kitose pasaulio šalyse atliktų tyrimų duomenimis, vartotojai dažnai nurodo, kad ženklavimo informaciją sunku aiškiai perskaityti ir tai iš dalies gali būti todėl, kad maisto produktų ženklavimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatyta reikalavimo dėl įskaitomumo užtikrinimo bei minimalaus šrifto dydžio. Vartotojai yra linkę naudodamiesi maistingumo ženklavimo informacija, patikrinti, ar teiginiuose apie maistingumą pateikiama teisinga informacija, o pasitikėjimo pateikiama maisto produktų ženklavimo informacija stoka mokslinėje literatūroje įvardijama kaip viena priežasčių, trukdančių naudotis tokia informacija ir lemiančių neigiamą nuomonę apie tokia informaciją.

2.6. Maisto produktų maistingumo ženklavimo informacijos sąsajos su mityba ir sveikata

Pasaulyje yra atlikta mokslinių tyrimų, rodančių ryšį tarp naudojimosi ženklinimo, ypač maistingumo ženklinimo, informacija ir žinių bei nuostatų apie mitybą, mitybos įpročių ir sveikatos.

Šių tyrimų duomenimis, sveika mityba besidomintys, specialių mitybinių poreikių ar teigiamą požiūrį apie mitybos įtaką sveikatai turintys žmonės yra labiau linkę domėtis maistingumo informacija [3, 99, 100]. Daugiausia tokių tyrimų atlikta Jungtinėse Amerikos Valstijose.

JAV buvo tirta, kaip atskiri demografiniai ir psichosocialiniai veiksniai veikia mitybos įpročius, susijusius su riebalų ir vaisių bei daržovių vartojimu. Palyginus skirtingų metų duomenis apie tų pačių tiriamųjų atsakymus, pateiktus į tuos pačius klausimus, nustatytas energijos, gaunamos iš riebalų, kiekio sumažėjimas ir vaisių bei daržovių vartojimo padidėjimas. Šie skirtumai ypač reikšmingi tarp moterų ir labiau išsilavinusių asmenų. Sveikiau pradėjo maitintis ypač tie asmenys, kurie buvo įsitikinę, kad egzistuoja ryšys tarp mitybos ir piktybinių navikų rizikos. Nustatytas reikšmingas ryšys tarp naudojimosi maisto produktų ženklinimo informacija ir suvartojamo riebalų kiekio mažinimo, tačiau nepastebėta ryšio tarp naudojimosi maisto produktų ženklinimo informacija ir didesnio vaisių bei daržovių vartojimo. Tyrimo rezultatai rodo, kad naudojimas maisto produktų ženklinimo informacija padeda mažinti suvartojamą riebalų kiekį, tačiau reikia daugiau pastangų, kad maisto produktų ženklinimo informacija paveiktų vyrų ir mažiau išsilavinusių asmenų mitybos įpročius [101].

Kita amerikiečių mokslininkų grupė, ištyrusi afroamerikiečių naudojamą maistingumo ženklinimo informacija, vaisių ir daržovių vartojimą, bendro riebalų ir sočiųjų riebalų rūgščių kiekio vartojimą, su mityba susijusius psichosocialinius, demografinius ir elgsenos ypatumus, nustatė, kad nutukę asmenys žymiai dažniau naudojami maistingumo ženklinimo informacija. Pagrindiniai psichosocialiniai veiksniai, skatinantys naudotis maistingumo ženklinimo informacija – asmeninė sveikos mitybos nauda, tvirtas įsitikinimas, kad egzistuoja ryšys tarp mitybos ir piktybinių navikų rizikos bei siekis sumažinti kūno svorį. Gyventojų, kurie nurodė, kad dažnai arba visada naudojami maistingumo ženklinimo informacija, vaisių ir daržovių vartojo žymiai daugiau, o riebalų – reikšmingai mažiau, palyginus su tokia

informacija nesinaudojančiais [55].

Australijoje nustatytas reikšmingas ryšys tarp išsilavinimo, gaunamų pajamų, žinių apie mitybą ir maisto produktų pasirinkimo. Asmenys, turintys mažesnę išsilavinimą bei tie, kurie gauna mažesnes pajamas, mažiau linkę įsigyti daug skaidulinių medžiagų bei mažai riebalų, druskos ir cukraus turinčius maisto produktus [102].

JAV nustatyta, kad daugiau žinių apie mitybą turintys bei siekiantys sveikiau maitintis asmenys nuolatos naudojami maisto produktų ženklavimo informacija [67, 102]. Kitas amerikiečių mokslininkų atliktas tyrimas taip pat rodo, kad maistingumo ženklavimo informacija dažniau naudojasi tie gyventojai, kurie turi daugiau žinių apie mitybą, yra įsitikinę, kad svarbu naudotis oficialiomis mitybos rekomendacijomis bei tie, kurie pirkdami maisto produktus, labiau rūpinasi mityba ir produktų sauga negu skoniu [9]. Sveikatai naudingų maistinių medžiagų turinčius maisto produktus mažiau linkę rinktis tie asmenys, kurie nesidomi maisto produktų ženklavimo informacija [67, 99, 100, 103].

Atlikus atvejo grupės (diabetu sergančių amerikiečių moterų, kilusių iš Pietų Amerikos) ir kontrolinės grupės (sveikų amerikiečių moterų, kilusių iš Pietų Amerikos) žinių apie mitybą, naudojimosi maisto produktų ženklavimo informacija bei mitybos įpročių tyrimą, nustatyta, kad aukštesnės socioekonominės padėties moterys, turinčios daugiau žinių apie mitybą yra labiau linkusios naudotis maisto produktų ženklavimo informacija bei vartoti daugiau vaisių ir daržovių [104].

Kanados mokslininkų duomenimis, tarp vyrų, kurie naudojami maistingumo ženklavimo informacija, buvo daugiau manančių, kad egzistuoja ryšys tarp skaidulinių medžiagų vartojimo ir mažesnės piktybinių navikų rizikos, negu tarp tokia informacija nesidominčiųjų [71].

Anglijos mokslininkai, ištyrę veiksnius, darančius įtaką maitinimosi elgsenai, kai siekiama išvengti tam tikrų ligų, nustatė, kad suaugusių žmonių sveikatos motyvacijai, įsitikinimas, kad tinkama mityba padeda išvengti ligų, žinios apie mitybą, išsilavinimas ir amžius darė teigiamą įtaką maitinimosi elgsenai. Didėjant sveikatos motyvacijai, pačių vertinimu turimų žinių apie mitybą lygiui, ženklavimo informacijos naudojimas didėja. Reikšminga tyrime dalyvavusiųjų dalis mano, kad jie nėra linkę susirgti su netinkama mityba susijusiomis ligomis. Todėl tyrimo autoriai pažymi, kad sveikatos stiprinimo strategijose turi būti numatyta siekti, kad kuo

daugiau asmenų gebėtų tinkamai įvertinti riziką savo sveikatai. Visuomenės švietimas apie mitybos įtaką ligų plitimui bei apie maisto riebalų šaltinius ir jų poveikį sveikatai, gali skatinti žmones siekti apsisaugoti nuo su netinkama mityba susijusių ligų [70].

JAV įvertinus ryšį tarp suvartojamo bendro riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių ir cholesterolio kiekio, domėjimosi informacija apie minėtas maistines medžiagas maisto produktų etiketėse bei psichologinių veiksnių, gauta išvada, kad mažiau tokia informacija domisi didesni riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių ir cholesterolio kiekį suvartojantys gyventojai. Domėjimasis maistingumo informacija apie minėtas maistines medžiagas susijęs su suvokiama ženklavimo informacijos nauda, įsitikinimu, kad respondentas geba ja tinkamai pasinaudoti, žiniomis apie mitybą ir riebalus, įsitikinimu, kad sveika mityba mažina ligų riziką, suvokimu, kad sveika mityba neatsiejama nuo tinkamo maisto produktų pasirinkimo, įsitikinimu, kad svarbu sveikai maitintis bei žinojimu, kad per didelis tam tikrų maistingų medžiagų suvartojimas nėra naudingas sveikatai. Tyrimo duomenys rodo, kad siekiant nesveikai besimaitinančius asmenis skatinti naudotis maistingumo ženklavimo informacija, reikia ieškoti naujoviškų metodų [105].

Amerikiečių mokslininkai ištyrė, ar maistingumo ženklavimo informacijos pateikimas būtų efektyvi priemonė sumažinti cukrų pavidalu gaunamos paros energijos dalį. Nustatytas stiprus ryšys tarp dažno maistingumo informacijos apie cukrus naudojimo ir į maisto patiekalus pridedamo cukraus kiekio mažinimo, todėl mokslininkai daro prielaidą, kad maistingumo ženklavimas yra efektyvi priemonė, padedanti sumažinti suvartojamo cukraus kiekį. Tačiau tyrimas neatskleidė, ar asmenys, pageidaujantys sumažinti suvartojamo cukraus kiekį yra labiau linkę domėtis maistingumo ženklavimo informacija [106].

Suomijoje įvertinus faktinį valgomosios druskos suvartojimą bei ženklavimo informacijoje nurodomų teiginių apie mažą arba didelį druskos kiekį įtaką druskos suvartojimui nustatyta, kad vidutinis valgomosios druskos suvartojimas sumažėtų tarp moterų 1,0 g, tarp vyrų – 1,8 g, jei gyventojai rinktųsi mažesni druskos kiekį turinčius produktus. Šie duomenys rodo, kad maistingumo teiginių apie mažesni druskos kiekį pateikimas ženklinant maisto produktus gali skatinti rinktis mažiau druskos turinčius produktus, o tai daro įtaką faktinio druskos suvartojimo mažėjimui ir visuomenės sveikatai [107].

JAV ištyrus gyventojų gebėjimą atlikti su maistingumo informacijos naudojimu

susijusias užduotis, nustatyta, kad blogiau tokias užduotis atlieka tie asmenys, kurie nesinaudoja maistingumo ženklavimo informacija ir turi su netinkama mityba susijusių sveikatos sutrikimų [94]. Kito tyrimo duomenys rodo, kad asmenys, sergantys kraujotakos sistemos ligomis, su maisto produktų maistingumo ženklavimo informacijos naudojimu susijusias užduotis atlieka prasčiau [81].

Amerikiečių mokslininkai, atlikę tyrimą, kurio metu vertino, ar vyresnių negu 51 m. amžiaus JAV gyventojų naudojimas maistingumo ženklavimo informacija būtų tinkama priemonė sumažinti su mityba susijusių kraujotakos sistemos ligų veiksnių riziką, nustatė, kad ženklavimo informacijos naudojimas ir jos supratimas buvo mažesnis tose vyresnio amžiaus žmonių grupėse, kuriose buvo didesnis širdies veiklos sutrikimų paplitimas. Ženklavimo informacijos naudojimas buvo atvirkščiai proporcingas iš riebalų gaunamos energijos kiekiui. Mokslininkai pateikė išvadą, kad reikalingas vyresnio amžiaus asmenų švietimas apie naudojimąsi maistingumo ženklavimo informacija ir jos pritaikymą mažinant su netinkama mityba susijusių kraujotakos sistemos ligų riziką [108].

Taigi, maistingumo ženklavimo informacija yra svarbi aplinkos, sudarančios galimybę visuomenei sveikai maitintis, dalis, todėl tinkamas jos pritaikymas naudojimui skatintų vartotojus pasirinkti sveikai mitybai tinkamus maisto produktus [90].

Tyrimų duomenimis, sveika mityba besidomintys, specialių mitybinių poreikių ar teigiamą požiūrį apie mitybos įtaką sveikatai turintys žmonės labiau linkę domėtis maistingumo informacija. Žmonių švietimas apie mitybos įtaką ligų plitimui bei maisto poveikį sveikatai gali skatinti žmones siekti mažinti su netinkama mityba susijusių ligų riziką. Todėl apibendrinant būtina akcentuoti, kad sveikatos stiprinimo strategijose turėtų būti numatyta pasiekti, kad kuo daugiau žmonių gautų aiškia ir suprantamą informaciją apie maistą bei gebėtų tinkamai įvertinti atskirų maisto produktų naudą ir riziką savo sveikatai.

3. DARBO METODIKA

3.1. Tyrimo imtis

Tikslinė populiacija – suaugę (18–65 m.) abiejų lyčių Lietuvos gyventojai.

Šis tyrimas buvo Lietuvos žmonių faktiškos mitybos, gyvenamos, požiūrio į sveikatą ir mitybą tyrimo dalis. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, atlikusi išankstinę patikrą, 2007 m. vasario 5 d. sprendimu Nr. 2R-305 (2.6) „Dėl leidimo išdavimo“ (1 priedas) suteikė leidimą atlikti asmens duomenų tvarkymo veiksmus mokslinio tyrimo tikslais be duomenų subjekto sutikimo (sudaryti moksliniams tyrimams vykdyti būtiną gyventojų registro populiaciją), kurio pagrindu Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos sudarė atsitiktinę 3000 Lietuvos 18–65 m. amžiaus gyventojų imtį, reprezentuojančią visas Lietuvos apskritis, proporcingai gyventojų skaičiui kiekvienoje apskrityje. Tyrimo metu buvo apklausiami tik imties sąraše nurodyti asmenys, jokių keitimų (pvz., tarp šeimos narių ar pan.) nebuvo padaryta. Respondentai apie būsimą tyrimą informuoti nebuvo.

Iš į imtį patekusių asmenų vienmomentinio pjūvio tyrimo anoniminės anketinės apklausos būdu buvo apklausta 2418 respondentų (atsako dažnis – 80,6 proc.). 582 į atsitiktinę imtį patekę asmenys buvo pakeitę gyvenamąją vietą, nebuvo rasti namuose, atsisakė įsileisti apklausėjus arba atsisakė dalyvauti tyrime. Analizuojant gautus atsakymus į atskirus klausimus, respondentų skaičius gali nesutapti su aukščiau minėtu apklaustųjų skaičiumi, nes kai kuriose anketose nebuvo nurodyti atitinkami požymiai (lytis, amžius, išsilavinimas ir kt.). Kadangi tyrime naudota anoniminė anketinė apklausa, nedalyvavusiųjų tyrime pagilinta analizė nebuvo atlikta.

Tyrimas atliktas 2007 m. balandžio – birželio mėnesiais. Tyrimą padėjo atlikti visuomenės sveikatos centrų specialistai. Prieš tyrimą šiems specialistams 2007 m. kovo mėn. buvo surengtas seminaras Vilniuje, kurio metu buvo pristatytas tyrimo tikslas, uždaviniai, tyrimo vykdymo eiga, tyrimo vykdymo instrukcijos. Tyrime dalyvavusių asmenų apklausa vyko jų namuose. Visos gautos užpildytos anketos buvo tinkamos analizei.

3.2. Tyrimo instrumentas

Siekiant išsiaiškinti Lietuvos suaugusių gyventojų informuotumą apie maisto produktų ženklavimo informaciją, tokios informacijos poreikius ir jų sąsajas su mityba, buvo parengtas originalus klausimynas, kuris buvo Gyventojų faktiškos mitybos apklausos anketos (2 priedas) dalis.

Originaliame klausimyne buvo pateikta:

1. Klausimai apie sociodemografinius duomenis: lytį, amžių, išsilavinimą, gyvenamąją vietovę, užimtumą.

2. Klausimai, susiję su informacija apie maistą:

2.1. nuomonė apie maisto produktų ženklimą (įskaitomumą, suprantamumą, priežastis, trukdančias naudotis šia informacija ir jų pašalinimo būdus),

2.2. nuomonė apie informaciją, darančią įtaką maisto produktų pasirinkimui,

2.3. maisto produktų ženklavimo informacijos poreikiai (tokios informacijos nurodymo poreikis, jos pateikimo būdai, atskiri pageidaujami informacijos rodikliai, informacijos poreikių stoką sąlygojančios priežastys),

2.4. kiti klausimai (fasuotų paženklintų maisto produktų pirkimas, informacijos apie maistą ir mitybą šaltiniai, atsakomybės dalis, tenkanti šeimoje už maisto produktų pirkimą).

Klausimyne taip pat buvo pateikti klausimai apie mitybos įpročius (šviežių daržovių, išskyrus bulves, vartojimą, grūdinių produktų (duonos, grūdų košių ir kt.) vartojimą, pieno ir pieno produktų vartojimą, maisto patiekalų sudymą, maitinimosi reguliarumą, maisto papildų vartojimą), požiūrį į kai kuriuos mitybos aspektus (sveikatos ir mitybos sąsają, daržovių ir vaisių vartojimą, produktų, turinčių sočiųjų riebalų, vartojimą, gausų druskos vartojimą, joduotos druskos vartojimą, skaidulinių medžiagų naudą sveikatai), maisto produktų pasirinkimo kriterijus (sveikatos gerinimą (ligų profilaktiką), specialios dietos būtinumą, kainą, skonines savybes, šeimos narių įtaką) ir subjektyvų mitybos vertinimą.

Vertinant informacijos apie maistą sąsajas su mitybos įpročiais, vadovaujantis Sveikatos apsaugos ministerijos 2005 m. patvirtintos metodinės priemonės „Sveikos mitybos rekomendacijos“ nuostatomis [109], tyrime dalyvavusieji asmenys pagal

nurodytą šviežių daržovių, grūdinių produktų, pieno ir jo produktų vartojimo dažnį, pagamintų patiekalų sūdymo įpročius buvo suskirstyti į besilaikančius sveikos mitybos rekomendacijų ir jų nesilaikančius (1 lentelė).

1 lentelė. Respondentų grupės pagal mitybos įpročius, priklausomai nuo sveikos mitybos rekomendacijų laikymosi

Mitybos įpročiai	Respondentų grupės	
	Besilaikantys Sveikos mitybos rekomendacijų	Nesilaikantys Sveikos mitybos rekomendacijų
Šviežių daržovių, išskyrus bulves, vartojimas	6–7 kartus per savaitę	Nė karto per savaitę 1–2 kartus per savaitę 3–5 kartus per savaitę
Grūdinių produktų vartojimas	Kiekvieną dieną Kelis kartus per dieną	Nevartoja 1–2 kartus per savaitę 3–5 kartus per savaitę
Pieno ir jo produktų vartojimas	Kiekvieną dieną	Nevartoja 1–2 kartus per savaitę 3–5 kartus per savaitę
Patiekalų sūdymas	Niekada	Truputį, jei maistas nepakankamai sūrus Beveik visada, net neragavus
Maitinimosi reguliarumas	Valgo visada tuo pačiu laiku	Nevalgo visada tuo pačiu laiku

Gyventojų faktiškos mitybos, gyvenamos, požiūrio į sveikatą ir mitybą apklausos anketos dalies apie maisto produktų ženklimą klausimų stabilumui patikrinti 2007 m. vasario mėn. buvo atliktas bandomasis tyrimas, kurio metu buvo įvykdytos dvi 56 Telšių apskrityje gyvenančių tų pačių tiriamųjų anketinės apklausos. Laikotarpis tarp abiejų apklausų – 15 dienų. Gautas Kappa koeficientas svyravo nuo 0,31 iki 0,71. Klausimų, kurie pagal Kappa koeficientą buvo įvertinti mažiau kaip 0,40, buvo pateikta tikslesnė žodinė formuluotė.

3.3. Statistinė duomenų analizė

Statistinė duomenų analizė atlikta panaudojant SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programinę įrangą (12.0 versija) ir WinPepi 1.94 (2008 m.) kompiuterinę programą.

Tolydiesiems kintamiesiems naudoti standartiniai aprašomosios statistikos rodikliai: parametru aritmetinis vidurkis, standartinis nuokrypis, mediana ir moda.

Kategorinių duomenų analizei taikytas chi kvadrato (χ^2) kriterijus ir Fišerio tikslusis metodas. Hipotezei patikrinti buvo panaudotas reikšmingumo lygmuo

$\alpha = 0,05$. Rezultatų skirtumas laikytas reikšmingu, kai gauta p reikšmė buvo mažiau arba lygi 0,05.

Informacijos apie maistą sąsajos su mitybos įpročiais bei tam tikromis nuostatomis apie mitybą įvertintos apskaičiuojant šansų santykį (ŠS) ir pasikliautinį intervalą (PI).

4. REZULTATAI

4.1. Respondentų charakteristika

Buvo apklausta 1348 (56,9 proc.) moterų ir 1019 (43,1 proc.) vyrų. 51 respondentas nenurodė lyties. Apklaustųjų amžiaus vidurkis – 40,91 m. (mediana – 41, moda – 47, standartinis nuokrypis – 12,914). Respondentų sociodemografiniai duomenys pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų sociodemografinė charakteristika

Požymis	Vyrų		Moters	
	N	Proc.	N	Proc.
<i>Amžius, metai*</i>	1007	100,0	1342	100,0
≤20	53	5,3	63	4,7
21–30	249	24,7	247	18,4
31–40	239	23,7	274	20,4
41–50	231	22,9	369	27,5
51–60	172	17,1	286	21,3
≥61	63	6,3	103	7,7
<i>Išsilavinimas**</i>	980	100,0	1288	100,0
Pradinis	37	3,8	28	2,2
Vidurinis	317	32,3	342	26,6
Spec. vidurinis	391	39,9	536	41,6
Aukštasis	235	24,0	382	29,7
<i>Gyvenamoji vietovė***</i>	979	100,0	1297	100,0
Miestas	824	84,2	1128	87,0
Kaimas	155	15,8	169	13,0
<i>Užimtumas****</i>	979	100,0	1320	100,0
Darbininkas,-ė	534	54,5	371	28,1
Tarnautojas,-ė	237	24,2	530	40,2
Pensininkas,-ė	37	3,8	85	6,4
Namų šeimininkė	2	0,2	137	10,4
Moksleivis,-ė	21	2,1	28	2,1
Studentas,-ė	74	7,6	97	7,3
Bedarbis,-ė	74	7,6	72	5,5

* 71 (2,9 proc.) nenurodė lyties ir amžiaus

** 152 (6,3 proc.) nenurodė lyties ir išsilavinimo

*** 144 (6,0 proc.) nenurodė lyties ir gyvenamosios vietovės

**** 121 (5,0 proc.) nenurodė lyties ir užimtumo

4.2. Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonė apie maisto produktų ženklimą

4.2.1. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumą

Tik ketvirtadalis apklaustųjų (25,7 proc.) nurodė, kad aiškiai perskaito, o dauguma (63,2 proc.) tik kartais aiškiai perskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamą informaciją. Daugiau kaip dešimtadalis (11,1 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų pažymėjo, kad aiškiai neperskaito tokios informacijos.

Statistiškai reikšmingai daugiau moterų negu vyrų nurodė, kad aiškiai perskaito maisto produktų ženklavimo informaciją ($p < 0,001$) (3 lentelė).

3 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų atsakymų į klausimą „Ar Jūs aiškiai perskaitote etiketėse pateikiamą informaciją?“ pasiskirstymas (proc.)

Atsakymai	Vyrai		Moters		p reikšmė
	N	Proc.	N	Proc.	
Taip	219	22,0	378	28,4	<0,001
Ne	149	15,0	111	8,3	<0,001
Kartais	626	63,0	844	63,3	0,867
Iš viso	994	100,0	1333	100,0	–

$$\chi^2 = 31,513, \text{ IIs} = 2, p < 0,001$$

Palyginus kaimo ir miesto gyventojų atsakymų apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumą pasiskirstymą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 1,497, \text{ IIs} = 2, p = 0,47$), tačiau tokių skirtumų pastebėta, palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą pagal apskritis (4 lentelė). Statistiškai reikšmingai daugiau Klaipėdos negu kitose apskrityse gyvenančių respondentų nurodė, kad aiškiai perskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamą informaciją ($p < 0,05$). Palyginus su kitų apskričių gyventojais, Marijampolės apskrities gyventojų, kurie aiškiai perskaito tokią informaciją, buvo mažiausiai – 15,3 proc. Didžiausia dalis respondentų, kurie nurodė, kad aiškiai neperskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamos informacijos, gyveno Klaipėdos ir Marijampolės (atitinkamai 13,3 ir 13,2 proc.), o mažiausia – Alytaus, Panevėžio ir Telšių apskrityse (atitinkamai 8,6 proc., 8,7 proc. ir 8,9 proc.).

4 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar Jūs aiškiai perskaitote maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Kartais		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.		
Alytaus	36	25,7	12	8,6	92	65,7	140	100,0
Kauno	99	23,8	52	12,5	265	63,7	416	100,0
Klaipėdos	106	36,1	39	13,3	149	50,7	294	100,0
Marijampolės	29	15,3	25	13,2	135	71,4	189	100,0
Panevėžio	52	20,5	22	8,7	180	70,9	254	100,0
Šiaulių	65	23,6	31	11,3	179	65,1	275	100,0
Tauragės	34	25,0	17	12,5	85	62,5	136	100,0
Telšių	50	27,8	16	8,9	114	63,3	180	100,0
Utenos	53	28,5	20	10,8	113	60,8	186	100,0
Vilniaus	86	28,0	31	10,1	190	61,9	307	100,0

$$\chi^2 = 43,946, \text{ lls} = 18, p < 0,001$$

Nustatyta, kad didėjant respondentų amžiui, mažėjo aiškiai maisto produktų ženklavimo informaciją perskaitančiųjų dalis (5 lentelė).

5 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar Jūs aiškiai perskaitote etiketėse pateikiamą informaciją?“ pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes (metais)

Atsakymai	Respondentų amžiaus grupės											
	≤20		21–30		31–40		41–50		51–60		≥61	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Taip	42	35,9	150	30,1	157	30,1	136	22,8	92	20,0	28	17,1
Ne	10	8,5	41	8,2	50	9,6	68	11,4	60	13,0	35	21,3
Kartais	65	55,6	308	61,7	315	60,3	392	65,8	309	67,0	101	61,6
Iš viso	117	100,0	499	100,0	522	100,0	596	100,0	461	100,0	164	100,0

$$\chi^2 = 51,030, \text{ lls} = 10, p < 0,001$$

Daugiau aukštąjį negu vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų (atitinkamai 31,9 proc. ir 24,2 proc., $p < 0,05$) nurodė, kad aiškiai perskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamą informaciją.

Skirtingo užimtumo respondentai nevienodai aiškiai perskaito maisto produktų ženklavimo informaciją (6 lentelė). Kas ketvirtas tyrime dalyvavęs pensininkas (24,0 proc.) ir tik kas septynioliktas studentas (5,8 proc.) pažymėjo, kad aiškiai neperskaito tokios informacijos, o moksleiviai ir tarnautojai statistiškai reikšmingai dažniau negu darbininkai (atitinkamai $p = 0,019$ ir $p < 0,001$), bedarbiai (atitinkamai $p = 0,026$ ir $p = 0,009$) ir pensininkai ($p < 0,001$) nurodė, kad aiškiai perskaito maisto produktų ženklavimo informaciją.

6 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar Jūs aiškiai perskaitote etiketėse pateikiamą informaciją?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo užimtumo

Respondentų užimtumas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Kartais		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.		
Pensininkai	17	14,0	29	24,0	75	62,0	121	100,0
Namų šeimininkės	38	26,8	15	10,6	89	62,7	142	100,0
Tarnautojai	241	31,1	52	6,7	482	62,2	775	100,0
Bedarbiai	29	20,3	29	20,3	85	59,4	143	100,0
Darbininkai	197	21,8	121	13,4	587	64,9	905	100,0
Studentai	52	30,1	10	5,8	111	64,2	173	100,0
Moksleiviai	18	36,0	3	6,0	29	58,0	50	100,0

$$\chi^2 = 78,438, \text{ lls} = 12, p < 0,001$$

Beveik dešimtadalis (9,8 proc.) apklaustųjų, kurie šeimoje yra visiškai atsakingi už maisto produktų pirkimą, nurodė, kad aiškiai neperskaito maisto produktų ženklinimo informacijos, o tarp 61 m. amžiaus ir vyresnių respondentų, visiškai atsakingų už maisto produktų pirkimą, tokių buvo net 18,9 proc.

Dauguma respondentų (75,3 proc.) pageidauja, kad būtų lengviau įskaitomos maisto produktų etiketės. Tokį pageidavimą nurodžiusių moterų (79,7 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu vyrų (69,0 proc., $p < 0,001$).

Didėjant tyrime dalyvavusių asmenų amžiui, didėjo dalis manančiųjų, kad maisto produktų etiketės turi būti lengviau įskaitomos (7 lentelė).

7 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, reikėtų pagerinti maisto produktų etikečių įskaitomumą?“ pasiskirstymas pagal respondentų amžiaus grupes (metais)

Atsakymai	Respondentų amžiaus grupės											
	≤20		21–30		31–40		41–50		51–60		≥61	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Taip	56	48,3	336	67,6	365	71,2	476	81,0	383	83,6	147	88,0
Ne	60	51,7	161	32,4	148	28,8	112	19,0	75	16,4	20	12,0
Iš viso	116	100,0	497	100,0	513	100,0	588	100,0	458	100,0	167	100,0

$$\chi^2 = 108,031, \text{ lls} = 5, p < 0,001$$

Daugiau kaimo negu miesto gyventojų (atitinkamai 80,5 proc. ir 74,3 proc., $p = 0,015$) pageidauja, kad maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos. Tokį pageidavimą nurodė daugiau kaime negu mieste gyvenančių vyrų (atitinkamai 76,2 proc. ir 67,6 proc., $p = 0,037$) ir moterų (atitinkamai 83,9 proc. ir 78,8 proc., $p = 0,127$), tačiau pastarasis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis gyvenančių Panevėžio (86,3 proc.) negu Klaipėdos (48,8 proc., $p < 0,001$), Kauno (77,0 proc.), Telšių (76,7 proc., $p = 0,014$), Utenos (75,3 proc., $p = 0,004$) ir Vilniaus (76,7 proc., $p = 0,005$) apskrityse pageidauja

maisto produktų etikečių įskaitomumo pagerinimo (8 lentelė). Daugiau kaip pusė Klaipėdos apskrities gyventojų (51,2 proc.) mano, kad ženklavimo informacijos įskaitomumo gerinti nereikia.

8 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, turėtų būti pagerintas maisto produktų etikečių įskaitomumas?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo apskrities

Apskritis pavadinimas	Atsakymai				Iš viso	
	Taip		Ne		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.		
Alytaus	111	79,9	28	20,1	139	100,0
Kauno	318	77,0	95	23,0	413	100,0
Klaipėdos	141	48,8	148	51,2	289	100,0
Marijampolės	150	79,8	38	20,2	188	100,0
Panevėžio	214	86,3	34	13,7	248	100,0
Šiaulių	221	80,4	54	19,6	275	100,0
Tauragės	112	81,8	25	18,2	137	100,0
Telšių	135	76,7	41	23,3	176	100,0
Utenos	140	75,3	46	24,7	186	100,0
Vilniaus	234	76,7	71	23,3	305	100,0

$$\chi^2 = 137,215, \text{ lls} = 9, p < 0,001$$

Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų į klausimą apie etikečių įskaitomumo pagerinimą pasiskirstymą pagal išsilavinimą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 4,528, \text{ lls} = 3, p = 0,210$).

Statistiškai reikšmingai daugiau tyrime dalyvavusių pensininkų negu darbininkų ($p < 0,05$), tarnautojų ($p < 0,05$), moksleivių ($p < 0,05$), studentų ($p < 0,05$) ir bedarbių ($p < 0,05$) nurodė, kad turi būti pagerintas etikečių įskaitomumas (9 lentelė).

9 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, reikėtų pagerinti maisto produktų etikečių įskaitomumą?“ pasiskirstymas pagal respondentų užimtumą

Respondentų užimtumas	Atsakymai				Iš viso	
	Taip		Ne		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.		
Pensininkai	108	87,8	15	12,2	123	100,0
Namų šeimininkės	115	81,6	26	18,4	141	100,0
Tarnautojai	598	78,3	166	21,7	764	100,0
Bedarbiai	108	77,1	32	22,9	588	100,0
Darbininkai	672	74,7	227	25,3	899	100,0
Studentai	108	63,2	63	36,8	171	100,0
Moksleiviai	23	46,0	27	54,0	50	100,0

$$\chi^2 = 54,376, \text{ lls} = 6, p < 0,001$$

Visiškai už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingi (80,5 proc.) dažniau negu atsakingi iš dalies ar neatsakingi (atitinkamai 73 proc. ir 70,1 proc., $p < 0,001$) apklaustieji pageidauja, kad būtų lengviau įskaitomos maisto produktų etiketės.

Niekada maisto produktų etiketėse pateikiamos informacijos aiškiai neperskaitančių ir visada tokią informaciją aiškiai perskaitančių respondentų panaši dalis (atitinkamai 63,7 proc. ir 62,0 proc.) mano, kad turi būti pagerintas įskaitomumas ($p > 0,05$).

Apibendrinant respondentų nuomonę apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumą galima daryti prielaidą, kad pateikiamos informacijos įskaitomumas yra nepakankamas: tik ketvirtadalis apklaustųjų aiškiai perskaito, o dauguma – tik kartais aiškiai perskaito ženklavimo etiketėse apie maisto produktus pateikiamą informaciją. Daugiau moterų negu vyrų, aukštojo negu vidurinio išsilavinimo, jaunesnio negu vyresnio amžiaus respondentų nurodė, kad aiškiai perskaito maisto produktų ženklavimo informaciją.

Pažymėtina, kad dauguma apklaustųjų, nepriklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo, gyvenamosios vietovės, atsakomybės už maisto produktų pirkimą šeimai, netgi nuo to, ar jie aiškiai perskaito ženklavimo informaciją, mano, kad maisto produktų etiketės turėtų būti lengviau įskaitomos. Didėjant amžiui, didėjo tokią nuomonę pateikusių apklaustųjų dalis.

4.2.2. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumo pagerinimo priemones

Daugiau kaip pusė (56,6 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų mano, kad maisto produktų ženklavimo etiketės būtų lengviau įskaitomos, nustatius minimalų šrifto dydį, o ketvirtadalis (24,9 proc.) – nustatius šrifto ir fono spalvų kontrastą. Kas šešto respondento (16,8 proc.) nuomone, produktų reklaminė informacija turėtų būti pateikta atskirai nuo kitos informacijos. 1,7 proc. respondentų, atsakydami į klausimą „Kaip, Jūsų nuomone, turėtų būti pagerintas maisto produktų etikečių įskaitomumas?“, pažymėjo atsakymą „Kita“ (iš jų 0,6 proc. nurodė, kad nežino, kaip turėtų būti pagerintas maisto produktų etikečių įskaitomumas, o likusieji mano, kad informaciją reikėtų pateikti didesniu šrifto ir mažinti pateikiamos informacijos kiekį (atitinkamai 0,5 ir 0,1 proc.).

Didesnė dalis kaimo negu miesto gyventojų (atitinkamai 65,8 proc. ir 55,4 proc.) mano, kad turėtų būti nustatytas minimalus šrifto dydis ($p < 0,001$), o daugiau mieste negu kaime gyvenančiųjų (atitinkamai 17,3 proc. ir 12,5 proc.) nurodė, kad produkto reklaminė informacija turėtų būti pateikta atskirai ($p < 0,05$) (10 lentelė). Daugiau vyrų negu moterų, atsakydami apie maisto produktų etikečių įskaitomumo pagerinimo priemones pažymėjo atsakymą „Kita“ ($p < 0,01$). Tokį atsakymą pateikusių mieste gyvenančių vyrų buvo 3,2 proc. Kaimo moterys (71,0 proc.) dažniau negu kaimo vyrai (59,1 proc., $p < 0,05$), miesto vyrai (53,7 proc., $p < 0,05$) ir moterys (56,3 proc., $p < 0,05$) pažymėjo, kad maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos, nustatius minimalų šrifto dydį.

10 lentelė. Respondentų atsakymų apie maisto produktų etikečių įskaitomumo pagerinimo priemones pasiskirstymas (proc.) pagal gyvenamąją vietovę

Respondentų gyvenamoji vietovė		Minimalaus šrifto dydžio nustatymas	Šrifto ir fono spalvų kontrasto nustatymas	Produkto reklaminės informacijos atskyrimas	Kita
Miestas	N	923	426	288	30
	Proc.	55,4	25,6	17,3	1,8
Kaimas	N	185	57	35	4
	Proc.	65,8	20,3	12,5	1,4

$$\chi^2 = 10,891, \text{ lls} = 3, p < 0,05$$

Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą pagal apskritis, nustatyta, kad daugiau kaip pusė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių,

Alytaus, Telšių, Tauragės ir Utenos apskričių gyventojų kaip maisto produktų etikečių įskaitomumo pagerinimo priemonę įvardijo minimalaus šrifto dydžio nustatymą, tačiau Marijampolės apskrities gyventojai (36,3 proc.) šią priemonę įvardino rečiau negu respondentai iš kitų apskričių ($p < 0,05$). Palyginus su kitų apskričių gyventojais, didesnė dalis Marijampolės ir Telšių apskrityse gyvenančių respondentų (atitinkamai 32,5 proc. ir 27,4 proc.) mano, kad reikėtų maisto produktų reklaminę informaciją pateikti atskirai ar kitoje produkto pakuotės vietoje ($p < 0,05$).

Didėjant respondentų amžiui, didėjo dalis manančiųjų, kad maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos nustačius minimalų šrifto dydį (11 lentelė). Daugiau respondentų iki 61 m. negu nuo 61 m. amžiaus kaip įskaitomumo pagerinimo priemonę įvardijo produktų reklaminės informacijos atskyrimą nuo privalomosios informacijos ($p < 0,05$).

11 lentelė. Respondentų atsakymų apie maisto produktų ženklavimo informacijos pagerinimo priemones pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes (metais)

Respondentų amžiaus grupės		Minimalaus šrifto dydžio nustatymas	Šrifto ir fono spalvų kontrasto nustatymas	Produkto reklaminės informacijos atskyrimas	Kita	Iš viso
≤20	N	36	32	17	3	88
	Proc.	40,9	36,4	5,1	3,4	100,0
21–30	N	193	126	89	6	414
	Proc.	46,6	30,4	21,5	1,4	100,0
31–40	N	250	96	79	9	434
	Proc.	57,6	22,1	18,2	2,1	100,0
41–50	N	310	113	85	10	518
	Proc.	59,8	21,8	16,4	15,0	100,0
51–60	N	249	95	61	3	152
	Proc.	61,0	23,3	15,0	0,7	100,0
≥61	N	104	40	5	3	152
	Proc.	68,4	26,3	3,3	2,0	100,0

$$\chi^2 = 59,223, \text{ IIs} = 15, p < 0,001$$

Analizuojant respondentų atsakymų apie ženklavimo etiketėse apie maisto produktus pateikiamos informacijos pagerinimo priemones pasiskirstymą pagal išsilavinimą, reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 5,339, \text{ IIs} = 9, p = 0,804$).

Respondentai nevienodai vertina maisto produktų etiketėse pateikiamos informacijos pagerinimo priemones, priklausomai nuo atsakomybės už maisto produktų pirkimą šeimai ($\chi^2 = 26,020, \text{ IIs} = 6, p < 0,001$). Mažėjant apklaustųjų nurodytai atsakomybei už maisto produktų pirkimą, mažėja dalis nurodžiusių, kad maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos nustačius minimalų šrifto dydį ir didėjo dalis respondentų, kurie mano, kad įskaitomumą pagerintų šrifto ir fono spalvų kontrasto nustatymas.

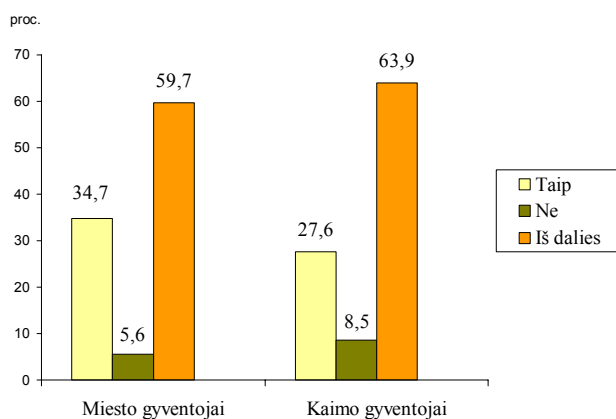
Taigi, atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad daugiau kaip pusės apklaustųjų nuomone, maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos nustačius minimalų šrifto dydį. Didėjant respondentų amžiui, didėja tokią nuomonę pateikusiųjų dalis, taip pat daugiau kaimo negu miesto gyventojų, vyresnio negu jaunesnio amžiaus bei už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingų apklaustųjų mano, kad etikečių įskaitomumui pagerinti turėtų būti nustatytas minimalus šrifto dydis.

4.2.3. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumą

Tik kas trečias respondentas (33,2 proc.) nurodė, kad supranta maisto produktų ženklavimo informaciją, o daugumai apklaustųjų (60,8 proc.) ji suprantama tik iš dalies. 6,0 proc. tyrime dalyvavusių asmenų nurodė, kad tokia informacija yra nesuprantama.

Nebuvo nustatyta reikšmingų skirtumų analizuojant respondentų atsakymų į klausimą, ar informacija, pateikiama maisto produktų etiketėse, yra suprantama, pasiskirstymą pagal respondentų lytį ($\chi^2 = 5,460$, IIs = 2, $p = 0,65$) bei pagal nurodytą atsakomybę už maisto produktų pirkimą ($\chi^2 = 8,962$, IIs = 4, $p = 0,63$).

Daugiau miesto negu kaimo gyventojų (atitinkamai 34,7 proc. ir 27,6 proc.) nurodė, kad maisto produktų ženklavimo informacija yra suprantama ($p = 0,011$), o didesnei daliai kaime negu mieste gyvenančių apklaustųjų (atitinkamai 8,5 proc. ir 5,6 proc., $p = 0,044$) tokia informacija yra nesuprantama (1 pav.).

$$\chi^2 = 8,957, \text{ IIs} = 2, p = 0,011$$

1 pav. Miesto ir kaimo gyventojų atsakymų į klausimą „Ar informacija, pateikiama etiketėse, Jums yra suprantama?“ pasiskirstymas (proc.)

Skirtingų apskričių gyventojai nevienodai supranta maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją (12 lentelė). Respondentų, kuriems tokia informacija suprantama, Klaipėdos apskrityje (49,3 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu Utenos (37,1 proc., $p < 0,05$), Vilniaus (32,6 proc., $p < 0,05$), Panevėžio (32,4 proc., $p < 0,05$), Alytaus (32,3 proc., $p < 0,05$), Kauno (24,9 proc., $p < 0,05$) ir Tauragės (21,0 proc., $p < 0,05$) apskrityse.

12 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar informacija, pateikiama maisto produktų etiketėse, Jums yra suprantama?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Iš dalies		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.		
Alytaus	45	32,4	5	3,6	89	64,0	139	100,0
Kauno	103	24,9	26	6,3	285	68,8	414	100,0
Klaipėdos	146	49,3	27	9,1	123	41,6	296	100,0
Marijampolės	31	16,5	11	5,9	146	77,7	188	100,0
Panevėžio	82	32,3	8	3,1	164	64,6	254	100,0
Šiaulių	114	40,9	15	5,4	150	53,8	279	100,0
Tauragės	29	21,0	6	4,3	103	74,6	138	100,0
Telšių	72	40,2	8	4,5	99	55,3	179	100,0
Utenos	69	37,1	16	8,6	101	54,3	186	100,0
Vilniaus	100	32,6	20	6,5	187	60,9	307	100,0

$$\chi^2 = 116,616, \text{ IIs} = 18, p < 0,001$$

Nors Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumo vertinimas nepriklausė nuo lyties, tačiau atskirose apskrityse gyvenantys vyrai ir moterys nevienodai vertina maisto produktų etiketėse pateikiamos informacijos suprantamumą (atitinkamai $\chi^2 = 90,400$, IIs = 18, $p < 0,001$ ir $\chi^2 = 59,615$, IIs = 18, $p < 0,001$).

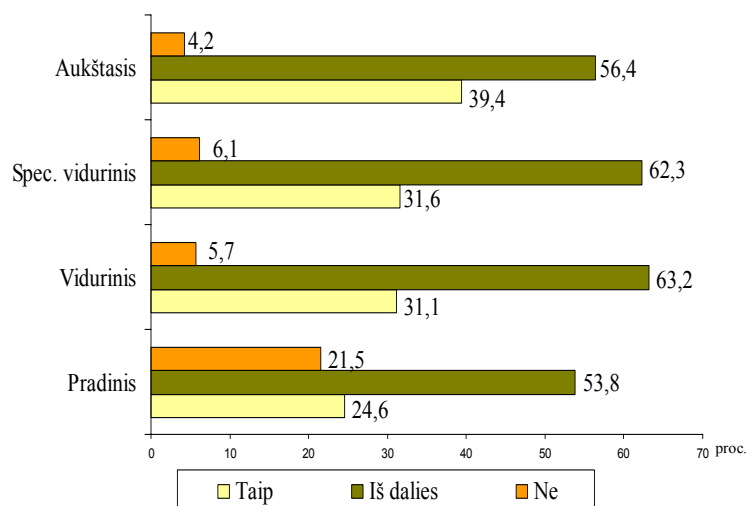
Iš visų amžiaus grupių respondentų 20 m. amžiaus ir jaunesni apklaustieji (42,7 proc.) dažniausiai nurodė, kad maisto produktų ženklavimo informacija yra suprantama. Palyginus su jais, tokią nuomonę pateikusių 21–30 m. ($p = 0,037$), 51–60 m. ($p = 0,002$) ir 61 m. amžiaus ir vyresnių ($p = 0,015$) apklaustųjų buvo statistiškai reikšmingai mažiau. Iš visų amžiaus grupių respondentų 61 m. ir vyresni asmenys dažniausiai nurodė, kad informacija, pateikiama maisto produktų etiketėse, yra nesuprantama. Palyginus su jais, tokią nuomonę pateikė statistiškai reikšmingai mažesnė dalis 20 m. ir jaunesnių ($p < 0,001$), 21–30 m. ($p = 0,034$) ir 41–50 m. amžiaus ($p = 0,028$) apklaustųjų (13 lentelė).

13 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar informacija, pateikiama maisto produktų etiketėse, Jums yra suprantama?“ pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes (metais)

Atsakymai	Respondentų amžiaus grupės											
	≤20		21–30		31–40		41–50		51–60		≥61	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Taip	50	42,7	162	32,5	189	36,4	205	34,3	130	28,1	48	28,7
Ne	6	5,1	25	5,0	35	6,7	30	5,0	29	6,3	16	9,6
Iš dalies	61	52,1	311	62,4	295	56,8	363	60,7	304	65,7	103	61,7
Iš viso	117	100,0	498	100,0	519	100,0	598	100,0	463	100,0	167	100,0

$$\chi^2 = 20,618, \text{ IIs} = 10, p = 0,024$$

Nustatyta, kad didėjant tyrime dalyvavusių asmenų išsilavinimui, didėjo dalis nurodžiusių, kad maisto produktų ženklavimo informacija yra suprantama (2 pav.). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis pradinį negu aukštąjį išsilavinimą turinčių apklaustųjų ($p < 0,001$) nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama.

$$\chi^2 = 4,435, \text{ IIs} = 6, p < 0,05$$

2 pav. Respondentų atsakymų į klausimą, ar maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama, pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo išsilavinimo

Analizuojant respondentų atsakymų pasiskirstymą apie maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumą pagal užimtumą, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 62,778, \text{ IIs} = 12, p < 0,001$). Mažesnė dalis respondentų pensininkų (21,1 proc.) negu tarnautojų (39,0 proc., $p < 0,05$), moksleivių (40,0 proc., $p < 0,05$) ir studentų (46,0 proc., $p < 0,05$) nurodė, kad maisto produktų etiketėse

pateikiama informacija yra suprantama. Bedarbių (13,3 proc.), kurie nurodė, kad tokia informacija yra nesuprantama, buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu darbininkų (7,1 proc., $p < 0,05$), moksleivių 6,0 proc. $p < 0,05$), namų šeimininkų (5,6 proc., $p < 0,05$) ir tarnautojų (3,3 proc., $p < 0,05$), o daugiau pensininkų (8,1 proc.) negu tarnautojų (3,3 proc.) pateikė neigiamą atsakymą į klausimą, ar maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama ($p = 0,012$).

Nustatyta, kad dauguma (62,2 proc.) respondentų, kurie aiškiai perskaito, tik mažiau kaip ketvirtadalis (23,7 proc.) apklaustųjų, kurie kartais aiškiai perskaito ir penktadalis (19,2 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų, kurie niekada aiškiai neperskaito maisto produktų ženklavimo informacijos, mano, kad tokia informacija yra suprantama.

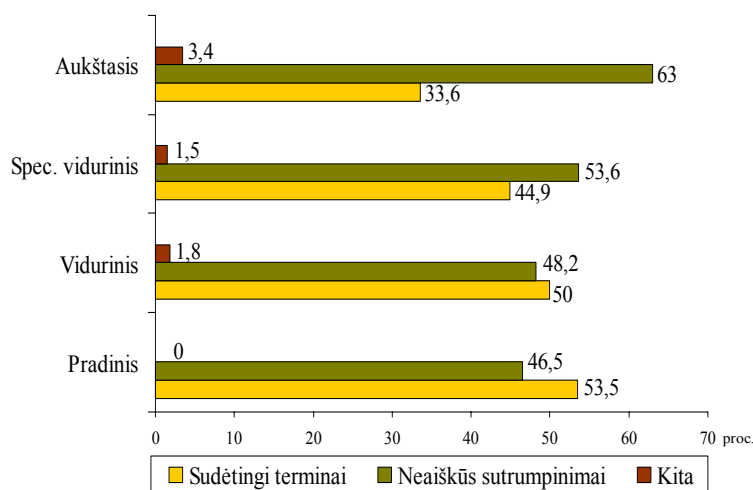
Apibendrinant mūsų tyrimo duomenis, susijusius su respondentų nuomone apie maisto produktų ženklavimo informacijos įskaitomumą, galima teigti, kad pateikiama ženklavimo informacija daugumai Lietuvos suaugusių gyventojų suprantama tik iš dalies. Nustatyta, kad didėjant respondentų išsilavinimui, didėjo dalis nurodžiusių, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama. Daugiau miesto negu kaimo gyventojų, aukštesnį negu žemesnį išsilavinimą turinčiųjų, jaunesnio negu vyresnio amžiaus apklaustųjų nurodė, kad maisto produktų ženklavimo informacija yra suprantama. Mažesnę dalis respondentų pensininkų negu kito užimtumo asmenų mano, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama. Nors bendras Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumo vertinimas nepriklausė nuo lyties, tačiau atskirose apskrityse gyvenantys vyrai ir moterys nevienodai vertina ženklavimo informacijos suprantamumą.

Nustatyta, kad daugiau kaip pusė respondentų, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama arba suprantama tik iš dalies (53,7 proc.), nurodė, kad ją sunku suprasti dėl neaiškių sutrumpinimų, o 44,3 proc. – dėl sudėtingų terminų vartojimo. Likusieji 2,1 proc. apklaustųjų įvardijo kitas priežastis, trukdančias suprasti maisto produktų ženklavimo informaciją, tarp kurių minimas per daug smulkus šriftas, per mažas informacijos kiekis, neaiškiai nurodomas maisto produkto tinkamumo vartoti terminas, per didelis kitos informacijos kiekis ir kt.

Respondentų atsakymų apie priežastis, trukdančias suprasti maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją, pasiskirstymas pagal respondentų lytį ir amžiaus grupes statistiškai reikšmingai nesiskyrė (atitinkamai $\chi^2 = 0,164$, lls = 2, $p = 0,921$ ir $\chi^2 = 17,210$, lls = 10, $p = 0,70$).

Daugiau kaip pusės miesto ir kaimo gyventojų (atitinkamai 53,4 proc. ir 55,0 proc.) nuomone, maisto produktų ženklavimo informaciją sunku suprasti dėl neaiškių sutrumpinimų vartojimo. Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie priešastis, trukdančias suprasti maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją, pasiskirstymą pagal apskritis, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 30,292$, IIs = 18, $p = 0,035$). Sudėtingų terminų vartojimą kaip priešastį, trukdančią suprasti maisto produktų ženklavimo informaciją, nurodė statistiškai reikšmingai daugiau Telšių (60,5 proc.) negu kitų apskričių, išskyrus Tauragės ir Klaipėdos (atitinkamai 53,6 proc., $p = 0,331$ ir 51,4 proc., $p = 0,162$), gyventojų. Klaipėdos, Tauragės ir Telšių apskričių gyventojai, priešingai negu kitose apskrityse gyvenantys respondentai, kaip priešastį, trukdančią suprasti maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją, dažniau įvardijo sudėtingų terminų negu neaiškių sutrumpinimų vartojimą.

Didėjant įgytam išsilavinimui, mažėjo dalis respondentų, nurodžiusių, kad maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją suprasti trukdo sudėtingų terminų vartojimas, ir daugėjo nurodžiusių, kad informaciją sunku suprasti dėl joje pateikiamų neaiškių sutrumpinimų (3 pav.).

$$\chi^2 = 26,920, \text{ IIs} = 6, p < 0,001$$

3 pav. Respondentų įvardintų priešastčių, trukdančių suprasti maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją pasiskirstymas (proc.) pagal respondentų išsilavinimą

Iš visų tyrime dalyvavusių asmenų, suskirstytų pagal užimtumą, tarnautojai (62,2 proc.) ir studentai (60 proc.) kaip priežastį, trukdančią suprasti maisto produktų ženklavimo informaciją, dažniausiai įvardijo neaiškių sutrumpinimų, o bedarbiai (58,5 proc.) – neaiškių terminų vartojimą.

Daugiau apklaustųjų, kuriems maisto produktų ženklavimo informacija yra nesuprantama (60,8 proc.), palyginus su respondentais, kuriems tokia informacija suprantama tik iš dalies (42,8 proc.), nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją sunku suprasti dėl sudėtingų terminų vartojimo ($p < 0,001$). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis apklaustųjų kuriems tokia informacija suprantama tik iš dalies, palyginus su tais, kuriems maisto produktų ženklavimo informacija yra nesuprantama (atitinkamai 55,4 proc. ir 34,4 proc.), kaip priežastį, trukdančią suprasti ženklavimo informaciją, įvardijo neaiškių sutrumpinimų vartojimą ($p < 0,001$).

Taigi, apklaustieji kaip pagrindines priežastis, trukdančias suprasti maisto produktų ženklavimo informaciją, nurodė neaiškių sutrumpinimų ir sudėtingų terminų vartojimą. Tokių atsakymų pasiskirstymas pagal respondentų lytį ir amžiaus grupes statistiškai reikšmingai nesiskyrė. Didėjant išsilavinimui, mažėjo dalis respondentų, kurie kaip priežastį, trukdančią suprasti maisto produktų etiketėje pateikiamą informaciją įvardijo sudėtingų terminų vartojimą, ir daugėjo nurodžiusių, kad informaciją sunku suprasti dėl joje pateikiamų neaiškių sutrumpinimų.

4.2.4. Kai kurių teiginių apie maistingumą suprantamumas

Teiginiai apie maistingumą, vartojami ženklinant, reklamuojant ir pateikiant maisto produktus, gali paskatinti vartotojus priimti sprendimus, turinčius tiesioginę įtaką maisto produktų pasirinkimui bei maistinių medžiagų suvartojimui, o kartu ir visuomenės sveikatai, todėl siekdami nustatyti, ar gyventojai juos teisingai supranta, tyrime dalyvavusiems asmenims pateikėme keletą tokių teiginių pavyzdžių.

4.2.4.1. Teiginių „Daug baltymų“ ir „Baltymų šaltinis“ suprantamumas

Respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kuriuo užrašu pažymėtame produkte yra daugiau baltymų?“ ir pateikti 4 atsakymų variantai: „Su užrašu „Daug

baltymų“, „Su užrašu „Baltymų šaltinis“, „Abiejuose vienodai“ ir „Nežinau“. Pagal Reglamento dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą priedą gali būti teiginių apie maistingumą, kuriuose vartojami žodžiai „Daug [konkrečios maistinės medžiagos pavadinimas]“ ir „[Konkrečios maistinės medžiagos pavadinimas] šaltinis“. Kaip vieną iš tokių teiginių pavyzdžių mes pasirinkome teiginius „Daug baltymų“ ir „Baltymų šaltinis“. Atsakymus vertinome pagal minėto Reglamento priede išdėstytas nuostatas, kuriose nurodoma, kad produkto, paženklinto teiginiu „Daug baltymų“, energinė vertė, gaunama iš baltymų, turi būti dvigubai didesnė negu produkto, paženklinto teiginiu „Baltymų šaltinis“. Todėl atsakymą „Su užrašu „Daug baltymų“ pasirinkę apklaustieji apibūdinami kaip nurodę teisingą atsakymą.

Tyrimo duomenimis, beveik trečdalis respondentų (32,2 proc.) nurodė, kad nežino, kuriuo teiginiu: „Baltymų šaltinis“ ar „Daug baltymų“, paženklintame maisto produkte yra daugiau baltymų. Kas trečias respondentas (29,2 proc.) mano, kad daugiau baltymų yra produkte su užrašu „Baltymų šaltinis“. Ketvirtadalis tyrimo dalyvavusių asmenų (26,2 proc.) nuomone, teiginiais „Baltymų šaltinis“ ir „Daug baltymų“ paženklintuose produktuose yra vienodas baltymų kiekis. Tik daugiau kaip dešimtadalis (12,4 proc.) respondentų nurodė teisingą atsakymą, kad daugiau baltymų yra produkte su teiginiu „Daug baltymų“.

Panaši dalis vyrų (12,6 proc.) ir moterų (12,3 proc., $p = 0,809$) pateikė teisingą atsakymą. Daugiau moterų (28,1 proc.) negu vyrų (23,6 proc., $p = 0,014$) nurodė, kad teiginiais „Daug baltymų“ ar „Baltymų šaltinis“ paženklintuose produktuose baltymų kiekis yra vienodas, o vyrai (32,6 proc.) dažniau negu moterys (31,6 proc., $p = 0,610$) nežinojo atsakymo į pateiktą klausimą.

Panaši dalis mieste ir kaime gyvenančių apklaustųjų (atitinkamai 12,7 proc. ir 11,2 proc., $p = 0,426$) teisingai įvertino maistingumo teiginį. Respondentų, kurie teisingai įvertino teiginį apie baltymus, buvo dvigubai daugiau Alytaus (18,0 proc.) negu Klaipėdos (9,5 proc., $p = 0,011$), Telšių (9,5 proc., $p = 0,027$), Panevėžio (9,4 proc., $p = 0,014$) ir Šiaulių (9,0 proc., $p < 0,009$) apskrityse (14 lentelė). Iš visų apskričių respondentų mažiausia dalis nežinančių, kaip teisingai įvertinti pateiktą maistingumo teiginį, gyvena Telšių apskrityje (23,5 proc.). Pastarųjų buvo statistiškai reikšmingai mažiau negu nežinančių atsakymo į pateiktą klausimą Klaipėdos (33,1 proc., $p = 0,025$), Šiaulių (36,0 proc., $p = 0,006$), Panevėžio (33,9 proc., $p = 0,02$),

Utenos (37,4 proc., p = 0,005), Alytaus (37,4 proc., p = 0,008) ir Tauragės (39,1 proc., p = 0,004) apskričių gyventojų.

14 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Kuriuo užrašu pažymėtame produkte yra daugiau baltymų?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas		Atsakymai				Iš viso
		Baltymų šaltinis	Daug baltymų	Abiejuose vienodai	Nežinau	
Alytaus	N	35	25	27	52	139
	Proc.	25,2	18,0	19,4	37,4	100,0
Kauno	N	117	53	122	119	411
	Proc.	28,5	12,9	29,7	29,0	100,0
Klaipėdos	N	92	28	78	98	296
	Proc.	31,1	9,5	26,4	33,1	100,0
Marijampolės	N	32	31	77	49	189
	Proc.	16,9	16,4	40,7	25,9	100,0
Panevėžio	N	88	24	56	86	254
	Proc.	34,6	9,4	22,0	33,9	100,0
Šiaulių	N	93	25	60	100	278
	Proc.	33,5	9,0	21,6	36,0	100,0
Tauragės	N	44	17	23	54	138
	Proc.	31,9	12,3	16,7	39,1	100,0
Telšių	N	51	17	69	42	179
	Proc.	28,5	9,5	38,5	23,5	100,0
Utenos	N	58	23	36	70	187
	Proc.	31,0	12,3	19,3	37,4	100,0
Vilniaus	N	87	53	77	99	316
	Proc.	27,5	16,8	24,4	31,3	100,0

$$\chi^2 = 91,608, \text{ lls} = 27, p < 0,001$$

Didėjant tyrime dalyvavusių asmenų išsilavinimui, mažėjo dalis nurodžiusių, kad nežino atsakymo į pateiktą klausimą ir daugėjo respondentų, manančių, kad abiejuose produktuose yra vienodas baltymų kiekis (15 lentelė).

15 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Kuriuo užrašu pažymėtame produkte yra daugiau baltymų?“ pasiskirstymas (proc.) pagal išsilavinimą

Išsilavinimas		Atsakymai				Iš viso
		Baltymų šaltinis	Daug baltymų	Abiejuose vienodai	Nežinau	
Pradinis	N	16	8	5	35	64
	Proc.	25,0	12,5	7,8	54,7	100,0
Vidurinis	N	214	80	149	226	669
	Proc.	32,0	12,0	22,3	33,8	100,0
Spec.vidurinis	N	264	122	251	298	935
	Proc.	28,2	13,0	26,8	31,9	100,0
Aukštasis	N	181	71	200	167	619
	Proc.	29,2	11,5	32,3	27,0	100,0

$$\chi^2 = 40,030, \text{ lls} = 9, p < 0,001$$

Didžiausia dalis apklaustųjų, nežinančių, kuriuo teiginiu apibūdintame produkte yra daugiau baltymų, buvo 41–50 m. amžiaus (35,9 proc.) grupėje. Palyginus su jais, atsakymo nežinojusių jaunesnių (20 m. ir jaunesnių bei 21–30 m. amžiaus) respondentų (atitinkamai 25,4 proc., $p = 0,029$ ir 29,2 proc., $p = 0,019$) buvo statistiškai reikšmingai mažiau. Panaši dalis visų amžiaus grupių respondentų pateikė teisingą atsakymą.

Statistiškai reikšmingai daugiau bedarbių (41,0 proc.) negu tarnautojų (28,1 proc., $p < 0,003$), studentų (25,9 proc., $p < 0,05$) ir moksleivių (16,0 proc., $p < 0,002$) nurodė, kad nežino, kuriuo užrašu pažymėtame maisto produkte yra didesnis baltymų kiekis. Panaši dalis skirtingo užimtumo apklaustųjų teisingai įvertino šį maistingumo teiginį.

Daugiau kaip dešimtadalis apklaustųjų, kurie nurodė, kad per pastaruosius 3 mėn. pirko arba nepirko maisto produktų dėl jų reklamos (atitinkamai 12,8 proc. ir 12,2 proc., $p = 0,686$) teisingai įvertino teiginį apie baltymus. Taip pat panaši dalis respondentų, kurie buvo visiškai, iš dalies atsakingi ar neatsakingi už maisto produktų pirkimą šeimai (atitinkamai 14,3 proc., 10,3 proc. ir 12,1 proc.) teisingai įvertino teiginį apie baltymus. Nežinančių, kaip vertinti tokį maistingumo teiginį visiškai už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingų (30,0 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau negu už maisto produktų pirkimą neatsakingų apklaustųjų (35,5 proc., $p = 0,024$).

Teiginį apie baltymus teisingai įvertino daugiau tyrime dalyvavusių asmenų, kurie nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija jiems yra nesuprantama (12,9 proc.) negu tų, kurie nurodė, kad tokia informacija yra suprantama (12,1 proc.) arba suprantama tik iš dalies (12,6 proc.), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi (atitinkamai $p = 0,247$ ir $p = 0,154$).

Respondentai, kurie neturėjo nuomonės dėl maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo (46,3 proc.) dažniau negu tokios informacijos nepageidaujantys apklaustieji (38,1 proc., $p = 0,038$) nurodė, kad nežino, kuriuo teiginiu apibūdintame produkte yra didesnis baltymų kiekis. Mažesnė dalis maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo pageidavusių (23,1 proc.) negu nepageidavusių (38,1 proc., $p < 0,001$) ar dėl jos pateikimo neturinčių nuomonės (46,3 proc., $p < 0,001$) apklaustųjų nurodė, kad nežino, kuriuo teiginiu pažymėtame maisto produkte yra daugiau baltymų. Tik kas aštuntas (13,2 proc.) maistingumo ženklavimo informacijos pageidavęs apklaustasis teisingai įvertino maistingumo teiginį apie

baltymus. Nors, palyginus su jais, teisingą atsakymą pateikusių respondentų, kurie nepageidavo maistingumo informacijos nurodymo (9,9 proc., $p = 0,191$) ar neturėjo nuomonės šiuo klausimu (12,0 proc., $p = 0,421$) buvo mažiau, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

Tarp respondentų pateiktų atsakymų apie minėto teiginio vertinimą, priklausomai nuo maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje poreikio, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 8,079$, $lfs = 6$, $p = 0,232$).

Taip pat statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, palyginus respondentų pateiktų atsakymų apie teiginio apie baltymus vertinimą, priklausomai nuo to, pagal kokius ženklavimo informacijos rodiklius jie vertina maisto produktų mitybinę vertę ($\chi^2 = 4,685$, $lfs = 9$, $p = 0,861$).

Apibendrinant duomenis apie maistingumo teiginių „Baltymų šaltinis“ ir „Daug baltymų“ apie maistingumą suprantamumą, galima teigti, kad tik apie dešimtadalis respondentų, nepriklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietovės, amžiaus, išsilavinimo, maistingumo informacijos poreikių nurodė teisingą atsakymą, kad daugiau baltymų turi produktas, paženklintas teiginiu „Daug baltymų“ negu produktas su užrašu „Baltymų šaltinis“. Pažymėtina, kad net 18 proc. Alytaus apskrityje gyvenančių apklaustųjų teisingai įvertino minėtus maistingumo teiginius.

4.2.4.2. Teiginio „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ suprantamumas

Pagal Sveikos mitybos rekomendacijas rekomenduojama daug sočiųjų riebalų rūgščių turinčius produktus keisti nesočiųjų riebalų rūgščių turinčiais produktais. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos suaugusieji gyventojai žino tokią rekomendaciją ir teisingai supranta teiginį apie maistingumą „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“, buvo pateiktas klausimas: „Jei ant maisto produkto pakuotės būtų nurodyta „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“, kaip Jūs vertintumėte tokį produktą?“. Atsakymą, kad toks produktas naudingas mitybai, pasirinkę respondentai apibūdinami kaip teisingai įvertinę šį maistingumo teiginį.

Nustatyta, kad tik kas ketvirtas apklaustasis (24,5 proc.) mano, kad maisto produktas, ant kurio pakuotės pateiktas maistingumo teiginys „Sudėtyje yra

polinesočiųjų riebalų rūgščių“, yra naudingas jų mitybai, o dauguma (69,3 proc.) nežino, kaip vertintų tokį produktą.

Daugiau moterų (29,0 proc.) negu vyrų (19,1 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad produktas su teiginiu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ yra naudingas jų mitybai. Panaši dalis vyrų (5,2 proc.) ir moterų (6,7 proc., $p = 0,128$) tokį produktą vertina kaip nenaudingą, o daugiau vyrų (75,8 proc.) negu moterų (64,3 proc., $p < 0,001$) nežino, kaip vertintų polinesočiųjų riebalų rūgščių turintį maisto produktą.

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie maisto produkto, paženklinto teiginiu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“, vertinimą pagal gyvenamąją vietovę, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 0,514$, $lks = 2$, $p = 0,773$).

31–40 m. amžiaus respondentai dažniau negu kitų amžiaus grupių respondentai nurodė, kad polinesočiųjų riebalų rūgščių turintis produktas naudingas jų mitybai, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik tarp 31–40 m. ir 21–30 m. amžiaus respondentų (atitinkamai 28,4 proc. ir 20,8 proc., $p < 0,006$) atsakymų. Dvigubai daugiau 20 m. amžiaus ir jaunesnių (10,3 proc.) negu 31–40 m. amžiaus (4,8 proc., $p = 0,024$) respondentų klaidingai įvertino teiginį apie polinesočiųjų riebalų rūgštis, o dauguma (72,9 proc.) 21–30 m. apklaustųjų pažymėjo, kad nežino, kaip vertinti polinesočiųjų riebalų rūgščių turintį produktą.

Mažesnę dalis pensininkų (16,0 proc.) negu kito užimtumo respondentų maisto produktą, ant kurio pakuotės nurodyta „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ vertino kaip naudingą jų mitybai, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tarp pensininkų (16,0 proc.) ir tarnautojų (30,4 proc., $p < 0,002$) atsakymų. Dvigubai daugiau pensininkų (9,2 proc.) negu darbininkų (4,9 proc., $p = 0,048$) tokį produktą vertintų kaip nenaudingą jų mitybai. Nežinančių, kaip vertinti polinesočiųjų riebalų rūgščių turintį produktą tarnautojų (62,7 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau negu studentų (72,4 proc., $p = 0,015$), bedarbių (72,9 proc., $p = 0,018$), darbininkų (74,3 proc., $p < 0,001$) ir pensininkų (74,8 proc., $p = 0,010$).

Didėjant tyrime dalyvavusių asmenų išsilavinimui, didėjo dalis apklaustųjų, kurie mano, kad produktas, paženklintas teiginiu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ yra naudingas jų mitybai (16 lentelė). Mažesnę dalis aukštąjį išsilavinimą (58,6 proc.) negu pradinį (85,5 proc., $p < 0,001$), vidurinį (72,2 proc., $p < 0,001$) ir specialųjį vidurinį (72,2 proc., $p < 0,001$) išsilavinimą turinčių apklaustųjų nurodė, kad

nežino, kaip savo mitybos atžvilgiu vertinti polinesočiųjų riebalų rūgščių turintį maisto produktą.

16 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Jei ant maisto produkto pakuotės būtų nurodyta, sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių, kaip Jūs vertintumėte tokį produktą, atsakymų pasiskirstymas (proc.) pagal išsilavinimą

Respondentų išsilavinimas	Atsakymų variantai						Iš viso	
	Naudingas mitybai		Nenaudingas mitybai		Nežinau			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Pradinis	6	9,7	3	4,8	53	85,5	62	100,0
Vidurinis	139	21,0	45	6,8	478	72,2	662	100,0
Spec.vidurinis	202	21,8	55	5,9	669	72,2	926	100,0
Aukštasis	215	35,0	39	6,4	360	58,6	614	100,0

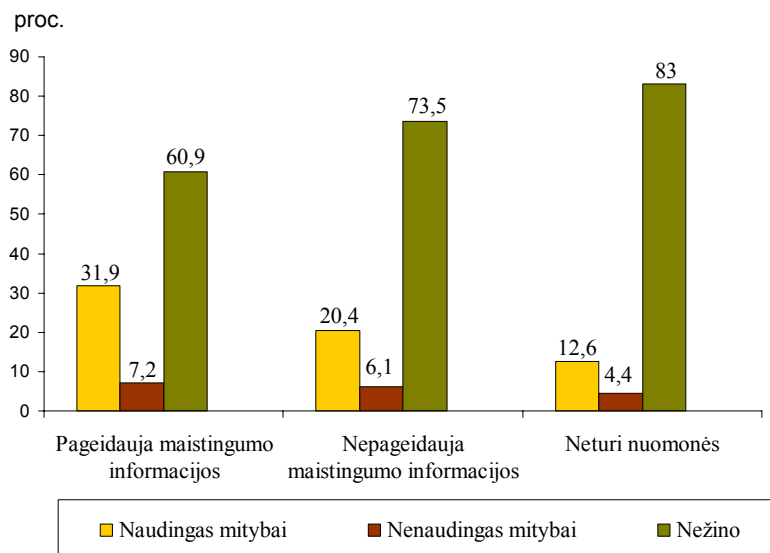
$\chi^2 = 53,799$, IIs = 6, $p < 0,001$

Didesnė dalis maisto produktų per pastaruosius 3 mėnesius dėl jų reklamos pirkusių (28,0 proc.) negu nepirkusių (23,1 proc., $p = 0,011$) respondentų nurodė, kad produktą su užrašu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ vertintų kaip naudingą jų mitybai, o dėl reklamos maisto produktų pirkusių ir jų nepirkusių respondentų, kurie tokį produktą vertintų nepalankiai, dalys statistiškai reikšmingai nesiskyrė (atitinkamai 5,1 proc. ir 6,7 proc., $p = 0,144$).

Teisingai produktą su teiginiu apie polinesočiųjų riebalų rūgštis įvertinusių apklaustųjų, kurie buvo visiškai atsakingi už maisto produktų pirkimą šeimoje (27,5 proc.) buvo daugiau negu iš dalies už maisto produktų pirkimą atsakingų ar visai neatsakingų respondentų (atitinkamai 20,0 proc., $p < 0,002$ ir 24,2 proc., $p = 0,119$). Mažesnė dalis už maisto produktų pirkimą šeimai neatsakingų (4,0 proc.) negu visiškai ar iš dalies atsakingų respondentų (atitinkamai 7,1 proc., $p = 0,012$ ir 6,8 proc., $p = 0,027$) tokį produktą vertintų neteisingai. Net trys ketvirtadaliai (76,0 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų, kurie šeimoje nėra atsakingi už maisto produktų pirkimą, nurodė, kad nežino, kaip vertintų maisto produkto, turinčio polinesočiųjų riebalų rūgščių, naudą mitybai.

Teisingai teiginį apie polinesočiųjų riebalų rūgštis įvertinusių respondentų, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama (16,3 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau, palyginus su respondentais, kuriems tokia informacija yra visiškai arba iš dalies suprantama (atitinkamai 27,2 proc., $p < 0,009$ ir 24,3 proc., $p = 0,037$). Polinesočiųjų riebalų rūgščių turintį produktą nepalankiai įvertinusių apklaustųjų dalis, priklausomai nuo to, ar maisto produktų ženklavimo informacija jiems yra suprantama, buvo panaši.

Maistingumo informacijos pateikimo ženklinant maisto produktus pageidavę respondentai (31,9 proc.) dažniau negu tokios informacijos nepageidavusieji (20,4 proc., $p < 0,002$), o pastarieji dažniau negu neturintys nuomonės dėl maistingumo informacijos pateikimo (12,6 proc., $p < 0,006$) teisingai įvertino teiginiu apie polinesočiąsias riebalų rūgštis paženklintą produktą (4 pav.).

$$\chi^2 = 117,590, \text{ IIs} = 4, p < 0,001$$

4 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Jei ant maisto produkto pakuotės būtų nurodyta, sudėtyje yra polinesočiąsias riebalų rūgščių“, kaip Jūs vertintumėte tokį produktą, atsakymų pasiskirstymas (proc.) priklausomai nuo to, ar jie pageidauja maistingumo ženklavimo informacijos

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis pageidavusių, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (29,8 proc.) negu to nepageidavusių (19,1 proc., $p = 0,005$) ar dėl tokio informacijos pateikimo neturinčių nuomonės (15,4 proc., $p < 0,001$) apklaustųjų teisingai įvertino teiginiu apie polinesočiąsias riebalų rūgštis paženklintą produktą, tačiau maistingumo ženklavimo informacijos matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidavusieji (7,4 proc.) dažniau negu tokio informacijos pateikimo nepageidavusieji (6,4 proc., $p = 0,649$) ar dėl tokio pateikimo neturintys nuomonės (3,9 proc., $p = 0,003$) respondentai neteisingai įvertino teiginiu apie polinesočiąsias riebalų rūgštis paženklinto produkto naudą mitybai.

Daugiau tyrime dalyvavusių asmenų, kurie, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją (29,7 proc.)

negu pirmenybę teiginiams apie maisto produkto poveikį sveikatai ar informacijai apie sudedamąsias dalis (atitinkamai 22,3 proc., $p < 0,002$ ir 25,8 proc., $p = 0,125$) teikiančių apklaustųjų teisingai įvertino teiginiu apie polinesočiąsias riebalų rūgštis paženklintą produktą.

Daugiau kaip pusė respondentų (57,4 proc.), pageidavusių informacijos apie polinesočiąsias riebalų rūgštis pateikimo ženklinant maisto produktus, tokių riebalų rūgščių turintį maisto produktą vertintų kaip naudingą mitybai, o net trečdalis (32,4 proc.) nežinojo, kaip įvertintų tokį produktą.

Apibendrinant duomenis apie maistingumo teiginio „Sudėtyje yra polinesočiąjų riebalų rūgščių“ suprantamumą, galima teigti, kad tik nedidelė dalis apklaustųjų minėtą teiginį supranta teisingai. Dauguma respondentų nežino, kaip vertintų tokiu teiginiu apibūdinto maisto produkto naudą mitybai. Atsakymo dažniausiai nežinojo vyrai, 21–30 m. amžiaus apklaustieji, pensininkai, pradinį išsilavinimą turintys asmenys bei respondentai, kurie nėra atsakingi už maisto produktų pirkimą šeimai.

4.2.5. Nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informaciją kaip žinių apie maistą ir mitybą šaltinį

Tyrimo metu respondentai, atsakydami į klausimą, kas suteikia daugiausiai žinių apie mitybą, galėjo nurodyti du pagrindinius šaltinius, todėl šiame skyrelyje analizuojama respondentų pateiktų atsakymų struktūra.

Respondentų atsakymų struktūroje maisto produktų ženklavimo informacija sudarė tik mažiau kaip dešimtadalį (9,6 proc.) respondentų atsakymų apie pagrindinius žinių apie maistą ir mitybą šaltinius, o televizija ir radijas bei laikraščiai ir žurnalai (32,8 proc.) bei laikraščius ir žurnalus (24,8 proc.).

Kiti informacijos apie mitybą šaltiniai buvo nurodyti rečiau: šeimos nariai, draugai ir bendradarbiai (14,5 proc.), internetas (7,2 proc.), specializuoti leidiniai apie mitybą ir sveikatą – 5,7 proc., gydytojai, vaistininkai, mitybos specialistai – 4,8 proc. 0,5 proc. pateiktų atsakymų buvo pažymėta, kad tokia informacija visai nedomina, o likusiuose 0,1 proc. atsakymų kaip informacijos apie mitybą šaltinis buvo įvardytas treneris, kulinarinė enciklopedija ir net turimas išsilavinimas.

Tyrimo duomenimis nustatyta, kad vyrai dažniau negu moterys nurodė, kad

daugiausiai žinių mitybos klausimais suteikia televizija ir radijas (atitinkamai 35,7 proc. ir 30,7 proc. $p < 0,001$) bei šeimos nariai, draugai ir bendradarbiai (19,5 proc. ir 11,0 proc., $p < 0,001$), o moterys dažniau negu vyrai pažymėjo, kad informacijos apie maistą ir mitybą gauna iš gydytojų, vaistininkų bei mitybos specialistų (atitinkamai 5,9 proc. ir 3,4 proc., $p < 0,001$), skaitydamos laikraščius ir žurnalus (27,8 proc. ir 20,7 proc., $p < 0,001$) bei specializuotus leidinius apie mitybą ir sveikatą (7,3 proc. ir 3,2 proc., $p < 0,001$). Vyrų ir moterų atsakymų struktūroje maisto produktų ženkinimo informacija sudarė panašią dalį ir buvo atitinkamai 9,1 proc. ir 9,9 proc., $p = 0,415$.

Kaimo ir miesto gyventojų atsakymų apie pagrindinius žinių apie mitybą šaltinius struktūra buvo nevienoda. Miesto gyventojai dažniau negu gyvenantieji kaime savo atsakymuose įvardijo šeimą, draugus, bendradarbius (atitinkamai 15,4 proc. ir 10,1 proc., $p < 0,001$) bei internetą (7,7 proc. ir 4,2 proc., $p = 0,003$), o dažniau kaimo negu miesto gyventojai nurodė, kad žinių apie mitybą suteikia televizija ir radijas (atitinkamai 38,3 proc. ir 31,6 proc., $p = 0,002$).

Maisto produktų ženkinimo informacija sudarė tik mažiau kaip dešimtadalį miesto ir kaimo gyventojų atsakymų apie informacijos apie mitybą šaltinius struktūros (atitinkamai 9,8 proc. ir 8,8 proc., $p = 0,479$).

Pažymėtina, kad respondentai, kurie nurodė, kad visada arba kartais aiškiai perskaito maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją (atitinkamai 9,2 proc. ir 10,3 proc.) dažniau negu tokios informacijos aiškiai neperskaitantieji (6,7 proc.) savo atsakymuose apie informacijos apie mitybą šaltinius įvardijo maisto produktų ženkinimo informaciją (atitinkamai $p = 0,123$ ir $p = 0,020$).

Maisto produktų etikečių įskaitomumo pagerinimo pageidaujantys (10,2 proc.) dažniau negu to nepageidaujantys apklaustieji (7,5 proc.) kaip informacijos apie maistą ir mitybą šaltinį įvardijo maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją ($p = 0,011$).

Tyrime dalyvavę asmenys, kurie nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikia informacija yra visiškai arba iš dalies suprantama (atitinkamai 13,6 proc. ir 20,3 proc.) statistiškai reikšmingai dažniau negu tie, kuriems tokia informacija yra nesuprantama (5,3 proc.), savo atsakymuose pažymėjo, kad daugiausiai informacijos apie mitybą gauna skaitydami maisto produktų etiketes ($p < 0,001$).

Taigi, apibendrinant tyrimo dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonę apie pagrindinius žinių apie mitybą šaltinius, galime teigti, kad,

nepriklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietos, tik nedidelės dalies Lietuvos suaugusių gyventojų nuomone, maisto produktų ženklavimo informacija jiems suteikia daugiausiai žinių apie mitybą.

4.3. Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonė apie maisto produktų ženklavimo informacijos įtaką maisto produktų pasirinkimui

4.3.1. Nuomonė apie ženklavimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui

Atsakydami į klausimą „Kuri maisto produktų ženklavimo informacija labiausiai veikia Jūsų maisto produktų pasirinkimą?“, respondentai turėjo pažymėti ne daugiau kaip tris ženklavimo informacijos rodiklius, todėl šiame skyrelyje nagrinėjama gautų atsakymų struktūra.

Nustatyta, kad tyrime dalyvavę asmenys kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimą veikiančią ženklavimo informaciją nurodė maisto produktų tinkamumo vartoti terminą. Respondentų pateiktų atsakymų struktūroje šis ženklavimo informacijos rodiklis sudarė didžiausią dalį – 32,8 proc., o maisto produktų kaina ir kilmės šalis – atitinkamai 21,9 proc. ir 15,5 proc. Be šios informacijos, apklaustųjų maisto produktų pasirinkimą veikia informacija apie maisto produkto kiekį, sudedamųjų dalių sąrašą ir maisto priedus, kurie sudarė atitinkamai 8,4 proc., 7,5 proc. ir 5,0 proc. respondentų pateiktų atsakymų. Apklaustieji rečiau nurodė, kad maisto produktų pasirinkimą veikia maistingumo ženklavimo informacijos rodikliai, iš kurių dažniausiai nurodyti – energinė vertė ir riebalų kiekis, kurie gautų atsakymų struktūroje sudarė atitinkamai 3,9 proc. ir 2,7 proc. Tyrime dalyvavę asmenys kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimą veikiančią ženklavimo informaciją rečiausiai įvardijo angliavandenių kiekį, baltymų kiekį, alkoholio koncentraciją ir skaidulinių medžiagų kiekį, kurie kartu sudarė tik 2,3 proc. atsakymų.

Palyginus gautų atsakymų struktūrą pagal respondentų lytį, nustatyta, kad moterys statistiškai reikšmingai dažniau negu vyrai kaip maisto produktų pasirinkimą veikiančią informaciją nurodė maisto produktų sudedamųjų dalių sąrašą, energinę vertę, riebalų kiekį, o vyrai statistiškai reikšmingai dažniau negu moterys nurodė maisto produkto kiekį, kainą ir alkoholio kiekį produkte (17 lentelė).

17 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų atsakymų pasiskirstymas (proc.) apie atskirų maisto produktų ženklavimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui

Ženklavimo informacijos rodikliai	Vyrai	Moterys	p reikšmė
Tinkamumo vartoti terminas	33,0	32,7	>0,05
Sudedamųjų dalių sąrašas	5,5	8,8	<0,001
Kilmės šalis arba gamintojas	16,1	15,1	>0,05
Riebalų kiekis	1,9	3,2	<0,05
Angliavandenių kiekis	0,4	0,8	>0,05
Baltymų kiekis	0,5	0,5	>0,05
Skaidulinių medžiagų kiekis	0,3	0,4	>0,05
Energinė vertė	3,0	4,5	<0,05
Maisto priedai	4,6	5,3	>0,05
Alkoholio kiekis	0,9	0,2	<0,001
Produkto kiekis	9,8	7,4	<0,05
Kaina	23,8	20,6	<0,05
Kita	0,2	0,5	>0,05

Palyginus miesto ir kaimo gyventojų atsakymų struktūrą apie informaciją, darančią įtaką maisto produktų pasirinkimui, nustatyta, kad miesto gyventojai dažniau negu kaimo gyventojai nurodė, kad maisto produktų pasirinkimui daro įtaką informacija apie maisto produktų sudedamųjų dalių sąrašą ($p = 0,027$), riebalų kiekį ($p = 0,013$), o kainą kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimą veikiančią maisto produktų ženklavimo informaciją dažniau nurodė kaime negu mieste gyvenantys apklaustieji ($p < 0,007$) (18 lentelė).

18 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) apie atskirų maisto produktų ženklavimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui pagal gyvenamąją vietovę

Ženklavimo informacijos rodikliai	Miesto gyventojai*	Kaimo gyventojai**	p reikšmė
Tinkamumo vartoti terminas	32,8	32,6	0,843
Sudedamųjų dalių sąrašas	7,7	5,4	0,027
Kilmės šalis arba gamintojas	15,6	14,2	0,294
Riebalų kiekis	2,9	1,4	0,013
Angliavandenių kiekis	0,71	0,6	0,796
Baltymų kiekis	0,5	0,4	0,348
Skaidulinių medžiagų kiekis	0,34	0,4	0,698
Energinė vertė	4,1	2,8	0,074
Maisto priedai	5,1	4,9	0,801
Alkoholio kiekis	0,6	0,1	0,101
Produkto kiekis	8,1	10,0	0,072
Kaina	21,3	25,6	0,007
Kita	0,32	0,5	0,401

* gauti 5042 atsakymai

** gauti 792 atsakymai

Pradinį ir vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų atsakymų apie labiausiai jų maisto produktų pasirinkimą veikiančią ženklinimo informaciją struktūra buvo panaši. Palyginus vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą turinčių apklaustųjų atsakymų apie maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką informaciją struktūrą nustatyta, kad aukštojo išsilavinimo dažniau negu vidurinio išsilavinimo respondentai nurodė, kad maisto produktų pasirinkimą veikia informacija apie maisto produkto sudedamųjų dalių sąrašą ($p<0,05$), energinę vertę ($p<0,05$), maisto priedus ($p<0,05$), o vidurinio išsilavinimo respondentai dažniau negu aukštojo išsilavinimo respondentai nurodė, kad jie maisto produktus renkasi pagal produkto kiekį pakuotėje ($p<0,05$) ir kainą ($p<0,05$) (19 lentelė).

19 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) apie atskirų maisto produktų ženklinimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui, priklausomai nuo išsilavinimo

Ženklinimo informacijos rodikliai	Respondentų išsilavinimas			
	Pradinis *	Vidurinis**	Spec.vidurinis***	Aukštasis****
Tinkamumo vartoti terminas	30,2	32,2	32,8	33,4
Sudedamųjų dalių sąrašas	6,5	6,6	6,5	10,0
Kilmės šalis arba gamintojas	12,9	14,6	15,6	16,4
Riebalų kiekis	3,6	3,3	1,9	3,4
Angliavandenių kiekis	0	0,5	0,7	0,8
Baltymų kiekis	0,7	0,5	0,4	0,5
Skaidulinių medžiagų kiekis	0	0,2	0,3	0,5
Energinė vertė	1,4	3,9	2,9	5,4
Maisto priedai	2,9	4,4	4,8	6,4
Alkoholio kiekis	0	0,6	0,5	0,4
Produkto kiekis	11,5	0,8	8,9	6,7
Kaina	30,2	24,3	24,0	15,5
Kita	0	0	0,5	0,5

* gauti 139 atsakymai

** gauti 1649 atsakymai

*** gauti 2373 atsakymai

**** gauti 1666 atsakymai

Palyginus atskirų Lietuvos apskričių gyventojų atsakymų struktūrą apie informaciją, darančią įtaką maisto produktų pasirinkimui, struktūrą nustatyta, kad visų apskričių gyventojai kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką ženklinimo informaciją dažniausiai nurodė maisto produkto tinkamumo vartoti terminą.

Sudedamųjų dalių sąrašą kaip maisto produktų pasirinkimą veikiančią informaciją Kauno (32,9 proc., $p < 0,001$), Klaipėdos (33,5 proc., $p = 0,039$), Panevėžio (8,2 proc., $p = 0,002$), Šiaulių (33,1 proc., $p < 0,001$), Utenos (33,4 proc., $p = 0,002$) ir Vilniaus (34,1 proc., $p < 0,001$) apskrityse gyvenantys respondentai įvardijo dažniau negu gyvenantieji Telšių apskrityje (3,6 proc.).

Marijampolės apskrityje (29,6 proc.) gyvenantys apklaustieji statistiškai reikšmingai dažniau negu gyvenantieji kitose apskrityse, išskyrus Telšių (26,6 proc., $p = 0,305$), nurodė, kad labiausiai maisto produktų pasirinkimą veikia kaina, o kilmės šalis kaip informacijos rodiklis, darantis įtaką renkantis maisto produktus, sudarė statistiškai reikšmingai mažesnę Marijampolės negu kitų apskričių gyventojų atsakymų struktūros dalį.

Statistiškai reikšmingai dažniau Alytaus (13,6 proc.) negu kitų apskričių, išskyrus Marijampolės (12,3 proc., $p = 0,592$), gyventojai kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimą veikiančią informaciją įvardijo produkto kiekį.

Informaciją apie maisto priedus kaip labiausiai veikiančią maisto produktų pasirinkimą statistiškai reikšmingai dažniau įvardijo Telšių (8,1 proc.) negu Panevėžio (3,5 proc., $p < 0,001$), Šiaulių (0,4 proc., $p = 0,004$), Tauragės (1,5 proc., $p < 0,001$), Utenos (3,2 proc., $p < 0,001$) ir Vilniaus (4,8 proc., $p = 0,017$) apskričių gyventojai.

Tauragės apskrities gyventojai (6,7 proc.) statistiškai reikšmingai dažniau negu kitose apskrityse, išskyrus Marijampolės (5,9 proc., $p = 0,657$) ir Telšių (4,7 proc., $p = 0,226$), gyvenantys apklaustieji nurodė, kad maisto produktų pasirinkimą labiausiai veikia ženklavimo informacija apie energinę vertę, o riebalų kiekį kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką informaciją Vilniaus apskrities gyventojai (4,5 proc.) įvardijo statistiškai reikšmingai dažniau negu Alytaus (1,3 proc., $p = 0,005$), Kauno (2,1 proc., $p = 0,003$), Marijampolės (1,4 proc., $p = 0,003$), Tauragės (1,8 proc., $p = 0,016$) ir Telšių (1,9 proc., $p = 0,016$) apskrityse gyvenantys apklaustieji.

Apibendrinant gautus rezultatus apie ženklavimo informacijos rodiklių įtaką maisto produktų pasirinkimui galima teigti, kad, respondentų nuomone, nepriklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietovės ir išsilavinimo, maisto produktų pasirinkimui didžiausią įtaką daro informacija apie minimalų tinkamumo vartoti terminą. Statistiškai reikšmingai dažniau moterys negu vyrai, miesto negu kaimo gyventojai, aukštąjį negu vidurinį išsilavinimą turintys asmenys nurodė, kad maisto produktus renka pagal jų sudėtį ir riebalų kiekį. O kainą kaip labiausiai maisto

produktų pasirinkimą veikiantį ženklavimo informacijos rodiklį dažniau įvardijo vyrai negu moterys, kaimo negu miesto gyventojai, vidurinio negu aukštojo išsilavinimo apklaustieji. Moterys statistiškai reikšmingai dažniau negu vyrai, o aukštojo išsilavinimo dažniau negu vidurinio išsilavinimo asmenys nurodė, kad maisto produktus renkasi pagal ženklavimo informacijoje nurodytą energinę vertę.

4.3.2. Nuomonė apie maistingumo teiginių įtaką maisto produktų pasirinkimui

Siekiant nustatyti tyrime dalyvavusiųjų nuomonę, ar jų maisto produktų pasirinkimui turėtų įtakos maistingumo teiginys apie maisto produkto papildymą maistine medžiaga, nepriklausomai nuo tokios informacijos pateikimo būdo, buvo pateiktas klausimas, kurį iš dviejų panašių produktų pasirinktų respondentai, jei vienas jų būtų papildytas kalciumu, o kitas – nepapildytas.

Dauguma apklaustųjų (72,4 proc.) nurodė, kad jeigu jiems būtų pasiūlyti du panašūs maisto produktai: vienas nepapildytas kalciumu, kitas – papildytas, jie pasirinktų pastarąjį. Beveik ketvirtadalis (23,3 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų neturėjo nuomonės ir tik nedidelė dalis (4,3 proc.) nurodė, kad pasirinktų nepapildytą produktą.

Didesnė dalis moterų (78,8 proc.) negu vyrų (64,6 proc., $p < 0,001$) pasirinktų papildytą produktą, o vyrai (31,7 proc.) dvigubai dažniau negu moterys (16,6 proc.) nurodė, kad neturi nuomonės dėl to, kurį produktą pasirinktų. Vyrų (3,7 proc.) ir moterų (4,6 proc.), kurie nesirinktų kalciumu papildyto produkto, dalis buvo panaši ($p = 0,257$).

Statistiškai reikšmingai daugiau mieste negu kaime gyvenančių apklaustųjų (atitinkamai 4,6 proc. ir 2,1 proc.) nurodė, kad nesirinktų papildyto produkto ($p = 0,042$).

Palyginus respondentų atsakymų į klausimą „Jeigu Jums būtų pasiūlyti du panašūs produktai: vienas papildytas kalciumu, o kitas – nepapildytas, kurį pasirinktumėte?“ pasiskirstymą pagal apskritis, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didesnė Telšių apskrities (89,4 proc.) negu kitų apskričių gyventojų ($p < 0,05$) dalis nurodė, kad pasirinktų kalciumu papildytą produktą (20 lentelė). Statistiškai reikšmingai mažiau Telšių negu kitų apskričių gyventojų nurodė, kad neturi nuomonės dėl to, kurį produktą (papildytą ar nepapildytą kalciumu) pasirinktų.

20 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Jeigu Jums būtų pasiūlyti du panašūs produktai: vienas papildytas kalciumu, o kitas – nepildytas, kurį pasirinktumėte? pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Atsakymai						Iš viso	
	Su pridėtu kalciumu		Be pridėto kalcio		Neturiu nuomonės			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Alytaus	92	65,7	0	0	48	34,3	140	100,0
Kauno	291	71,3	22	5,4	95	23,3	408	100,0
Klaipėdos	204	68,7	21	7,1	72	24,2	297	100,0
Marijampolės	132	69,8	7	3,7	50	26,5	188	100,0
Panevėžio	188	74,6	7	2,8	57	22,6	252	100,0
Šiaulių	215	77,1	8	2,9	56	20,1	279	100,0
Tauragės	90	65,2	6	4,3	42	30,4	138	100,0
Telšių	160	89,4	5	2,8	14	7,8	179	100,0
Utenos	135	72,2	6	3,2	46	24,6	187	100,0
Vilniaus	225	69,9	20	6,2	77	23,9	322	100,0

$$\chi^2 = 61,800, \text{ IIs} = 18, p < 0,001$$

Palyginus atskirose apskrityse apklaustų moterų atsakymų pasiskirstymą apie kalciumu papildytą produktą pasirinkimą, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 31,860, \text{ IIs} = 18, p = 0,023$). Kalciumu papildytą produktą pasirinktų statistiškai reikšmingai mažiau Vilniaus apskrityje (63,7 proc.) negu Kauno (78,7 proc., $p < 0,001$), Klaipėdos (77,0 proc., $p = 0,008$), Marijampolės (77,1 proc., $p = 0,017$), Panevėžio (76,9 proc., $p = 0,010$) ir Telšių (79,8 proc., $p = 0,006$) apskrityse gyvenančių moterų. Kalciumu papildyto maisto produkto nesirinktų daugiau Vilniaus apskrityje (8,8 proc.) negu Kauno (3,2 proc., $p = 0,012$), Klaipėdos (3,4 proc., $p = 0,043$), Marijampolės (1,0 proc., $p = 0,007$), Panevėžio (2,1 proc., $p = 0,010$), Šiaulių (2,7 proc., $p = 0,019$) ir Utenos (1,0 proc., $p = 0,009$) apskrityse gyvenančių moterų. Pažymėtina, kad Vilniaus apskrityje, vienintelėje iš visų Lietuvos apskričių, daugiau vyrų negu moterų (atitinkamai 67,8 proc. ir 63,7 proc., $p = 0,464$) pasirinktų kalciumu papildytą produktą, o moterys dažniau negu vyrai (atitinkamai 8,8 proc. ir 8,3 proc., $p = 0,867$), nurodė, kad nesirinktų tokio produkto.

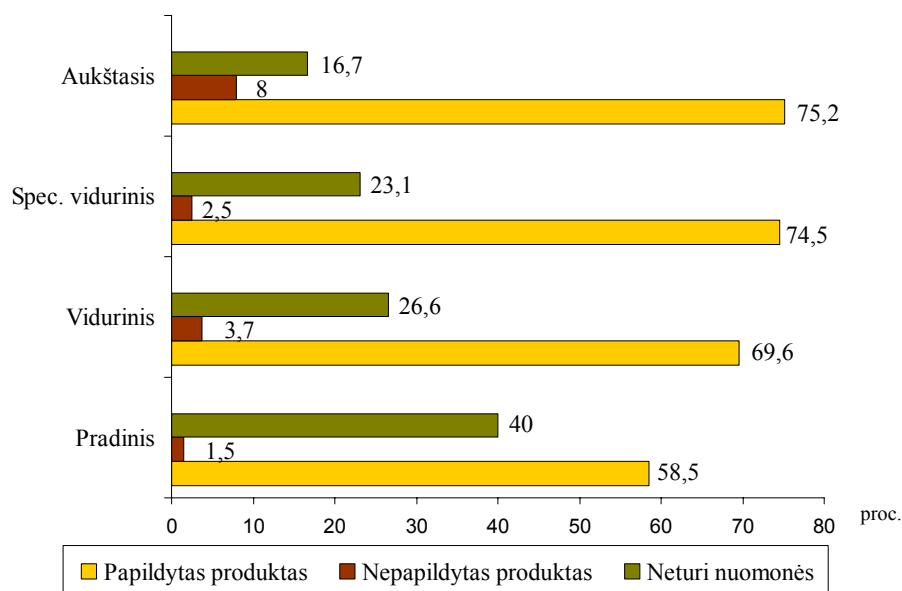
Palyginus atskirose apskrityse apklaustų vyrų atsakymų pasiskirstymą apie kalciumu papildytą produktą pasirinkimą, nustatyta, kad didžiausia dalis vyrų (78,5 proc.), kurie rinktųsi papildytą produktą, gyvena Klaipėdos, o mažiausia (58,8 proc.) – Utenos apskrityje. Vyrų, kurie nurodė, kad nesirinktų kalciumu papildyto produkto, didžiausia dalis gyvena Vilniaus, o mažiausia – Utenos apskrityse (atitinkamai 8,3 proc. ir 1,0 proc.).

Statistiškai reikšmingai mažesnė dalis 41–50 m. amžiaus (1,8 proc.) negu kitų amžiaus grupių respondentų (atitinkamai – 20 m. amžiaus ir jaunesnių – 7,8 proc.,

$p < 0,001$, 21–30 m. – 3,8 proc., $p = 0,044$, 31–40 m. – 6,1 proc., $p < 0,001$, 51–60 m. – 5,2 proc., $p < 0,003$, išskyrus 61 m. amžiaus ir vyresnius (4,2 proc., $p = 0,068$), nurodė, kad nesirinktų kalciu papildyto maisto produkto.

Palyginus respondentų atsakymų į klausimą „Jeigu Jums būtų pasiūlyti du panašūs produktai: vienas papildytas kalciu, o kitas – nepapildytas, kurią pasirinktumėte?“ pasiskirstymą pagal užimtumą, nustatyta, kad papildytą produktą pasirinktų daugiau namų šeimininkų (80,3 proc.) negu kitų užimtumo grupių respondentų, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik tarp namų šeimininkų ir studentų (63,8 proc., $p < 0,002$). Nuomonės dėl to, kurią produktą pasirinktų neturinčių bedarbių (30,1 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu tarnautojų ir namų šeimininkų (atitinkamai 16,5 proc., $p < 0,001$ ir 16,2 proc., $p < 0,007$).

Didėjant išsilavinimui, didėjo respondentų, nurodžiusių, kad rinktųsi papildytą produktą, dalis ir mažėjo šiuo klausimu neturinčių nuomonės apklaustųjų dalis (5 pav.).

$\chi^2 = 55,600$, $lks = 6$, $p < 0,001$

5 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Jeigu Jums būtų pasiūlyti du panašūs produktai: vienas papildytas kalciu, o kitas – nepapildytas, kurią pasirinktumėte?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo išsilavinimo

Didesnė dalis maisto produktų per pastaruosius 3 mėnesius dėl jų reklamos pirkusių (79,2 proc.) negu nepirkusių (69,8 proc., $p < 0,001$) respondentų nurodė, kad

pasirinktų kalciu papildytą maisto produktą. Daugiau dėl reklamos maisto produktų nepirkusių (25,4 proc.) negu dėl reklamos pirkusių maisto produktus (17,9 proc., $p < 0,001$) respondentų neturėjo nuomonės dėl kalciu papildyto maisto produkto pasirinkimo.

Papildytą produktą rinktūsi didesnė dalis maistingumo ženklavimo informacijos pageidaujančių (82,9 proc.) negu tokios informacijos nepageidaujančių (65,7 proc., $p < 0,001$) ar neturinčių nuomonės dėl jos pateikimo (55,9 proc., $p < 0,001$) apklaustųjų. Net 39,6 proc. tyrime dalyvavusių asmenų, kurie neturėjo nuomonės dėl maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo, neturėjo nuomonės ir dėl papildyto maisto produkto pasirinkimo.

Papildytam maisto produktui pirmenybę teiktų daugiau maistingumo ženklavimo informacijos matomiausioje pakuotės dalyje pageidaujančių (81,4 proc.) negu to nepageidaujančių (71,1 proc., $p < 0,001$) apklaustųjų, o pastarieji dažniau negu neturintys nuomonės dėl maistingumo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (55,1 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad rinktūsi papildytą produktą. Papildyto produkto nesirinktų didesnė dalis maistingumo ženklavimo informacijos matomiausioje pakuotės dalyje nepageidaujančių (9,4 proc.) negu pageidaujančių (4,2 proc., $p < 0,004$) ar neturinčių nuomonės (3,3 proc., $p < 0,002$) respondentų.

Tyrime dalyvavę asmenys, kurie, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo ženklavimo informaciją (78,0 proc.) dažniau negu tie, kurie domisi informacija apie sudedamąsias dalis (68,0 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad pasirinktų papildytą produktą. Daugiau apklaustųjų, maisto produkto mitybinę vertę vertinančių pagal sudedamąsias dalis (25,5 proc.) negu pagal maistingumo informaciją (17,8 proc., $p < 0,002$), nežino, ar pasirinktų papildytą maisto produktą.

Respondentai, kurie nurodė, kad vartoja maisto papildus su kalciu (74,1 proc.) dažniau negu tokių papildų nevartojantys (71,5 proc.) nurodė, kad rinktūsi kalciu papildytą produktą, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,187$).

Didesnė dalis maisto papildus su kalciu vartojančių moterų (56,8 proc.) negu tokius papildus vartojančių vyrų (43,2 proc.) nurodė, kad rinktūsi kalciu papildytus maisto produktus ($p = 0,042$).

Taigi, respondentai teisingai vertina kalciu papildytus maisto produktus: dauguma apklaustųjų, jei jie būtų informuoti, kad vienas iš dviejų panašių maisto

produktų yra papildytas kalciu, o kitas – nepapildytas, nurodė, kad pasirinktu papildytą. Tokių produktų pasirinktu daugiau moterų negu vyrų, aukštesnio negu žemesnio išsilavinimo, maistingumo ženklinimo informacijos pageidaujančių negu nepageidaujančių bei tokių respondentų, kurie mitybinę maisto produkto vertę vertina pagal maistingumo informaciją.

4.3.3. Nuomonė apie ženklinimo informacijos įtaką maisto produktų mitybinės vertės vertinimui

Siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, apie trečdalis apklaustųjų nurodė, kad pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją ir teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai (atitinkamai 36,7 proc. ir 31,8 proc.), o kas ketvirtas (23,4 proc.) domisi informacija apie sudedamąsias dalis. Atsakydami į klausimą „Į ką pirmiausiai atkreipiate dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę“, 1,4 proc. respondentų pažymėjo atsakymą „Kita“, iš kurių 0,4 proc. nurodė, kad nesidomi tokia informacija ir jos neskaito, 0,2 proc. pažymėjo, kad nežino atsakymo į klausimą, o likusieji nurodė, kad juos domina, ar produkto sudėtyje nėra modifikuotų organizmų, ar produktas yra natūralus bei produkto tinkamumo vartoti terminas ir kaina.

Didesnė dalis moterų (43,6 proc.) negu vyrų (36,1 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad pirmiausiai domisi maistingumo informacija, o daugiau vyrų negu moterų pirmiausiai atkreipia dėmesį į teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai (atitinkamai 37,7 proc. ir 33,1 proc., $p = 0,029$). Panaši dalis vyrų (24,6 proc.) ir moterų (22,4 proc.) nurodė, kad maisto produkto mitybinę vertę vertina pagal informaciją apie sudedamąsias dalis ($p = 0,229$).

Daugiau miesto negu kaimo gyventojų (atitinkamai 41,7 proc. ir 35,3 proc., $p = 0,038$) pirmenybę teikia maistingumo informacijai, o didesnė dalis gyvenančių kaime (41,3 proc.) negu mieste (33,8 proc.) pirmenybę teikia teiginiais apie maisto produkto poveikį sveikatai ($p = 0,011$).

Palyginus respondentų atsakymų apie informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pasiskirstymą pagal apskritis, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai daugiau ($p < 0,05$) Klaipėdos negu kitose apskrityse gyvenančių respondentų pirmenybę teikia maistingumo informacijai, o statistiškai reikšmingai didesnė Telšių apskrities gyventojų dalis,

palyginus su kitų apskričių gyventojais ($p < 0,05$), domisi teiginiais apie maisto produkto poveikį sveikatai.

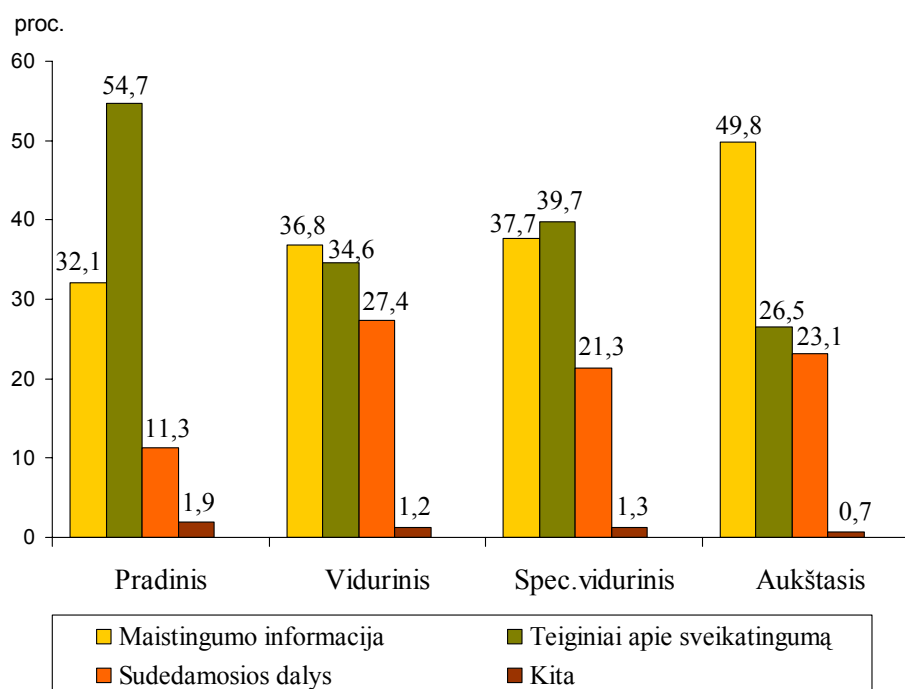
Palyginus atskirose apskrityse gyvenančių vyrų atsakymų apie informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pasiskirstymą, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 112,060$, $lfs = 27$, $p < 0,001$). Teiginiais apie maisto produktų poveikį sveikatai besidominčių vyrų (70,3 proc.) Telšių apskrityje buvo statistiškai reikšmingai daugiau ($p < 0,05$) negu kitose Lietuvos apskrityse. Maistingumo ženklavimo informacija besidominčių vyrų didžiausia dalis (60,0 proc.) gyvena Klaipėdos, o mažiausia (20,3 proc.) – Telšių apskrityje. Pažymėtina, kad Vilniaus apskrityje gyvenantys vyrai (37,9 proc.), skirtingai negu gyvenantieji kitose apskrityse, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, dažniau atkreipia dėmesį į sudedamųjų dalių sąrašą.

Atskirose apskrityse gyvenančios moterys, siekdamos sužinoti maisto produktų mitybinę vertę, naudojasi skirtinga ženklavimo informacija ($\chi^2 = 87,873$, $lfs = 27$, $p < 0,001$). Maistingumo ženklavimo informacija besidominčių moterų Klaipėdos apskrityje (66,9 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu kitose Lietuvos apskrityse ($p < 0,05$). Moterų, kurios siekdamos sužinoti maisto produktų mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai, Telšių apskrityje (56,2 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu kitose apskrityse, išskyrus Marijampolės (26,5 proc., $p = 0,053$). Didžiausia dalis moterų, kurios pirmenybę teikia sudedamųjų dalių sąrašui (29,6 proc.), gyvena Panevėžio, o mažiausia – Telšių apskrityje (7,9 proc.).

Palyginus respondentų atsakymų apie informaciją, kuria jie naudojasi, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pasiskirstymą pagal respondentų amžiaus grupes statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 21,406$, $lfs = 15$, $p = 0,124$), tačiau pažymėtina, kad apie pusę iš visų respondentų amžiaus grupių respondentai iki 30 m. amžiaus dažniausiai pirmenybę teikia maistingumo informacijai, vyresnieji (51–60 m. ir nuo 61 m. amžiaus) – teiginiais apie maisto produkto poveikį sveikatai (atitinkamai 38,1 proc. ir 43,0 proc.), o vidutinio (31–50 m.) amžiaus respondentai – informacijai apie sudedamųjų dalių sąrašą.

Didėjant respondentų išsilavinimui, didėjo dalis apklaustųjų, kurie nurodė, kad siekdami įvertinti maisto produkto mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį apie maisto produkto maistingumo informaciją (6 pav.). Didesnė dalis pradinį (54,7 proc.) negu aukštąjį (26,5 proc., $p < 0,001$), specialųjį vidurinį (34,6 proc., $p = 0,031$) ir vidurinį išsilavinimą (34,6 proc., $p < 0,004$) išsilavinimą turinčių respondentų nurodė,

kad, vertindami maisto produkto mitybinę vertę, pirmenybę teikia teiginiams apie maisto produkto poveikį sveikatai, o vidurinį išsilavinimą turinčius apklaustuosius (27,4 proc.) dažniau negu turinčius pradinį išsilavinimą (11,3 proc., $p = 0,011$) domina informacija apie maisto produkto sudėtį.

$$\chi^2 = 51,719, \text{ lls} = 9, p < 0,001$$

6 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Į ką pirmiausiai atkreipiate dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę? pasiskirstymas (proc.) pagal išsilavinimą

Siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, statistiškai reikšmingai daugiau studentų (47,5 proc.) negu darbininkų ir bedarbių (atitinkamai 38,9 proc., $p = 0,043$ ir 27,0 proc., $p < 0,001$) domisi maistingumo informacija, o didesnę dalis pensininkų (46,8 proc.) negu tarnautojų ir darbininkų (atitinkamai 31,7 proc., $p < 0,002$ ir 35,4 proc., $p = 0,021$) pirmenybę teikia teiginiams apie maisto produkto poveikį sveikatai. Informacija apie maisto produkto sudėtį domisi dvigubai daugiau bedarbių (27,0 proc.) negu pensininkų (15,6 proc., $p = 0,038$).

Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą apie ženklinimo informaciją, kuriai jie teikia pirmenybę, vertindami maisto produkto mitybinę vertę, pagal atsakomybę už maisto produktų pirkimą, pastebėta, kad mažesnę dalis respondentų, kurie nėra atsakingi už maisto produktų pirkimą (32,1

proc.) negu visiškai ar iš dalies atsakingų už maisto produktų pirkimą apklaustųjų (atitinkamai 42,9 proc., $p < 0,001$ ir 43,0 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją. Maisto produkto sudedamųjų dalių sąrašui pirmenybę teikė daugiau už maisto produktų pirkimą šeimai neatsakingų (28,7 proc.) negu visiškai ar iš dalies už maisto produktų pirkimą atsakingų apklaustųjų (atitinkamai 22,3 proc., $p < 0,006$ ir 21,1 proc., $p < 0,002$). Teiginiams apie maisto produkto sveikatingumą pirmenybę teikiančių respondentų, nepriklausomai nuo jų atsakomybės šeimoje, dalis buvo panaši.

Didesnė dalis aiškiai maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją perskaitančių (50,3 proc.) negu kartais arba niekada ženklavimo informacijos aiškiai neperskaitančių respondentų (atitinkamai 37,4 proc., $p < 0,001$ ir 33,3 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją, o maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją kartais aiškiai perskaitantys (37,8 proc.) dažniau negu tokią informaciją aiškiai perskaitantys respondentai (28,8 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad pirmiausiai atkreipia dėmesį į teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai. Palyginus su aiškiai maisto produktų etiketėse nurodomą informaciją perskaitančiais (20,4 proc.), tokios informacijos aiškiai neperskaitantys respondentai (27,7 proc.) dažniau domisi informacija apie maisto produktų sudedamąsias dalis ($p = 0,030$).

Palyginus respondentų atsakymų apie informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pasiskirstymą pagal maisto produktų ženklavimo informacijos suprantamumo vertinimą, nustatyta, kad daugiau respondentų, kuriems tokia informacija yra suprantama (49,7 proc.) negu tų, kuriems ji suprantama iš dalies arba yra nesuprantama (atitinkamai 35,7 proc., $p < 0,001$ ir 36,3 proc., $p = 0,008$), nurodė, kad teikia pirmenybę maistingumo informacijai, o respondentai, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija suprantama tik iš dalies (26,2 proc.) dažniau negu tie, kuriems tokia informacija yra suprantama (18,1 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad pirmiausiai atkreipia dėmesį į maisto produkto sudėtį.

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis maistingumo ženklavimo informacijos pageidaujančių (50,3 proc.) negu tokios informacijos nepageidaujančių ar neturinčių nuomonės (atitinkamai 24,2 proc., $p < 0,001$ ir 23,9 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad siekdami sužinoti maisto produktų mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją.

Palyginus respondentų atsakymų apie informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, pasiskirstymą pagal tai, ar respondentai pageidauja, kad maisto produktų maistingumas būtų visada nurodomas maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje, nustatyta, kad maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo matomiausioje pakuotės dalyje pageidaujantys apklaustieji (45,4 proc.) dažniau negu to nepageidaujantys ar neturintys nuomonės respondentai (atitinkamai 30,2 proc., $p < 0,001$ ir 29,4 proc., $p < 0,001$), vertindami maisto produkto mitybinę vertę, pirmenybę teikia maistingumo informacijai. Sudedamųjų dalių sąrašui pirmenybę teikia daugiau maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje nepageidaujančių (35,3 proc.) ar neturinčių nuomonės (31,8 proc.) negu tokios informacijos pateikimo pageidaujančių apklaustųjų (19,1 proc., $p < 0,001$).

Apibendrinus gautus rezultatus apie nuomonę apie ženklavimo informacijos įtaką maisto produktų mitybinės vertės vertinimui, galima teigti, kad maistingumo ženklavimo informacija ir teiginiai apie maisto produktų poveikį sveikatai yra svarbiausias informacijos apie maisto produktų mitybinę vertę šaltinis. Maistingumo ženklavimo informacijai, siekdami sužinoti maisto produktų mitybinę vertę, pirmenybę teikia daugiau moterų negu vyrų, miesto negu kaimo gyventojų, aukštesnį negu žemesnį išsilavinimą turinčių, studentų, už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingų, ženklavimo informaciją aiškiai perskaitančių, maistingumo ženklavimo informacijos ir jos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidaujančių bei respondentų, kuriems ženklavimo informacija yra suprantama.

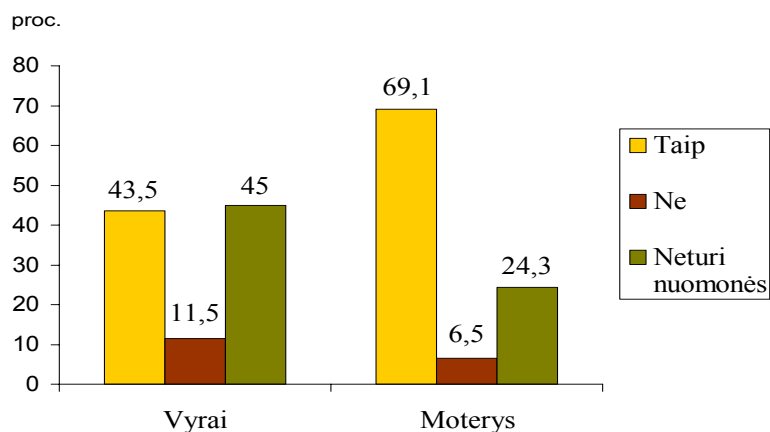
4.4. Respondentų maisto produktų maistingumo ženklavimo informacijos poreikiai, atsižvelgiant į sociodemografinius veiksnius

4.4.1. Respondentų maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo poreikiai

Į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maisto produktų etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produktų maistingumą?“ daugiau kaip pusė (58,4 proc.) respondentų atsakė teigiamai. Tačiau net kas trečias apklaustasis (33,1 proc.) neturi nuomonės šiuo klausimu, o 8,5 proc. tyrime dalyvavusių asmenų nepageidauja tokios informacijos.

Nustatėme, kad daugiau moterų (69,1 proc.) negu vyrų (43,5 proc.) pageidauja informacijos apie maisto produktų maistingumą ($p < 0,001$), o dvigubai daugiau vyrų

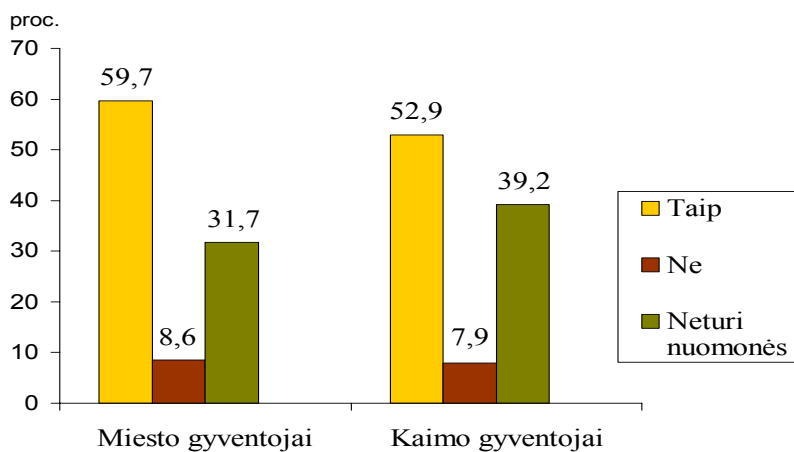
(45,0 proc.) negu moterų (24,3 proc.) neturėjo nuomonės dėl tokios informacijos poreikio ($p < 0,001$) (7 pav.).

$$\chi^2 = 153,927, \text{ lls} = 2, p < 0,001 \text{ (tarp vyrų ir moterų grupių)}$$

7 pav. Respondentų vyrų ir moterų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.)

Didesnė miesto negu kaimo gyventojų (atitinkamai 59,7 proc. ir 52,9 proc., $p = 0,021$) dalis pageidauja, kad būtų nurodytas maisto produktų maistingumas, o kaimie neturinčiųjų nuomonės šiuo klausimu buvo daugiau negu mieste (atitinkamai 39,2 ir 31,7 proc., $p = 0,007$) (8 pav.).

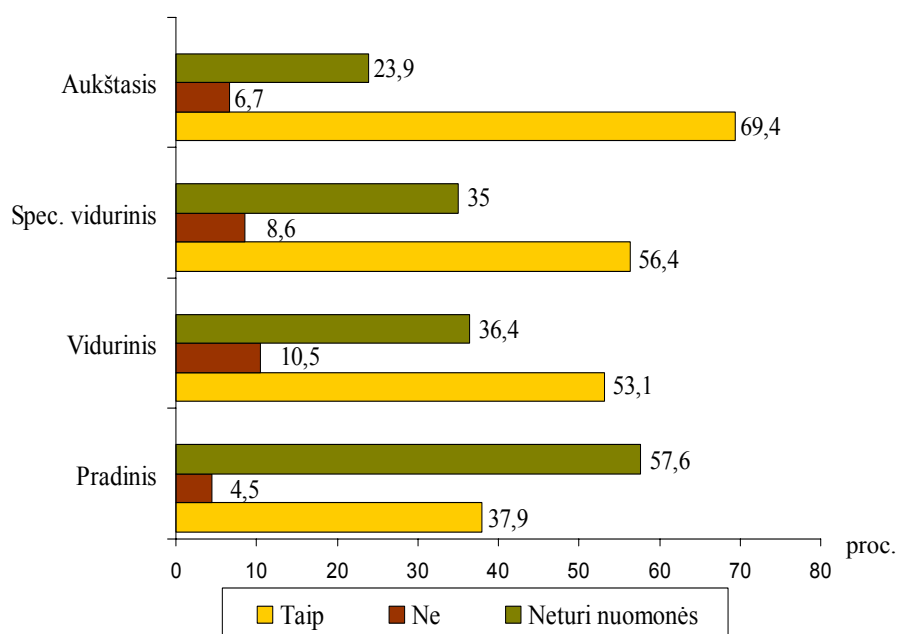
$$\chi^2 = 7,291, \text{ lls} = 2, p = 0,26$$

8 pav. Kaimo ir miesto gyventojų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.)

Analizuojant tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie pageidavimą, kad būtų nurodyta maistingumo informacija, pasiskirstymą pagal apskritis, nustatyta, kad didžiausia dalis tokios informacijos pageidaujančių respondentų (65,0 proc.) gyvena Panevėžio apskrityje (21 lentelė). Šeštadalis Tauragės apskrities gyventojų (14,6 proc.) nepageidauja maisto produktų maistingumo nurodymo. Palyginus su jais, Kauno, Vilniaus, Telšių, Panevėžio, Alytaus apskrityse maistingumo ženklavimo nepageidaujančių gyventojų buvo statistiškai reikšmingai mažiau ($p < 0,05$).

Iš visose apskrityse apklaustų moterų dažniausiai maistingumo ženklavimo informacijos pageidavo Šiaulių (75,9 proc.) apskrities gyventojos, o mažiausia tokios informacijos pageidaujančių moterų dalis (56,3 proc.) gyvena Tauragės apskrityje (22 lentelė). Mažesnė dalis Tauragės apskrityje (32,8 proc.) negu kitose apskrityse gyvenančių vyrų pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ($p > 0,05$).

Didėjant tyrime dalyvavusių asmenų išsilavinimui, didėjo informacijos apie maisto produktų maistingumą poreikis (9 pav.).

$$\chi^2 = 58,986, \text{ lls} = 6, p < 0,001$$

9 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo išsilavinimo

21 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Atsakymai					
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Alytaus	81	59,6	5	3,7	50	36,8
Kauno	241	58,1	36	8,7	138	33,3
Klaipėdos	162	54,7	35	11,8	99	33,4
Marijampolės	108	57,1	16	8,5	65	34,4
Panevėžio	165	65,0	13	5,1	76	29,9
Šiaulių	167	61,2	25	9,2	81	29,7
Tauragės	65	47,4	20	14,6	52	38,0
Telšių	93	51,7	13	7,2	74	41,1
Utenos	105	57,7	15	8,2	62	34,1
Vilniaus	203	63,6	25	7,8	91	28,5

$$\chi^2 = 35,281, \text{ lls} = 18, p = 0,09$$

22 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas		Vyrai ($\chi^2 = 19,596, \text{ lls} = 18, p = 0,356$)			Moterys ($\chi^2 = 25,339, \text{ lls} = 18, p = 0,116$)		
		Atsakymai					
		Taip	Ne	Neturiu nuomonės	Taip	Ne	Neturiu nuomonės
Alytaus	N	23	3	30	58	2	20
	Proc.	41,1	5,4	53,6	72,5	2,5	25,0
Kauno	N	69	19	74	170	17	63
	Proc.	42,6	11,7	45,7	68,0	6,8	25,2
Klaipėdos	N	62	24	58	98	11	41
	Proc.	43,1	16,7	40,3	65,3	7,3	27,3
Marijampolės	N	35	8	38	72	8	26
	Proc.	43,2	9,9	46,9	67,9	7,5	24,5
Panevėžio	N	44	4	47	110	9	27
	Proc.	46,3	4,2	49,5	75,3	6,2	18,5
Šiaulių	N	53	13	53	110	10	25
	Proc.	44,5	10,9	44,5	75,9	6,9	17,2
Tauragės	N	20	12	29	40	8	23
	Proc.	32,8	19,7	47,5	56,3	11,3	32,4
Telšių	N	35	8	40	56	5	34
	Proc.	42,2	9,6	48,2	58,9	5,3	35,8
Utenos	N	38	9	31	66	6	26
	Proc.	48,7	11,5	39,7	67,3	6,1	26,5
Vilniaus	N	54	14	48	143	11	40
	Proc.	46,6	12,1	41,4	69,1	6,5	24,3
Iš viso	N	433	114	448	923	87	325
	Proc.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie pageidavimą, kad būtų nurodyta maistingumo informacija pagal amžiaus grupes ir priklausomai nuo to, ar jie gyvena su kitais asmenimis, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (atitinkamai $\chi^2 = 6,398$, lls = 10, $p = 0,781$ ir $\chi^2 = 1,186$, lls = 2, $p = 0,553$).

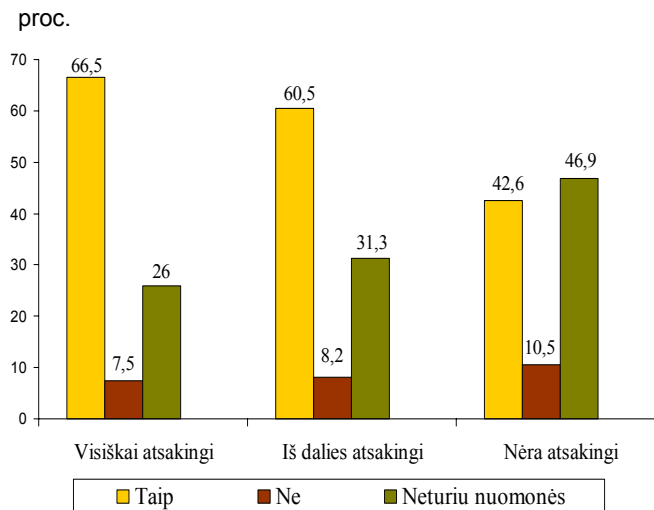
Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie maistingumo informacijos nurodymo poreikį pasiskirstymą priklausomai nuo užimtumo, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų (23 lentelė). Didesnė dalis tarnautojų (70,5 proc.) negu studentų, namų šeimininkių, pensininkų, darbininkų ir bedarbių pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija ($p < 0,05$). Namų šeimininkių (12,2 proc.), kurios nurodė, kad nepageidauja maistingumo informacijos pateikimo maisto produktų etiketėse, buvo daugiau negu tarnautojų (7,0 proc., $p = 0,034$), o statistiškai reikšmingai didesnė dalis bedarbių negu namų šeimininkių (atitinkamai 43,2 proc. ir 28,1 proc., $p < 0,05$) neturėjo nuomonės dėl maistingumo informacijos nurodymo.

23 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maisto produktų etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produktų maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.) pagal užimtumą

Respondentų užimtumas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.		
Darbininkai	449	49,6	88	9,7	369	40,7	906	100,0
Tarnautojai	544	70,4	54	7,0	175	22,6	773	100,0
Pensininkai	70	56,9	7	5,7	46	37,4	123	100,0
Namų šeimininkės	83	59,7	17	12,2	39	28,1	139	100,0
Moksleiviai	32	64,0	4	8,0	14	28,0	50	100,0
Studentai	105	60,3	11	6,3	58	33,3	174	100,0
Bedarbiai	67	45,9	16	11,0	63	43,2	146	100,0
Iš viso	1350	58,4	197	8,5	764	33,1	2311	100,0

$\chi^2 = 92,696$, lls = 12, $p < 0,001$

Didėjant tyrime dalyvavusių asmenų nurodytai atsakomybei už maisto produktų pirkimą šeimoje, didėjo dalis pageidaujančių, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija (10 pav.). Palyginus už maisto produktų pirkimą visiškai atsakingų ir neatsakingų respondentų atsakymų pasiskirstymą, nustatyta, kad pastarieji dvigubai dažniau nurodė, kad neturi nuomonės dėl maistingumo informacijos nurodymo ($p < 0,001$), o visiškai už maisto produktų pirkimą atsakingi dažniau negu už jį neatsakingi respondentai pažymėjo, kad pageidauja tokios informacijos ($p < 0,001$).

$$\chi^2 = 92,037, \text{ IIs} = 4, p < 0,001$$

10 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo atsakomybės už maisto produktų pirkimą šeimoje

Net pusė apklaustųjų (49,4 proc.), kurie niekada aiškiai neperskaito ženklavimo etiketėse apie maisto produktus pateikiamos informacijos, neturėjo nuomonės dėl maistingumo informacijos poreikio. Didesnė dalis aiškiai perskaitančių maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją (30,1 proc.) negu kartais aiškiai tokią informaciją perskaitančių ar niekada jos aiškiai neperskaitančių respondentų (atitinkamai 24,5 proc. ir 17,5 proc., $p < 0,001$) ir pageidauja maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo.

Beveik du trečdaliai (63,1 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų, kurie nurodė, kad supranta maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją, pageidautų maistingumo informacijos pateikimo ženklinant maisto produktus. Palyginus su pastaraisiais, maistingumo informacijos pateikimo pageidaujančių respondentų, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama, buvo beveik dvigubai mažiau (34,8 proc.) ($p < 0,001$). Daugiau kaip pusė apklaustųjų (51,8 proc.), kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama, neturėjo nuomonės dėl maistingumo informacijos pateikimo poreikio.

Į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje?“ teigiamai atsakė beveik du trečdaliai (63,2 proc.) apklaustųjų. Mažiau kaip trečdalis (30 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų neturėjo nuomonės šiuo klausimu, o kas penkioliktas (6,7 proc.)

respondentas nepageidavo maistingumo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje.

Palyginus vyrų ir moterų atsakymų apie maistingumo informacijos pateikimą matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pasiskirstymą, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 106,814$, lls = 2, $p < 0,001$). Daugiau moterų (71,8 proc.) negu vyrų (51,4 proc., $p < 0,001$) pageidavo, kad maistingumo informacija būtų nurodoma matomiausioje pakuotės dalyje, o dvigubai daugiau vyrų (41,0 proc.) negu moterų (21,9 proc., $p < 0,001$) neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Moterų (6,3 proc.) ir vyrų (7,6 proc.), kurie nepageidavo maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, dalys statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p = 0,204$).

Nors miesto ir kaimo gyventojų, kurie pageidavo maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, dalys statistiškai reikšmingai nesiskyrė (atitinkamai 62,8 proc. ir 63,9 proc., $p = 0,684$), tačiau beveik dvigubai daugiau miesto negu kaimo gyventojų nepageidavo tokio maistingumo informacijos pateikimo (atitinkamai 7,3 proc. ir 3,9 proc., $p = 0,025$).

Palyginus apklaustųjų atsakymų pasiskirstymą apie maistingumo informacijos pateikimą matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pagal apskritis, nustatyta, kad tokio informacijos pateikimo pageidavusių respondentų Marijampolės apskrityje (73,3 proc.) buvo daugiau negu Kauno ($p = 0,04$), Klaipėdos ($p = 0,02$), Alytaus ($p = 0,005$), Vilniaus ($p < 0,001$) ir Telšių ($p < 0,001$) apskrityse (24 lentelė). Maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje nepageidavusių apklaustųjų Klaipėdos apskrityje (11,7 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu Utenos ($p = 0,035$), Šiaulių ($p = 0,016$), Panevėžio ($p = 0,004$), Tauragės ($p = 0,001$), Alytaus ($p = 0,001$) ir Marijampolės ($p < 0,001$) apskrityse. Nuomonės šiuo klausimu neturinčių respondentų, gyvenančių Panevėžio apskrityje (22,7 proc.), buvo mažiau negu Kauno ($p = 0,05$), Tauragės ($p = 0,018$), Telšių ($p < 0,001$) ir Alytaus ($p = 0,001$) apskrityse.

Nors visose apskrityse daugiau moterų negu vyrų pageidavo, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje, tačiau atskirose apskrityse gyvenančių vyrų ($\chi^2 = 43,537$, lls = 18, $p < 0,001$) ir moterų ($\chi^2 = 39,269$, lls = 18, $p = 0,003$) poreikiai dėl tokio maistingumo informacijos nurodymo buvo skirtingi (25 lentelė).

24 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės		N	Proc.
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.		
Alytaus	80	58,4	3	2,2	54	39,4	137	100,0
Kauno	252	61,0	37	9,0	124	30,0	413	100,0
Klaipėdos	172	59,1	34	11,7	85	29,2	291	100,0
Marijampolės	137	73,3	4	2,1	46	24,6	187	100,0
Panevėžio	182	72,5	12	4,8	57	22,7	251	100,0
Šiaulių	181	66,5	16	5,9	75	27,6	272	100,0
Tauragės	87	64,0	3	2,2	46	33,8	136	100,0
Telšių	95	54,3	13	7,4	67	38,3	175	100,0
Utenos	126	67,7	11	5,9	49	26,4	186	100,0
Vilniaus	180	57,7	26	8,3	106	34,0	312	100,0

$$\chi^2 = 61,862, \text{ IIs} = 18, p < 0,001$$

25 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje?“ pasiskirstymas (proc.) pagal apskritis

Apskritis pavadinimas	Vyrai ($\chi^2 = 43,537, \text{ IIs} = 18, p < 0,001$)			Moters ($\chi^2 = 39,269, \text{ IIs} = 18, p = 0,003$)			
	Atsakymai						
		Taip	Ne	Neturiu nuomonės	Taip	Ne	Neturiu nuomonės
Alytaus	N	27	1	30	53	2	24
	Proc.	46,6	1,7	51,7	67,1	2,5	30,4
Kauno	N	76	20	66	173	17	58
	Proc.	46,9	12,3	40,7	69,8	6,9	23,4
Klaipėdos	N	75	17	47	95	17	38
	Proc.	54,0	12,2	33,8	63,3	11,3	25,3
Marijampolės	N	50	2	28	86	2	17
	Proc.	62,5	2,5	35,0	81,9	1,9	16,2
Panevėžio	N	56	3	36	118	8	18
	Proc.	58,9	3,2	37,9	81,9	5,6	12,5
Šiaulių	N	63	7	47	113	9	24
	Proc.	53,8	6,0	40,2	77,4	6,2	16,4
Tauragės	N	32	1	28	51	2	17
	Proc.	52,5	1,6	45,9	72,9	2,9	24,3
Telšių	N	35	4	40	58	9	27
	Proc.	44,3	5,1	50,6	61,7	9,6	28,7
Utenos	N	49	6	26	75	5	19
	Proc.	60,5	7,4	32,1	75,8	5,1	19,2
Vilniaus	N	44	14	56	130	12	49
	Proc.	38,6	12,3	49,1	68,1	6,3	25,7
Iš viso	N	507	75	404	952	83	291
	Proc.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Didėjant amžiui, didėjo maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje nurodymo pageidaujančių ir mažėjo šiuo klausimu neturinčių nuomonės respondentų dalis. Didėjant išsilavinimui, taip pat didėjo respondentų, pageidaujančių, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma pakuotės matomiausioje dalyje ir mažėjo šiuo klausimu neturinčių nuomonės dalis (26 lentelė).

26 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje? pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes (metais) ir išsilavinimą

Respondentų grupės pagal kintamąjį			Atsakymai			Iš viso
			Taip	Ne	Neturiu nuomonės	
Amžiaus grupės ($\chi^2 = 23,635$, lls = 10, p = 0,09)	≤20	N	61	14	42	117
		Proc.	52,1	12,0	35,9	100,0
	21–30	N	289	38	167	494
		Proc.	58,5	7,7	33,8	100,0
	31–40	N	322	39	157	518
		Proc.	62,2	7,5	30,3	100,0
	41–50	N	386	34	172	592
		Proc.	65,2	5,7	29,1	100,0
	51–60	N	311	26	118	455
		Proc.	68,4	5,7	25,9	100,0
Išsilavinimas ($\chi^2 = 32,089$, lls = 6, p<0,001)	≥61	N	114	6	47	167
		Proc.	68,3	3,6	28,1	100,0
	Pradinis	N	31	0	32	63
		Proc.	49,2	0	50,8	100,0
	Vidurinis	N	395	50	215	660
		Proc.	59,8	7,6	32,6	100,0
	Spec.vidurinis	N	586	57	282	925
		Proc.	63,4	6,2	30,5	100,0
Aukštasis	N	420	50	144	614	
	Proc.	68,4	8,1	23,5	100,0	

Palyginus respondentų atsakymų dėl maistingumo informacijos nurodymo produkto pakuotės matomiausioje dalyje poreikio pasiskirstymą pagal užimtumą, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didesnė dalis tarnautojų (70,7 proc.) negu darbininkų (58,8 proc., p<0,001), studentų (58,7 proc., p = 0,002) ir bedarbių (54,5 proc. p<0,001) pageidavo, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje, o tokio maistingumo informacijos pateikimo nepageidavusių moksleivių (14,0 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu darbininkų (6,2 proc., p = 0,002), bedarbių (4,8 proc., p = 0,03), ir pensininkų (3,3 proc., p = 0,009) (27 lentelė). Nuomonės dėl maistingumo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje neturinčių

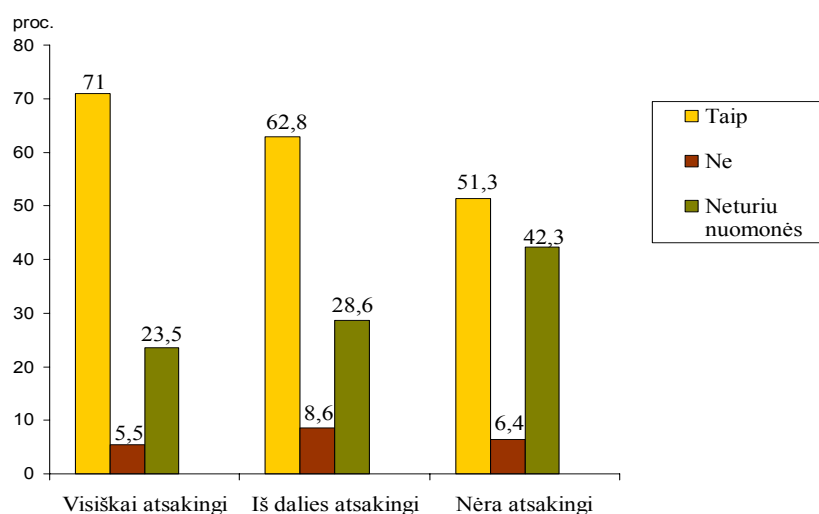
bedarbių (40,7 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu namų šeimininkų (24,1 proc., $p = 0,003$), tarnautojų (22,0 proc., $p < 0,001$) ir moksleivių (22,0 proc., $p = 0,018$).

27 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje? pasiskirstymas (proc.) pagal užimtumą

Respondentų užimtumas	Atsakymai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Darbininkai	525	58,8	55	6,2	313	35,1	893	100,0
Tarnautojai	546	70,7	56	7,3	170	22,0	772	100,0
Pensininkai	79	64,2	4	3,3	40	32,5	123	100,0
Namų šeimininkės	96	70,1	8	5,8	33	24,1	137	100,0
Moksleiviai	32	64,0	7	14,0	11	22,0	50	100,0
Studentai	101	58,7	13	7,6	58	33,7	172	100,0
Bedarbiai	79	54,5	7	4,8	59	40,7	145	100,0
Viso	1458	63,6	150	6,5	684	29,8	2292	100,0

$$\chi^2 = 54,339, \text{ lls} = 12, p < 0,001$$

Didėjant atsakomybei už maisto produktų pirkimą, didėjo dalis pageidaujančių, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje ir mažėjo dėl to nuomonės neturinčių respondentų dalis (11 pav.).

$$\chi^2 = 73,526, \text{ lls} = 4, p < 0,001$$

11 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje?“ pasiskirstymas (proc.) pagal atsakomybę už maisto produktų pirkimą šeimoje

Tyrimo dalyvavusių asmenų atsakymai į klausimą apie maistingumo ženklavimo informacijos nurodymą matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje priklausomai nuo to, ar jie išsityja etiketėmis paženklintus maisto produktus, pasiskirstę netolygiai ($\chi^2 = 175,049$, IIs = 4, $p < 0,001$). Maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo matomiausioje pakuotės dalyje pageidavo didesnę dalis visada fasuotus etiketėmis paženklintus maisto produktus išsityjančių (73,3 proc.) negu niekada tokių produktų neperkančių (57,5 proc., $p < 0,001$) ir į produktų ženklavimą etiketėmis nekreipiančių dėmesio respondentų (48,1 proc., $p < 0,001$). Dėl tokio maistingumo informacijos pateikimo nuomonės neturinčių respondentų, kurie visada perka etiketėmis paženklintus maisto produktus (19,9 proc.) buvo mažiau negu į etiketes nekreipiančių dėmesio (46,2 proc., $p < 0,001$) ar niekada paženklintų maisto produktų neperkančių apklaustųjų (31,7 proc., $p = 0,002$).

Didesnė dalis respondentų, kurie visada aiškiai perskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamą informaciją (72,8 proc.) negu kartais tokią informaciją aiškiai perskaitančių (63,2 proc., $p < 0,001$) ir niekada jos aiškiai neperskaitančių respondentų (42,2 proc., $p < 0,001$) pageidavo maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, o niekada aiškiai ženklavimo informacijos neperskaitantys respondantai (9,3 proc.) dažniau negu tokią informaciją kartais aiškiai perskaitantieji (5,9 proc., $p = 0,037$) nurodė, kad nepageidauja maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo maisto produkto pakuotės matomiausioje dalyje.

Nustatyta, kad maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje pakuotės dalyje pageidavo didesnę dalis visada aiškiai maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją perskaitančių (72,8 proc.) negu tokią informaciją kartais aiškiai perskaitančių (63,2 proc., $p < 0,001$) ir niekada jos aiškiai neperskaitančių (42,2 proc., $p < 0,001$) respondentų. Dėl maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje pakuotės dalyje nuomonės neturinčių apklaustųjų, kurie niekada aiškiai neperskaito maisto produktų ženklavimo informacijos (48,4 proc.) buvo daugiau negu kartais aiškiai tokios informacijos neperskaitančių (30,9 proc., $p < 0,001$) ar tokią informaciją aiškiai perskaitančių (19,2 proc., $p < 0,001$) apklaustųjų.

Respondentų, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama, iš dalies suprantama arba nesuprantama, atsakymai apie maistingumo informacijos pateikimo matomiausioje pakuotės dalyje poreikį pasiskirstę netolygiai ($\chi^2 = 51,719$, IIs = 9, $p < 0,001$). Nustatyta, kad maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje pakuotės dalyje pageidavo mažesnę dalis apklaustųjų, kuriems maisto

produktų ženklavimo informacija yra nesuprantama (42,1 proc.), palyginus su respondентаis, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama arba iš dalies suprantama (atitinkamai 65,8 proc., $p < 0,001$ ir 64,4 proc., $p < 0,001$). Dėl maistingumo informacijos pateikimo neturėjo nuomonės kas antras respondentas, kuriam maisto produktų ženklavimo informacija yra nesuprantama (45,7 proc.).

Tyrimo dalyvavę asmenys, kurie pageidavo, kad ženklint maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija (85,5 proc.) dažniau tokios informacijos nepageidaujantys (38,2 proc., $p < 0,001$) ar neturintys nuomonės (29,7 proc., $p < 0,001$) apklaustieji nurodė, kad maistingumo informacija turėtų būti visada nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Dauguma apklaustųjų, neturėjusių nuomonės dėl to, ar ženklint maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija neturėjo nuomonės ir dėl jos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (63,4 proc.).

Apibendrinant duomenis apie respondentų maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo poreikius, galima teigti, kad daugiau kaip pusė Lietuvos suaugusių gyventojų pageidauja maistingumo ženklavimo informacijos bei nori, kad ji būtų visada nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Tokius pageidavimus nurodė daugiau moterų negu vyrų, aukštesnio negu žemesnio išsilavinimo respondentų, tarnautojų negu kito užimtumo asmenų, už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingų, aiškiai maisto produktų etiketėse pateikiamą ženklavimo informaciją perskaitančių bei apklaustųjų, kuriems tokia informacija suprantama. Nors skirtingų amžiaus grupių respondentų poreikiai dėl maistingumo informacijos nurodymo reikšmingai nesiskyrė, tačiau nustatyta, kad didėjant amžiui, didėja tokios informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidavusių apklaustųjų dalis. Didesnė miesto negu kaimo gyventojų dalis pageidauja informacijos apie maistingumą, o tarp miesto ir kaimo gyventojų poreikių dėl jos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pasiskirstymo statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Apie trečdalis apklaustųjų neturi nuomonės, ar pageidauja maistingumo informacijos nurodymo ir jos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (30 proc.). Tokių yra daugiau tarp vyrų, kaimo gyventojų, pradinio išsilavinimo asmenų, bedarbių ir darbininkų.

4.4.2. Respondentų nesidomėjimo maistingumo ženklinimo informacija priežastys

Daugiau kaip pusė (52,6 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų, kurie nepageidauja informacijos apie maistingumą, nurodė, kad jų nedomina tokia informacija, daugiau kaip ketvirtadalis (28,1 proc.) pažymėjo, kad neturi laiko jos skaityti, o penktadalis (19,4 proc.) nurodė, kad ja nepasitiki.

Daugiau vyrų (55,7 proc.) negu moterų (40,1 proc.) nurodė, kad jų nedomina maistingumo ženklinimo informacija ($p = 0,004$), o tokia informacija nepasitikinčių moterų (30,6 proc.) buvo daugiau negu vyrų (21,2 proc., $p = 0,045$). Laiko stoką kaip priežastį, trukdančią domėtis maistingumo informacija, įvardijo panaši dalis vyrų ir moterų (atitinkamai 23,2 proc. ir 28,6 proc., $p = 0,251$).

Palyginus mieste ir kaime gyvenančių respondentų atsakymų pasiskirstymą apie priežastis, dėl kurių jie nepageidauja maistingumo informacijos, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 1,677$, lls = 3, $p = 0,543$).

Nustatyta, kad 21–30 m. amžiaus respondentai dažniau negu kitų amžiaus grupių apklaustieji nurodė, kad neturi laiko skaityti maistingumo ženklinimo informaciją, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik tarp 21–30 m. ir 31–40 m. amžiaus apklaustųjų (atitinkamai 36,5 proc. ir 21,3 proc., $p = 0,038$) atsakymų. Tik kas šeštas apklaustasis nuo 61 m. amžiaus (16,7 proc.) kaip priežastį, dėl kurios nepageidauja maistingumo ženklinimo informacijos, nurodė laiko stoką. Didesnė dalis 31–40 m. amžiaus negu kitų amžiaus grupių respondentų nurodė, kad jų nedomina maistingumo informacija, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tarp 31–40 m. ir 51–60 m. amžiaus (atitinkamai 58,5 proc. ir 39,7 proc., $p = 0,023$) apklaustųjų atsakymų. Daugiau tyrime dalyvavusių asmenų nuo 61 m. negu iki 61 m. amžiaus pažymėjo, kad nepasitiki tokia informacija, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik tarp respondentų nuo 61 m. ir 31–40 m. amžiaus apklaustųjų (atitinkamai 41,7 proc. ir 19,1 proc., $p = 0,031$) atsakymų.

Didesnė dalis aukštojo negu specialaus vidurinio ar vidurinio išsilavinimo respondentų (atitinkamai 34,9 proc., 23,8 proc. ir 24,8 proc.) kaip priežastį, dėl kurios nepageidauja maistingumo informacijos, nurodė laiko stoką, o turintys specialųjį vidurinį išsilavinimą (28,6 proc.) dažniau negu turintieji pradinį, aukštąjį ar vidurinį išsilavinimą (atitinkamai 18,2 proc., 23,8 proc. ir 20,5 proc.) įvardijo pasitikėjimo stoka, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ($p > 0,05$). Didžioji dauguma pradinį išsilavinimą turinčių (81,8 proc.) nurodė, kad jų nedomina informacija apie

maisto produktų maistingumą ir nė vienas jų nenurodė, kad dėl laiko stokos nepageidauja tokios informacijos.

Palyginus atskirų užimtumo grupių respondentų atsakymų pasiskirstymą apie priežastis, dėl kurių jie nepageidauja maistingumo informacijos, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, tačiau pažymėtina, kad iš visų apklaustųjų, suskirstytų pagal užimtumą, daugiausia tarnautojų (34,6 proc.) ir studentų (31,0 proc.) įvardijo laiko stoką, bedarbių (70,0 proc.) ir darbininkų (52,5 proc.) – nesidomėjimą maistingumo informacija, o pensininkų (61,5 proc.) ir namų šeimininkų (37,5 proc.) – nepasitikėjimą tokia informacija.

Didesnė dalis savo mitybą neigiamai vertinančių (54,1 proc.) negu teigiamai vertinančių ar nežinančių, kaip ją vertinti apklaustųjų (atitinkamai 47,7 proc., $p=0,370$ ir 44,4 proc., $p=0,156$) nurodė, kad nesidomi maistingumo informacija, o respondentai, kurie nežino, ar jų mityba tinkama (31,5 proc.) dažniau negu savo mitybą teigiamai arba neigiamai vertinantys apklaustieji (atitinkamai 26,1 proc., $p=0,456$ ir 20,7 proc., $p=0,075$) pažymėjo, kad neturi laiko skaityti maistingumo informacijos, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

Taigi, nustatyta, kad daugiau kaip pusė (52,6 proc.) apklaustųjų, kurie nepageidauja informacijos apie maistingumą, nurodė, kad jų nedomina tokia informacija, o daugiau kaip ketvirtadalis (28,1 proc.) pažymėjo, kad neturi laiko jos skaityti. Daugiau vyrų negu moterų, žemesnio negu aukštesnio išsilavinimo, 31–40 m. amžiaus negu kitų amžiaus grupių respondentų, darbininkų ir bedarbių negu kitų užimtumo grupių asmenų nurodė, kad nesidomi maistingumo informacija.

4.4.3. Respondentų pageidaujami pagrindiniai maistingumo ženklavimo informacijos rodikliai

Beveik pusė respondentų (44,9 proc.) mano, kad ženklinant maisto produktų maistingumą būtina būti nurodytas vienas maistingumo informacijos rodiklis, o tokie rodikliai pagal nurodymo dažnį išsidėstė taip: energinė vertė (24,3 proc.), vitaminai (10,3 proc.), riebalai (8,2 proc.), baltymai (0,8 proc.), mineralai (0,7 proc.) ir angliavandeniai (0,6 proc.). Du maistingumo informacijos rodiklius iš aukščiau minėtų rodiklių pažymėjo 17,8 proc. apklaustųjų, kurie dažniausiai nurodė riebalus ir energinę vertę. 14,8 proc. apklaustųjų nuomone, būtina pateikti informaciją apie tris maistingumo informacijos rodiklius, iš kurių dažniausiai buvo įvardyti riebalai,

angliavandeniai ir baltymai. Mažiau kaip dešimtadalis (9,7 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų mano, kad turi būti pateikta informacija apie keturis maistingumo rodiklius, iš kurių dažniausiai paminėti riebalai, angliavandeniai, baltymai ir energinė vertė. Tik 2,6 proc. respondentų nuomone, reikia privalomai nurodyti informaciją apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus ir energinę vertę, o 10,2 proc. apklaustųjų mano, kad turi būti pateikta informacija apie visus šešis maistingumo ženklinimo informacijos rodiklius.

Apklaustųjų nuomone, ženklinant maisto produktus, turėtų būti pateikta informacija apie energinę vertę (60,4 proc.), riebalus (53,4 proc.), vitaminus (41,3 proc.), angliavandenius (32,7 proc.), baltymus (32,7 proc.) ir mineralus (17,3 proc.).

Daugiau moterų (12,5 proc.) negu vyrų (7,3 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad maistingumo ženklinimo informacija turėtų apimti visus šešis rodiklius. Moterų, kurios pageidavo informacijos apie energinę vertę, riebalus, angliavandenius ir mineralus buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu vyrų (28 lentelė).

28 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų, pageidaujančių informacijos apie maistingumo informacijos rodiklius, dalis (proc.)

Maistingumo informacijos rodikliai	Vyrų (iš viso 954)		Moterų (iš viso 1302)		p reikšmė
	N	Proc.	N	Proc.	
Energinė vertė	546	57,2	824	63,3	0,004
Riebalai	481	50,4	725	55,7	0,013
Vitaminai	376	39,4	563	43,2	0,068
Angliavandeniai	283	29,7	454	34,9	0,009
Baltymai	304	31,9	432	33,2	0,511
Mineralai	130	13,6	263	20,2	<0,001

Palyginus kaime ir mieste gyvenančių respondentų atsakymų pasiskirstymą apie energinės vertės, riebalų, angliavandenių, baltymų, vitaminų ir mineralų nurodymą ženklinant maisto produktus, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie maistingumo ženklinimo informacijos rodiklius pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, nustatyta, kad, palyginus su kitomis amžiaus grupėmis, statistiškai reikšmingai mažesnė respondentų nuo 61 m. amžiaus dalis pageidavo informacijos apie energinę vertę ($p < 0,001$) ir didesnė dalis pageidavo informacijos apie riebalus, tačiau pastarasis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p > 0,05$) (29 lentelė).

29 lentelė. Respondentų, pageidaujančių maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, dalis (proc.) pagal amžiaus grupes (metais)

Respondentų amžiaus grupės		Maistingumo informacijos rodikliai					
		Energinė vertė	Riebalai	Vitaminai	Angliavandeniai	Baltymai	Mineralai
≤20	N (iš viso 116)	72	63	52	50	47	19
	Proc.	62,1	54,3	44,8	43,1	40,5	16,4
21–30	N (iš viso 494)	323	241	213	178	178	85
	Proc.	65,4	48,8	43,1	36,0	36,0	17,2
31–40	N (iš viso 499)	309	276	220	162	170	91
	Proc.	61,9	55,3	44,1	32,5	34,1	18,2
41–50	N (iš viso 581)	346	308	233	181	169	98
	Proc.	59,5	53,0	40,1	31,1	29,1	16,9
51–60	N (iš viso 442)	272	242	164	152	144	79
	Proc.	61,5	54,7	37,1	34,4	32,6	17,9
≥61	N (iš viso 156)	64	90	63	41	39	24
	Proc.	41,0	57,7	40,4	26,3	25,0	15,4

Palyginus apklaustųjų atsakymų apie maistingumo ženklavimo informacijos rodiklius pasiskirstymą pagal išsilavinimą, nustatyta, kad aukštojo išsilavinimo respondentai statistiškai reikšmingai dažniau negu turintys pradinį, vidurinį ir specialųjį vidurinį išsilavinimą nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikta informacija apie energinę vertę, riebalus, angliavandenius ir baltymus (30 lentelė).

30 lentelė. Respondentų, pageidaujančių maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, dalis (proc.) pagal išsilavinimą

Respondentų išsilavinimas		Maistingumo informacijos rodikliai					
		Energinė vertė	Riebalai	Vitaminai	Angliavandeniai	Baltymai	Mineralai
Pradinis	N (iš viso 60)	19	28	29	10	11	11
	Proc.	31,7	46,7	48,3	16,7	18,3	18,3
Vidurinis	N (iš viso 638)	373	320	314	176	180	102
	Proc.	58,5	50,1	49,2	27,6	28,2	16,0
Spec. vidurinis	N (iš viso 909)	543	447	337	276	271	147
	Proc.	59,7	49,2	37,1	30,4	29,8	16,2
Aukštasis	N (iš viso 603)	402	387	255	270	269	132
	Proc.	66,7	64,2	42,3	44,8	44,6	21,9

Analizuojant tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie maistingumo ženklavimo informacijos rodiklius pasiskirstymą pagal užimtumą, nustatyta, kad daugiau studentų (68,0 proc.) negu kito užimtumo apklaustųjų nurodė, kad maisto produktų etiketėse turėtų būti nurodoma energinė vertė, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta tik tarp studentų ir pensininkų (40,7 proc., $p < 0,001$) bei darbininkų (58,9 proc., $p = 0,027$) atsakymų (31 lentelė). Informacijos apie mineralus nurodymo studentai (47,7 proc.) pageidavo statistiškai reikšmingai dažniau ($p < 0,005$) negu kito

užimtumo tyrime dalyvavę asmenys. Didesnė dalis pensininkų (60,2 proc.) negu kito užimtumo respondentų, pažymėjo, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie riebalus, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta tik tarp pensininkų ir bedarbių (46,6 proc., $p = 0,040$) bei namų šeimininkių (47,1 proc., $p = 0,043$) atsakymų. Informacijos apie angliavandenius ir baltymus nurodymo maisto produktų etiketėse būtinybę akcentavusių studentų (atitinkamai 42,4 proc. ir 45,9 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu kito užimtumo tyrime dalyvavusių asmenų, išskyrus tarnautojus (atitinkamai 38,5 proc., $p = 0,343$ ir 38,3 proc., $p = 0,070$). Taip pat daugiau studentų (47,1 proc.) negu kito užimtumo apklaustųjų nurodė, kad maisto produktų etiketėse turi būti pateikiama informacija apie vitaminus, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik tarp studentų ir tarnautojų (39,7 proc., $p = 0,048$) atsakymų.

31 lentelė. Respondentų, pageidaujančių maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, dalis (proc.) pagal užimtumą

Respondentų užimtumas		Maistingumo informacijos rodikliai					
		Energinė vertė	Riebalai	Vitaminai	Angliavandeniai	Baltymai	Mineralai
Darbininkai	N (iš viso 871)	513	427	350	259	255	136
	Proc.	58,9	49,0	40,2	29,7	29,3	15,6
Tarnautojai	N (iš viso 767)	492	456	297	295	294	154
	Proc.	64,1	59,4	39,7	38,5	38,3	20,1
Pensininkai	N (iš viso 113)	46	68	53	30	27	21
	Proc.	40,7	60,2	46,9	26,5	23,9	18,6
Namų šeimininkės	N (iš viso 138)	89	65	57	41	40	24
	Proc.	64,5	47,1	41,3	29,7	28,9	17,4
Moksleiviai	N (iš viso 49)	27	28	23	13	16	7
	Proc.	55,1	57,1	46,9	26,5	32,6	14,3
Studentai	N (iš viso 172)	117	98	81	73	79	82
	Proc.	68,0	56,9	47,1	42,4	45,9	47,7
Bedarbiai	N (iš viso 131)	70	61	54	28	33	14
	Proc.	53,4	46,6	41,2	21,4	25,2	10,7

Taigi, galima konstatuoti, kad daugumos apklaustų Lietuvos suaugusių nuomone, iš maistingumo informacijos rodiklių būtinai turėtų būti pateikta informacija apie energinę vertę ir riebalus. Tokią nuomonę pateikė daugiau moterų negu vyrų bei aukštesnio negu žemesnio išsilavinimo asmenų. Informacijos apie energinę vertę nurodymo maisto produktų etiketėse dažniausiai pageidavo apklaustieji iki 61 m. amžiaus ir studentai, o informacijos apie riebalus – 61 m. amžiaus ir vyresni respondentai bei pensininkai.

4.4.4. Respondentų pageidaujami kiti maistingumo ženklinimo informacijos rodikliai

Trys penktadaliai (60,4 proc.) apklaustųjų pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus, energinę vertę, bet ir kitus maistingumo rodiklius.

Tokią pageidavimą nurodžiusių moterų (67,6 proc.) buvo statistiškai reikšmingai daugiau negu vyrų (51,2 proc., $p < 0,001$).

Palyginus miesto ir kaimo gyventojų atsakymų apie informacijos apie kitus maistingumo rodiklius poreikį pasiskirstymą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 0,354$, $lks = 3$, $p = 0,552$).

Informacijos apie kitus maistingumo rodiklius pageidavo statistiškai reikšmingai didesnė dalis gyvenančiųjų Kauno (71,1 proc.) negu Vilniaus (58,6 proc., $p < 0,001$), Marijampolės (57,7 proc., $p < 0,001$), Telšių (50,0 proc., $p < 0,001$), Klaipėdos (48,6 proc., $p < 0,001$) ir Tauragės (40,0 proc., $p < 0,001$) apskrityse.

Analizuojant atskirų užimtumo grupių apklaustųjų poreikius dėl informacijos apie kitus maistingumo rodiklius, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 68,195$, $lks = 6$, $p < 0,001$). Informacijos apie kitus maistingumo rodiklius pageidavusių pensininkų (70,1 proc.) ir tarnautojų (70,0 proc.) buvo daugiau negu studentų (54,7 proc., atitinkamai $p = 0,01$ ir $p < 0,001$), darbininkų (53,2 proc., $p < 0,001$) ir bedarbių (48,5 proc., $p < 0,001$).

Analizuojant atsakymus į klausimą dėl informacijos apie kitus maistingumo informacijos rodiklius nurodymo, priklausomai nuo atsakomybės už maisto produktų pirkimą šeimai, nustatyta, kad didėjant atsakomybei, didėjo tokios informacijos pageidaujančiųjų dalis. Statistiškai reikšmingai didesnė dalis už maisto produktų pirkimą visiškai atsakingų (66,4 proc.) negu atsakingų tik iš dalies ar neatsakingų respondentų (atitinkamai 60,6 proc., $p = 0,012$ ir 50,3 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti nurodyti kiti maistingumo rodikliai.

Nustatyta, kad didėjant respondentų amžiui ir išsilavinimui, didėjo informacijos apie kitus maistingumo rodiklius poreikis (32 lentelė).

32 lentelė. Respondentų atsakymų apie kitų maistingumo rodiklių nurodymo poreikį pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes (metais) ir išsilavinimą

Respondentų grupės pagal kintamąją			Atsakymai		Iš viso
			Taip	Ne	
Amžiaus grupės ($\chi^2 = 29,726$, Ils = 5, $p < 0,001$)	≤20	N	59	58	117
		Proc.	50,4	49,6	100,0
	21–30	N	266	223	489
		Proc.	54,4	45,6	100,0
	31–40	N	297	211	508
		Proc.	58,5	41,5	100,0
	41–50	N	358	224	582
		Proc.	61,5	38,5	100,0
	51–60	N	300	146	446
		Proc.	67,3	32,7	100,0
Išsilavinimas ($\chi^2 = 29,176$, Ils = 3, $p < 0,001$)	Pradinis	N	25	37	62
		Proc.	40,3	59,7	100,0
	Vidurinis	N	362	282	644
		Proc.	56,2	43,8	100,0
	Spec.vidurinis	N	549	359	908
		Proc.	60,5	39,5	100,0
	Aukštasis	N	413	196	609
		Proc.	67,8	32,2	100,0

Daugiau kaip pusė apklaustųjų (55,6 proc.), kurie niekada aiškiai neperskaito maisto produktų etiketėse pateikiamos informacijos, nepageidauja informacijos apie kitus maistingumo rodiklius. Palyginus su jais, tokios informacijos nepageidaujančių respondentų, kurie visada arba kartais aiškiai perskaito maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją (atitinkamai 38,2 proc., $p < 0,001$ ir 37,2 proc., $p < 0,001$), buvo statistiškai reikšmingai mažiau.

Informacijos apie kitus maistingumo rodiklius pageidavo mažesnė dalis apklaustųjų, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama (49,3 proc.) negu respondentų, kuriems tokia informacija suprantama visiškai arba iš dalies (atitinkamai 59,2 proc., $p = 0,030$ ir 62,6 proc., $p = 0,002$).

Tyrimo dalyvavę asmenys, kurie pageidauja, kad būtų pateikiama maistingumo informacija (75,6 proc.), dažniau negu to nepageidaujantieji ar neturintieji nuomonės (atitinkamai 34,5 proc., $p < 0,001$ ir 40,1 proc., $p < 0,001$) nurodė, kad turėtų būti pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius. Apklaustieji, kurie pageidauja maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (72,2 proc.), dažniau negu to nepageidaujantieji ar neturintieji nuomonės (atitinkamai 49,4 proc., $p < 0,001$ ir 37,9 proc., $p < 0,001$) pažymėjo, kad

ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius.

Dauguma tyrime dalyvavusių asmenų, kurie vertindami maisto produktų mitybinę vertę pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją, teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai ar sudedamąsias dalis (atitinkamai 67,2 proc., 62,7 proc. ir 58,8 proc.) pageidavo, kad būtų nurodoma informacija apie kitus maistingumo rodiklius.

Beveik pusė respondentų (48,3 proc.) pageidauja informacijos apie cholesterolį. Kiti maistingumo informacijos rodikliai pagal respondentų nurodymo dažnį išsidėstę taip: cukrus (35,4 proc.), valgomoji druska (26,3 proc.), kalis (12,7 proc.), sočiosios riebalų rūgštys (11,6 proc.), skaidulinės medžiagos (9,3 proc.), selenas (8,2 proc.), polinesočiosios riebalų rūgštys (6,3 proc.), riebalų rūgščių transizomerai (5,3 proc.) ir mononesočiosios riebalų rūgštys (5,0 proc.).

Statistiškai reikšmingai daugiau moterų negu vyrų pageidavo daugumos kitų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, tačiau informacijos apie riebalų rūgščių transizomerus pageidavo panaši dalis vyrų ir moterų (33 lentelė).

33 lentelė. Respondentų vyrų ir moterų, pageidaujančių tam tikrų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, dalis (proc.)

Kiti maistingumo informacijos rodikliai	Vyrai		Moterys		p reikšmė
	N	Proc.	N	Proc.	
Sočiosios riebalų rūgštys	95	9,3	180	13,4	0,002
Cukrus	288	28,3	552	40,9	<0,001
Valgomoji druska	213	20,9	409	30,3	<0,001
Mononesočiosios riebalų rūgštys	37	3,6	81	6,0	0,008
Polinesočiosios riebalų rūgštys	46	4,5	105	7,8	0,001
Skaidulinės medžiagos	63	6,2	160	11,9	<0,001
Kalis	99	9,7	204	15,1	<0,001
Selenas	56	5,5	140	10,4	<0,001
Cholesterolis	400	39,3	745	55,3	<0,001
Riebalų rūgščių transizomerai	54	5,3	69	5,1	0,845

Analizuojant miesto ir kaimo gyventojų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie atskirų kitų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo poreikį, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Nustatyta, kad iš visų apskričių gyventojų informacijos apie cholesterolį dažniausiai pageidavo gyvenantieji Panevėžio, Kauno ir Šiaulių apskrityse

(atitinkamai 59,1 proc., 57,3 proc. ir 56,2 proc.), apie cukrų – gyvenantieji Alytaus ir Panevėžio apskrityse (atitinkamai 42,1 proc. ir 42,0 proc.), apie valgomąją druską – gyvenantieji Kauno apskrityje (31,3 proc.), apie kalį – gyvenantieji Panevėžio apskrityje (19,1 proc.), apie seleną – gyvenantieji Panevėžio, Šiaulių ir Utenos apskrityse (atitinkamai 12,8 proc., 12,4 proc. ir 12,3 proc.), o Šiaulių apskrities gyventojai – informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis (18,4 proc.), skaidulines medžiagas (15,5 proc.), polinesočiąsias riebalų rūgštis (11,7 proc.), riebalų rūgščių transizomerus (10,2 proc.) ir mononesočiąsias riebalų rūgštis (10,6 proc.). Šiaulių apskrities gyventojai (10,2 proc.) statistiškai reikšmingai dažniau negu gyvenantieji kitose apskrityse, išskyrus Utenos ir Panevėžio (atitinkamai 7,5 proc., $p = 0,310$ ir 7,4 proc., $p = 0,244$), nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie riebalų rūgščių transizomerus. Taip pat statistiškai reikšmingai didesnė dalis gyvenančių Šiaulių apskrityje (10,6 proc.) negu kitose apskrityse, išskyrus Utenos (6,4 proc., $p = 0,120$), pageidavo informacijos apie mononesočiąsias riebalų rūgštis.

Iš visų apskričių gyventojų informacijos apie cholesterolį pageidauja mažiausia dalis gyvenančių Tauragės, Klaipėdos ir Telšių apskrityse (atitinkamai 32,4 proc., 35,4 proc. ir 39,4 proc.), apie valgomąją druską – gyvenančių Marijampolės apskrityje (10 proc.), apie riebalų rūgščių transizomerus – gyvenančių Telšių apskrityje (0,6 proc.), o apie mononesočiąsias riebalų rūgštis – gyvenančių Alytaus apskrityje (0,7 proc.). Tik kas penktas Marijampolės apskrityje gyvenantis apklaustasis (20,0 proc.) pageidavo, kad būtų pateikiama informacija apie cukrų. Palyginus su jais, kitų apskričių, išskyrus Tauragės (24,5 proc., $p = 0,334$), gyventojai tokios informacijos pageidavo statistiškai reikšmingai dažniau. Taip pat statistiškai reikšmingai mažesnė dalis gyvenančių Marijampolės apskrityje (10,0 proc.) negu kitose apskrityse ($p < 0,05$) nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie valgomąją druską.

Statistiškai reikšmingai mažesnė dalis respondentų, gyvenančių Telšių (5,6 proc.) negu kitose apskrityse, išskyrus Alytaus ir Marijampolės (atitinkamai 6,4 proc., $p = 0,743$ ir 11,5 proc., $p = 0,210$), pageidavo informacijos apie kalį. Taip pat statistiškai reikšmingai mažesnė dalis apklaustųjų Telšių (3,3 proc.) negu kitose apskrityse, išskyrus Tauragės (4,3 proc., $p = 0,209$) ir Marijampolės (7,9 proc., $p = 0,058$), pageidavo informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis. Taip pat statistiškai reikšmingai mažesnė dalis gyvenančių Telšių apskrityje (1,7 proc.) negu kitų

apskričių, išskyrus Alytaus (5,0 proc., $p = 0,089$), gyventojų, nurodė, kad ženklinant maisto produktus, turėtų būti pateikiama informacija apie skaidulines medžiagas. Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie polinesočiasias riebalų rūgštis nurodymo poreikį, nustatyta, kad tokios informacijos pageidavusių Telšių apskrities gyventojų (0,6 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau negu kitų apskričių, išskyrus Marijampolės (2,6 proc., $p = 0,401$), gyventojų.

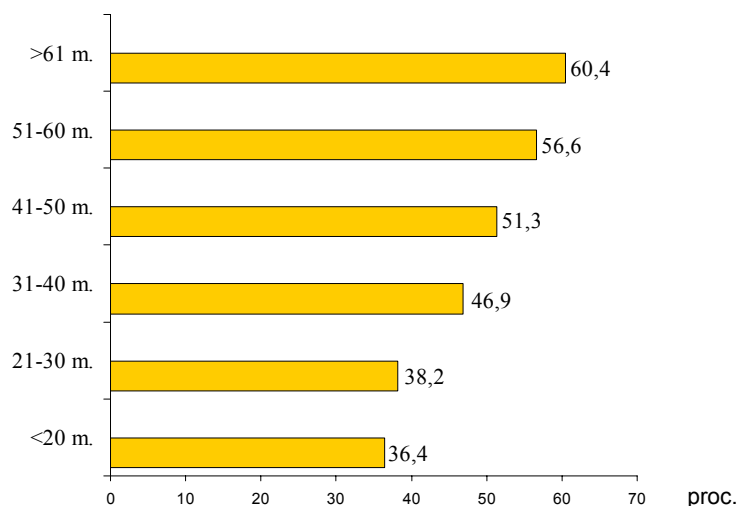
Statistiškai reikšmingai mažesnė dalis Alytaus apskrities gyventojų (1,4 proc.) negu kitose apskrityse, išskyrus Marijampolės (4,2 proc., $p = 0,124$), gyvenančių apklaustųjų nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie seleną.

Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie sočiasias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 1,951$, IIs = 5, $p < 0,856$), mononesočiasias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 6,481$, IIs = 5, $p < 0,262$), polinesočiasias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 5,641$, IIs = 5, $p < 0,343$), seleną ($\chi^2 = 4,423$, IIs = 5, $p < 0,490$) ir riebalų rūgščių transizomerus ($\chi^2 = 2,894$, IIs = 5, $p < 0,716$) nurodymo poreikį, priklausomai nuo amžiaus grupių. Daugiau respondentų nuo 51 m. negu 18–30 m amžiaus (atitinkamai 40,6 proc. ir 34 proc.) pageidavo, kad būtų pateikta informacija apie cukrų ($p = 0,017$), o dažniau 51–60 m. negu 41–50 m. amžiaus apklaustieji (atitinkamai 30,0 proc. ir 23,4 proc.) pageidavo informacijos apie valgomąją druską ($p = 0,014$).

Iš visų amžiaus grupių respondentų informacijos apie skaidulines medžiagas nurodymo ženklinant maisto produktus dažniausiai pageidavo 21–30 m. ir 31–40 m. amžiaus apklaustieji (atitinkamai 12,1 proc. ir 10,2 proc.). Palyginus su jais, tokios informacijos pageidaujančių 61 m. amžiaus ir vyresnių respondentų (4,7 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau (atitinkamai $p = 0,06$ ir $p = 0,029$).

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie kalį nurodymo maisto produktų etiketėse, priklausomai nuo amžiaus grupių, nustatyta, kad tokią nuomonę pateikusių 51–60 m. amžiaus respondentų (15,6 proc.) buvo daugiau negu 61 m. amžiaus ir vyresnių (9,5 proc., $p = 0,048$), o 20 m. amžiaus ir jaunesnių (16,9 proc.) – daugiau negu 31–40 m. amžiaus respondentų (10,4 proc., $p = 0,044$).

Didėjant apklaustųjų amžiui, didėjo dalis nurodžiusių, kad ženklinant maisto produktus turi būti pateikta informacija apie cholesterolį (12 pav.).

$$\chi^2 = 6,481, \text{ lls} = 5, p < 0,262$$

12 pav. Respondentų, pageidaujančių, kad ženklinant maisto produktus būtų nurodoma informacija apie cholesterolį, pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes

Nustatyta, kad iš visų užimtumo grupių apklaustųjų informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, cukrų ir skaidulines medžiagas dažniausiai pageidauja tarnautojai (atitinkamai 15,5 proc., 43,2 proc. ir 14,4 proc.). Palyginus su jais, statistiškai reikšmingai mažesnė dalis bedarbių (7,9 proc., $p = 0,015$) ir darbininkų (8,9 proc., $p < 0,001$) pageidauja informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, studentų (33,7 proc., $p = 0,022$), darbininkų (29,3 proc., $p < 0,001$) ir bedarbių (27,2 proc., $p < 0,001$) – informacijos apie cukrų, o darbininkų (7,5 proc., $p < 0,001$), pensininkų (2,4 proc., $p < 0,001$), studentų (8,0 proc., $p = 0,026$) ir bedarbių (2,0 proc., $p < 0,001$) – informacijos apie skaidulines medžiagas.

Namų šeimininkės (34,3 proc.) dažniau negu kito užimtumo respondentai nurodė, kad ženklinant maisto produktus turi būti pateikta informacija apie valgomąją druską, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta tik tarp namų šeimininkių ir darbininkų (21,6 proc., $p < 0,001$) bei bedarbių (17,9 proc., $p < 0,001$) atsakymų. Didesnė dalis namų šeimininkių (9,1 proc.), palyginus su kita veikla užsiimančiais apklaustaisiais, mano, kad maisto produktų etiketėse svarbu pateikti informaciją apie polinesočiąsias riebalų rūgštis, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta tik tarp namų šeimininkių ir darbininkų (4,9 proc., $p = 0,048$) atsakymų.

Statistiškai reikšmingai daugiau pensininkų (57,7 proc.) negu kito užimtumo tyrime dalyvavusių asmenų, išskyrus tarnautojus (57,3 proc., $p = 1,000$) ir namų

šeimininkes (55,2 proc., $p = 0,711$), mano, kad ženklinant maisto produktus, turi būti pateikta informacija apie cholesterolį.

Palyginus tyrime dalyvavusių pradinio, vidurinio, specialiojo vidurinio ir aukštojo išsilavinimo asmenų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, valgomąją druską, polinesočiąsias riebalų rūgštis, cukrų ir skaidulines medžiagas nurodymo poreikį, nustatyta, kad turintys aukštąjį išsilavinimą tokios informacijos pageidauja statistiškai reikšmingai dažniau negu pradinio, vidurinio ar specialiojo vidurinio išsilavinimo respondentai (34 lentelė). Didėjant apklaustųjų išsilavinimui, didėjo dalis nurodžiusių, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikta informacija apie cukrų, skaidulines medžiagas ir cholesterolį. Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, palyginus apklaustų pradinio, vidurinio, specialiojo vidurinio ir aukštojo išsilavinimo asmenų atsakymų pasiskirstymą apie informacijos apie kalį ($\chi^2 = 5,192$, $lfs = 3$, $p = 0,158$) ir riebalų rūgščių transizomerus ($\chi^2 = 2,815$, $lfs = 3$, $p = 0,421$) nurodymo poreikį maisto produktų etiketėse.

34 lentelė. Respondentų, pageidaujančių tam tikrų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo, dalis (proc.) pagal išsilavinimą

Kiti maistingumo informacijos rodikliai	Išsilavinimas							
	Pradinis		Vidurinis		Spec. vidurinis		Aukštasis	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Sočiosios riebalų rūgštys	5	7,6	72	10,6	90	9,5	106	17,0
Cukrus	17	25,8	223	32,9	314	33,2	277	44,3
Valgomoji druska	10	15,2	169	25,0	224	23,7	211	33,8
Mononesočiosios riebalų rūgštys	4	6,1	32	4,7	32	3,4	48	7,7
Polinesočiosios riebalų rūgštys	5	7,6	35	5,2	46	4,9	64	10,2
Skaidulinės medžiagos	4	6,1	52	7,7	71	7,5	94	15,0
Kalis	5	7,6	89	13,1	112	11,8	94	15,0
Selenas	6	9,1	52	7,7	69	7,3	68	10,9
Cholesterolis	20	30,3	302	44,6	470	49,6	337	53,9
Riebalų rūgščių transizomerai	2	5,0	37	5,5	41	4,3	37	5,9

Dalis respondentų, kurie į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maisto produktų etiketėse būtų pateikiama informacija apie maisto produktų maistingumą?“, atsakė „Ne“ arba „Neturiu nuomonės“, pageidavo, kad būtų pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius, ypač apie cukrų (atitinkamai 17,7 ir 20,3 proc.), valgomąją druską (11,8 ir 18,0 proc.) ir cholesterolį (28,6 ir 29,2 proc.).

Apibendrinant galima teigti, kad trys penktadaliai Lietuvos suaugusių gyventojų pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius. Tokį pageidavimą daugiau nurodė moterų negu vyrų ($p < 0,001$), pensininkų ir tarnautojų negu kitų užimtumo grupių asmenų, už maisto produktų pirkimą atsakingų, maistingumo ženklinimo informacijos pageidaujančių, ženklinimo informaciją aiškiai perskaitančių bei respondentų, kuriems tokia informacija suprantama. Palyginus mieste ir kaime gyvenančių tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų apie informacijos apie kitus maistingumo rodiklius poreikį pasiskirstymą, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Nustatyta, kad didėjant respondentų amžiui ir išsilavinimui, didėja kitų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo poreikis.

Iš kitų maistingumo rodiklių Lietuvos suaugusius gyventojus labiausiai domino informacijos apie cholesterolį, cukrų ir valgomąją druską pateikimas. Statistiškai reikšmingai daugiau moterų negu vyrų pageidavo informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, cukrų, valgomąją druską, mononesočiąsias riebalų rūgštis, polinesočiąsias riebalų rūgštis, skaidulines medžiagas, kalį, seleną, cholesterolį, o informacijos apie riebalų rūgščių transizomerus pageidavo panaši dalis vyrų ir moterų. Palyginus miesto ir kaimo gyventojų atsakymų pasiskirstymą apie minėtų maistingumo informacijos rodiklių poreikį, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Didėjant amžiui, didėja informacijos apie cholesterolį nurodymo pageidaujančių apklaustųjų dalis. Daugiau nuo 51 m. nei iki 51 m. amžiaus apklaustųjų nurodė, kad ženklinant maisto produktus, turi būti pateikiama informacija apie cukrų ir valgomąją druską. Iš visų respondentų, suskirstytų pagal užimtumą, tarnautojai dažniausiai pageidavo informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, cukrų, skaidulines medžiagas, namų šeimininkės – informacijos apie valgomąją druską, polinesočiąsias riebalų rūgštis, o pensininkai – informacijos apie cholesterolį.

4.4.5. Nuomonė apie maisto produktų maistingumo informacijos nurodymo pagerinimo priemones

Daugiau kaip pusės (51,1 proc.) apklaustųjų nuomone, nurodant maisto produktų maistingumą, reikėtų vartoti aiškesnius terminus, o daugiau kaip trečdalis (35,6 proc.) respondentų mano, kad maistingumo ženklinimo informacija turėtų būti

pateikiama didesnio šrifto rašmenimis. Pateikiamos informacijos kiekio sumažinimą ir specialių simbolių vartojimą kaip maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo priemonės įvardijo tik nedidelė dalis apklaustųjų (atitinkamai 6,9 proc. ir 4,8 proc.). 1,2 proc. respondentų pažymėjo, kad nežino, kaip turėtų būti pagerintas maistingumo ženklavimo informacijos nurodymas, o likusieji (0,4 proc.) siūlo visada nurodyti maisto produktų energinę vertę.

Daugiau moterų (54,5 proc.) negu vyrų (46,5 proc., $p < 0,001$) pažymėjo, kad nurodant maistingumą turėtų būti vartojami aiškesni terminai, o specialių simbolių vartojimą ir pateikiamos informacijos sumažinimą kaip maistingumo pateikimo pagerinimo priemones įvardino didesnė dalis vyrų (atitinkamai 6,1 proc. ir 10,4 proc.) negu moterų (atitinkamai 3,9 proc., $p = 0,021$ ir 4,5 proc., $p < 0,001$).

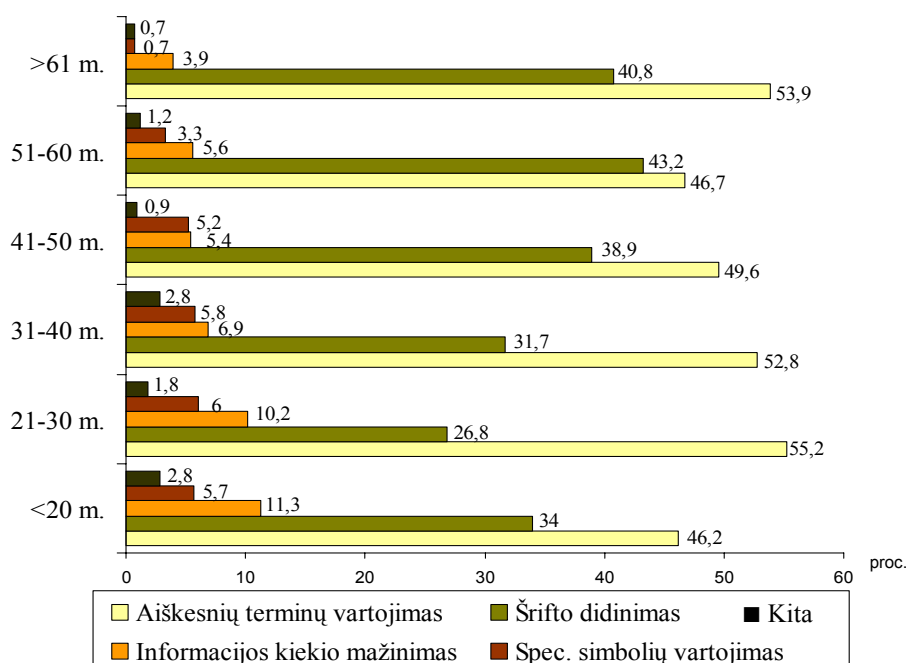
Didesnė dalis kaimo negu miesto gyventojų (atitinkamai 59,0 proc. ir 49,7 proc., $p < 0,004$) nurodė, kad nurodant maisto produktų maistingumą, reikėtų vartoti aiškesnius terminus, o miesto gyventojai (5,5 proc.) dažniau negu gyvenantieji kaime (1,4 proc., $p < 0,003$) nurodė, kad reikėtų vartoti specialius simbolius. Panaši dalis miesto ir kaimo gyventojų mano, kad nurodant maistingumą turėtų būti vartojami didesnio šrifto rašmenys (atitinkamai 36,2 proc. ir 31,9 proc., $p = 0,146$) ir sumažintas pateikiamos informacijos kiekis (atitinkamai 6,7 proc. ir 7,8 proc., $p = 0,477$).

Palyginus atskirose apskrityse gyvenančių respondentų atsakymų pasiskirstymą apie maistingumo nurodymo pagerinimo priemones, nustatyta, kad aiškesnių terminų vartojimo pageidauja statistiškai reikšmingai mažesnė dalis apklaustųjų, gyvenančių Marijampolės (33,1 proc.) negu kitose apskrityse, išskyrus Tauragės (40,0 proc., $p = 0,216$). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis Tauragės apskrities gyventojų (49,2 proc.) negu kitų apskričių, išskyrus Marijampolės ir Alytaus (atitinkamai 47,8 proc., $p = 0,798$ ir 40,3 proc., $p = 0,154$), pageidavo, kad maistingumo ženklavimo informacija būtų pateikiama didesnio šrifto rašmenimis. Specialių simbolių vartojimą kaip maistingumo informacijos nurodymo priemonę įvardijo statistiškai reikšmingai daugiau Telšių apskrities gyventojų (10,9 proc.) kitų apskričių, išskyrus Utenos ir Klaipėdos (atitinkamai 10,6 proc., $p = 0,926$ ir 7,3 proc., $p = 0,198$), gyventojų. Iš visų apskričių respondentų pateikiamos maistingumo ženklavimo informacijos sumažinimo pageidavusių didžiausia dalis (15,9 proc.) gyvena Marijampolės, o mažiausia (3,3 proc.) – Alytaus apskrityje.

Maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo didesnio šrifto rašmenimis pageidavusių studentų (24,8 proc.) buvo mažiau negu tarnautojų (34,7 proc.,

p = 0,017), darbininkų (35,5 proc., p<0,02), pensininkų (36,4 proc., p = 0,008), bedarbių (41,9 proc., p<0,004) ir namų šeimininkų (43,4 proc., p<0,002). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis moksleivių (13,0 proc.) negu pensininkų (3,6 proc., p = 0,029) mano, kad reikėtų mažinti pateikiamos maistingumo informacijos kiekį.

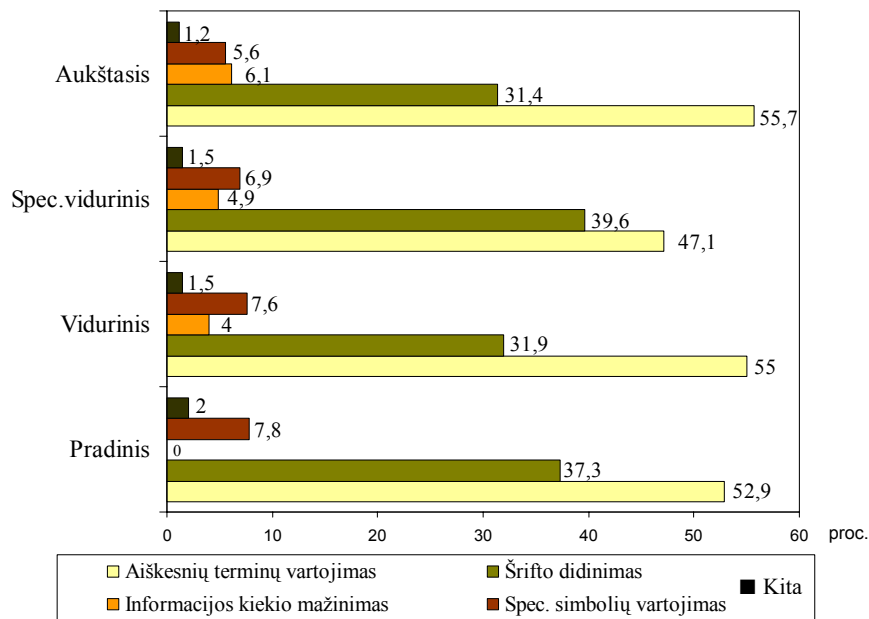
Respondentai nuo 51 m. amžiaus (42,6 proc.) dažniau negu apklaustieji iki 30 m. amžiaus (28,2 proc., p<0,001) nurodė, kad maistingumo ženklavimo informacija turėtų būti pateikiama didesnio šrifto rašmenimis (13 pav.). Daugiau kaip dešimtadalis 20 m. ir jaunesnių bei 21–30 m. amžiaus apklaustųjų (atitinkamai 11,3 proc. ir 10,2 proc.) mano, kad reikėtų mažinti nurodomos maistingumo informacijos kiekį, o tokią nuomonę pateikusių respondentų nuo 31 m. amžiaus buvo mažiau, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

$$\chi^2 = 59,363, \text{ lls} = 20, p < 0,001$$

13 pav. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal nurodytas maistingumo informacijos pagerinimo priemones, priklausomai nuo amžiaus grupių (metais)

Apie pusę apklaustųjų, nepriklausomai nuo išsilavinimo, pageidauja, kad nurodant maisto produktų maistingumą, būtų vartojami aiškesni terminai (14 pav.).

$$\chi^2 = 23,298, \text{ IIs} = 12, p = 0,025$$

14 pav. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal nurodytas maistingumo informacijos nurodymo pagerinimo priemones, priklausomai nuo išsilavinimo

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie maistingumo nurodymo gerinimo priemones, priklausomai nuo atsakomybės už šeimos maisto produktų pirkimą, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai mažesnė dalis už maisto produktų pirkimą neatsakingų (44,6 proc.), palyginus su už maisto produktų pirkimą visiškai ar iš dalies atsakingais apklaustaisiais (atitinkamai 53,4 proc., $p < 0,002$ ir 53,1 proc., $p < 0,004$), pageidavo, kad nurodant maistingumą, būtų vartojami aiškesni terminai. Mažesnė dalis už maisto produktų pirkimą iš dalies atsakingų apklaustųjų (30,9 proc.), palyginus su už maisto produktų pirkimą visiškai atsakingais ar neatsakingais respondentais (atitinkamai 37,5 proc., $p < 0,006$ ir 38,1 proc., $p < 0,008$), pageidavo, kad maistingumo ženklinimo informacija būtų nurodoma didesnio dydžio rašmenimis. Pateikiamos informacijos kiekio sumažinimo pageidaujančių apklaustųjų, visiškai atsakingų už maisto produktų pirkimą šeimai (3,9 proc.) buvo mažiau negu už produktų pirkimą neatsakingų arba tik iš dalies atsakingų apklaustųjų (9,0 proc., $p < 0,001$ ir 9,3 proc., $p < 0,001$).

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie maistingumo informacijos pateikimo pagerinimo priemones, priklausomai nuo to, ar jie aiškiai perskaito ženklavimo etiketėse apie maisto produktus pateikiamą informaciją, nustatyta, kad aiškesnių terminų vartojimo visada aiškiai perskaitantys ženklavimo informaciją (55,3 proc.) respondentai pageidavo dažniau negu niekada aiškiai tokios informacijos neperskaitantys respondentai (44,3 proc., $p < 0,007$). Mažesnė dalis visada aiškiai maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją aiškiai perskaitančių apklaustųjų (29,2 proc.), palyginus su tokia informaciją kartais aiškiai perskaitančiais ar niekada jos aiškiai neperskaitančiais (atitinkamai 37,7 proc., $p < 0,002$ ir 37,7 proc., $p = 0,021$), pageidavo, kad maistingumo ženklavimo informacija būtų nurodoma didesnio šrifto rašmenimis. Niekada aiškiai ženklavimo etiketėse apie maisto produktus neperskaitantys respondentai (11,0 proc.) dvigubai dažniau negu visada ar kartais aiškiai tokią informaciją perskaitantieji (atitinkamai 6,6 proc., $p = 0,043$ ir 6,3 proc., $p < 0,02$) nurodė, kad reikia mažinti pateikiamos informacijos kiekį.

Palyginus respondentų atsakymų pasiskirstymą apie tai, ką reikėtų keisti nurodant maistingumą, priklausomai nuo to, ar jie supranta maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją, nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ($\chi^2 = 86,716$, $df = 8$, $p < 0,001$). Apklaustieji, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija suprantama tik iš dalies (54,7 proc.) dažniau negu tie, kuriems tokia informacija suprantama (45,6 proc., $p < 0,001$) arba nesuprantama (41,5 proc., $p < 0,006$), pageidavo aiškesnių terminų vartojimo, nurodant maistingumą. Respondentai, kuriems maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama (43,9 proc.) dažniau negu tie, kuriems tokia informacija suprantama tik iš dalies (35,0 proc., $p = 0,049$) kaip maistingumo informacijos pateikimo pagerinimo priemonę įvardijo didesnio šrifto rašmenų vartojimą. Didesnė dalis tyrime dalyvavusių asmenų, kuriems maisto produktų ženklavimo informacija yra visiškai suprantama (9,8 proc.), palyginus su apklaustaisiais, kuriems tokia informacija kuriems tokia informacija yra nesuprantama arba suprantama tik iš dalies (atitinkamai 1,6 proc., $p < 0,004$ ir 2,8 proc., $p < 0,001$), pageidavo, kad maistingumas būtų nurodomas vartojant specialius simbolius. Dvigubai daugiau apklaustųjų, kuriems ženklavimo informacija yra nesuprantama (11,4 proc.) negu tų, kuriems tokia informacija suprantama (5,9 proc., $p = 0,026$) mano, kad turėtų būti sumažintas pateikiamos maistingumo informacijos kiekis.

Išanalizavus mūsų tyrimo duomenis, susijusius su respondentų nuomone apie maisto produktų maistingumo nurodymo pagerinimą, galima teigti, kad daugiau kaip pusė respondentų pageidauja, kad būtų vartojami aiškesni terminai, o daugiau kaip trečdalis – kad tokia informacija būtų pateikiama didesnio šrifto rašmenimis. Tik nedidelė dalis apklaustųjų pateikiamos informacijos kiekio sumažinimą ir specialių simbolių vartojimą įvardija kaip maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo pagerinimo priemones. Daugiau moterų negu vyrų, kaimo negu miesto gyventojų, už maisto produktų pirkimą šeimai atsakingų, ženklavimo etiketėse pateikiamą informaciją aiškiai perskaitančių respondentų pageidauja, kad maistingumo informacijoje būtų vartojami aiškesni terminai. Maistingumo nurodymo didesnio šrifto rašmenimis dažniausiai pageidauja respondentai nuo 51 m. amžiaus, namų šeimininkės, bedarbiai bei aiškiai maisto produktų ženklavimo informacijos neperskaitantys apklaustieji. Didėjant respondentų išsilavinimui, didėjo dalis manančių, kad nurodant maistingumą, reikėtų vartoti specialius simbolius ir mažėjo manančių, kad turėtų būti sumažintas pateikiamos informacijos kiekis.

4.5. Informacijos apie maistą sąsajos su respondentų mitybos įpročiais ir požiūriu į tam tikrus mitybos aspektus

4.5.1. Informacijos apie maistą sąsajos su mitybos įpročiais

Siekiant nustatyti, ar respondentų, besidominčių informacija apie maisto produktų ženklimą bei pageidaujančių atskirų jos rodiklių nurodymo mitybos įpročiai yra sveikesni, buvo analizuojamos respondentų informacijos apie maistą poreikių sąsajos su mitybos įpročiais.

Vertinant informacijos apie maistą sąsajas su mitybos įpročiais, nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų poreikių, susijusių su maistingumo ženklavimo informacijos nurodymu, priklausomai nuo šviežių daržovių ($\chi^2 = 1,055$, $lfs = 2$, $p = 0,590$), grūdinių produktų ($\chi^2 = 0,112$, $lfs = 2$, $p = 0,945$), pieno ir pieno produktų ($\chi^2 = 0,640$, $lfs = 2$, $p = 0,726$) vartojimo dažnio, maisto patiekalų sudymo įpročių ($\chi^2 = 2,042$, $lfs = 2$, $p = 0,360$) bei maisto papildų vartojimo ($\chi^2 = 2,009$, $lfs = 2$, $p = 0,366$).

Palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą dėl maistingumo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje,

priklausomai nuo šviežių daržovių ($\chi^2 = 3,604$, lls = 2, p = 0,165), grūdinių produktų ($\chi^2 = 0,619$, lls = 2, p = 0,734), pieno ir jo produktų ($\chi^2 = 0,041$, lls = 2, p = 0,980) vartojimo dažnio, maisto patiekalų sudymo įpročių ($\chi^2 = 3,955$, lls = 2, p = 0,138), maisto papildų vartojimo ($\chi^2 = 2,615$, lls = 2, p = 0,270), taip pat nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų.

Tačiau nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų, palyginus respondentų poreikius, susijusius su maistingumo ženklavimo informacijos nurodymu ir tokios informacijos pateikimu matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, priklausomai nuo respondentų mitybos reguliarumo ($\chi^2 = 7,412$, lls = 2, p = 0,025 ir $\chi^2 = 4,413$, lls = 2, p = 0,110). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis nereguliariai besimaitinančių apklaustųjų, palyginus su reguliariai besimaitinančiais, pageidauja maistingumo informacijos nurodymo ženklinant maisto produktus (atitinkamai 59,9 proc. ir 54,3 proc., p = 0,013) bei tokios informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (64,3 proc. ir 59,7 proc., p = 0,038).

Analizuojant respondentų atsakymų pasiskirstymą apie ženklavimo informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, priklausomai nuo šviežių daržovių ($\chi^2 = 1,033$, lls = 3, p = 0,793), grūdinių produktų ($\chi^2 = 0,689$, lls = 3, p = 0,876), pieno ir jo produktų ($\chi^2 = 1,334$, lls = 3, p = 0,721) vartojimo dažnio, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Tačiau tyrime dalyvavę asmenys, kurie nurodė, kad vartoja maisto papildus, palyginus su niekada maisto papildų nevartojančiais, siekdami įvertinti maisto produktų mitybinę vertę, dažniau domisi maistingumo ženklavimo informacija (atitinkamai 42,3 proc. ir 37,5 proc., p = 0,026) ir rečiau – sveikatingumo teiginiais (atitinkamai 33,4 proc. ir 37,5 proc.), tačiau pastarasis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas (p = 0,053).

Panaši dalis maisto patiekalus sudančių ir jų nesūdančių respondentų (atitinkamai 41,5 proc. ir 40,3 proc., p = 0,770), siekdami įvertinti maisto produktų mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maisto produktų maistingumą. Palyginus su maisto patiekalų nesūdančiais respondentais, apklaustieji, kurie deda druskos į maisto patiekalus, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, dažniau domisi teiginiais apie sveikatingumą, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas (atitinkamai 41,5 proc., 40,3 proc., p = 0,088), o į informaciją apie sudedamąsias dalis dėmesį atkreipia statistiškai reikšmingai didesnė dalis maisto patiekalų nesūdančių negu juos sudančių apklaustųjų (24,0 proc. ir 15,5 proc., p = 0,021).

Palyginus su reguliariai besimaitinančiais respondentais, nereguliariai besimaitinantys apklaustieji, siekdami sužinoti maisto produktų mitybinę vertę, dažniau atkreipia dėmesį į maistingumo ženklavimo informaciją (atitinkamai 38,2 proc. ir 41,6 proc.) ir rečiau domisi sveikatingumo teiginiais (atitinkamai 37,2 proc. ir 34,0 proc.), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi (atitinkamai $p = 0,152$ ir $p = 0,164$).

Nenustatyta ryšio tarp informacijos apie kitus maistingumo rodiklius nurodymo poreikio ir tokių mitybos įpročių, kaip maitinimosi reguliarumas, pieno ir jo produktų, šviežių daržovių vartojimo dažnis, taip pat maisto papildų vartojimas (ŠS = 1,175, PI = 0,990–1,395, $p = 0,065$) bei subjektyvus mitybos vertinimas (ŠS = 0,976, PI = 0,815–1,168, $p = 0,818$) (35 lentelė).

35 lentelė. Respondentų, pageidaujančių, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius, dalis (proc.), priklausomai nuo mitybos įpročių

Mitybos įpročiai	Mitybos įpročių vertinimas pagal Sveikos mitybos rekomendacijas	Kitų maistingumo rodiklių pageidavimas	ŠS	95% PI	p reikšmė
Šviežių daržovių, išskyrus bulves, vartojimas	Laikosi	58,8	1,094	0,900–1,329	0,369
	Nesilaiko	60,9			
Grūdinių produktų vartojimas	Laikosi	58,5	1,217	1,026–1,443	0,024
	Nesilaiko	63,2			
Pieno ir jo produktų vartojimas	Laikosi	64,0	0,810	0,674–0,975	0,026
	Nesilaiko	59,0			
Patiekalų sūdymas	Laikosi	60,5	1,042	0,742–1,463	0,862
	Nesilaiko	59,5			
Maitinimosi reguliarumas	Laikosi	58,4	0,895	0,742–1,079	0,249
	Nesilaiko	61,1			

Taip pat nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ir tarp respondentų pageidavimų, kad ženklinant maisto produktus būtų nurodoma informacija ne tik energinę vertę, riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus ir mineralus, bet ir kitus maistingumo rodiklius, priklausomai nuo šviežių daržovių vartojimo dažnio ($\chi^2 = 1,033$, IIs = 3, $p = 0,793$), maisto patiekalų sūdyimo įpročių ($\chi^2 = 0,057$, IIs = 1, $p = 0,862$) bei maisto papildų vartojimo ($\chi^2 = 3,410$, IIs = 1, $p = 0,66$).

Tačiau nustatyta, kad didesnė dalis pienu ir pieno produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių (64,0 proc.) negu nevartojančių (59,0 proc., $p=0,026$) bei didesnė dalis grūdinių produktų pagal sveikos mitybos rekomendacijas nevartojančių negu vartojančių (63,2 proc. ir 58,5 proc., $p=0,024$) apklaustųjų pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo informacijos rodiklius.

Didesnė dalis šviežias daržoves pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių ir nevartojančių apklaustųjų pageidauja informacijos apie skaidulines medžiagas (atitinkamai 10,7 proc. ir 9,0 proc., $p=0,221$), druską (27,1 proc. ir 26,2 proc., $p=0,657$), mononesočiasias riebalų rūgštis (6,1 proc. ir 4,8 proc., $p=0,193$), polinesočiasias riebalų rūgštis (6,8 proc. ir 6,2 proc., $p=0,613$) ir seleną (9,4 proc. ir 7,9 proc., $p=0,249$), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi. Šviežių daržovių nevartojantys, tiek kiek rekomenduojama, palyginus su rekomendacijų besilaikančiais apklaustaisiais, dažniau nurodė, kad ženklinant maisto produktus, turėtų būti nurodoma informacija apie cholesterolį (atitinkamai 48,8 proc. ir 46,7 proc., $p=0,370$), riebalų rūgščių transizomerus (5,3 proc. ir 5,2 proc., $p=0,961$), sočiasias riebalų rūgštis (11,7 proc. ir 11,2 proc., $p=0,718$), cukrų (35,8 proc. ir 34,3 proc., $p=0,496$) ir kalį (13,0 proc. ir 12,2 proc., $p=0,635$).

Didesnė dalis pienu ir pieno produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių negu nevartojančių nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie sočiasias riebalų rūgštis ($p=0,263$), cukrų ($p=0,120$), mononesočiasias riebalų rūgštis ($p=0,195$), polinesočiasias riebalų rūgštis ($p=0,281$), kalį ($p=0,136$), cholesterolį ($p=0,215$) ir riebalų rūgščių transizomerus ($p=0,153$), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi. Statistiškai reikšmingai didesnė dalis respondentų, kurių pieno produktų vartojimas atitinka rekomendacijas, palyginus su rekomendacijų nesilaikančiaisiais apklaustaisiais, pageidauja informacijos apie druską (atitinkamai 29,2 proc. ir 25,0 proc., $p=0,032$) ir skaidulines medžiagas (11,7 proc. ir 8,2 proc., $p=0,153$).

Taip pat statistiškai reikšmingai daugiau grūdinius maisto produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių negu nevartojančių apklaustųjų pageidavo, kad ženklinant maisto produktus iš visų kitų maistingumo rodmenų būtų pateikiama informacija apie mononesočiasias riebalų rūgštis ($p=0,047$), seleną ($p=0,005$) bei kalį ($p=0,003$) (36 lentelė).

36 lentelė. Respondentų, pageidaujančių, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius, dalis (proc.), priklausomai nuo grūdinių produktų vartojimo

Kiti maistingumo rodikliai	Grūdinių produktų vartojimas		ŠS	95% PI	p reikšmė
	Nevartoja (N = 977)	Vartoja (N = 1431)			
Sočiosios riebalų rūgštys	13,0	10,6	0,795	0,619–1,022	0,074
Cukrus	37,1	34,2	0,885	0,747–1,048	0,157
Valgomoji druska	26,4	26,3	0,997	0,829–1,199	0,973
Mononesočiosios riebalų rūgštys	6,1	4,3	0,692	0,481–0,997	0,047
Polinesočiosios riebalų rūgštys	7,4	5,7	0,754	0,543–1,047	0,091
Skaidulinės medžiagos	10,3	8,7	0,823	0,624–1,085	0,166
Kalis	15,3	11,0	0,690	0,542–0,877	0,003
Selenas	10,1	6,9	0,659	0,493–0,882	0,005
Cholesterolis	50,5	46,8	0,862	0,732–1,014	0,074
Riebalų rūgščių transizomerai	6,0	4,7	0,764	0,533–1,095	0,085

Apklaustieji, kurie sūdo pagamintus maisto patiekalus, palyginus su tokių patiekalų nesūdančiais, dažniau nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie valgomąją druską (atitinkamai 26,8 proc. ir 26,4 proc., $p=0,926$), cukrų (35,7 proc. ir 35,3 proc., $p=0,935$), mononesočiąsias riebalų rūgštis (5,7 proc. ir 5,0 proc., $p=0,677$), polinesočiąsias riebalų rūgštis (6,4 proc. ir 6,3 proc., $p=0,978$), kalį (14,0 proc. ir 12,7 proc., $p=0,626$), seleną (10,2 proc. ir 8,1 proc., $p=0,355$) ir riebalų rūgščių transizomerus (6,4 proc. ir 5,1 proc., $p=0,493$), o daugiau maisto patiekalų nesūdančių nei juos sūdančių respondentų pageidauja informacijos apie skaidulines medžiagas (atitinkamai 9,4 proc. ir 7,6 proc., $p=0,457$) ir cholesterolį (48,4 proc. ir 47,1 proc., $p=0,747$).

Didesnė dalis nereguliariai besimaitinančių apklaustųjų, palyginus su reguliariai besimaitinančiais, nurodė, kad ženklinant maisto produktus turėtų būti pateikiama informacija apie sočiąsias riebalų rūgštis (atitinkamai 12,4 proc. ir 9,8 proc., $p=0,072$), cukrų (36,0 proc. ir 33,3 proc., $p=0,218$), druską (26,5 proc. ir 25,4 proc., $p=0,594$), mononesočiąsias riebalų rūgštis (5,2 proc. ir 4,9 proc., $p=0,763$), polinesočiąsias riebalų rūgštis (6,6 proc. ir 5,8 proc., $p=0,482$), skaidulines medžiagas (9,5 proc. ir 8,4 proc., $p=0,403$), kalį (12,9 proc. ir 12,8 proc., $p=0,997$) ir cholesterolį (48,5 proc. ir 47,7 proc., $p=0,717$), o daugiau reguliariai nei nereguliariai besimaitinančių respondentų pageidauja informacijos apie seleną (atitinkamai 8,6

proc. ir 8,0 proc., $p=0,656$) ir riebalų rūgščių transizomerus (5,4 proc. ir 5,1 proc., $p=0,791$), tačiau skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

Didesnė dalis maisto papildus vartojančių nei nevartojančių tyrime dalyvavusių asmenų pageidauja informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis (atitinkamai 11,7 proc. ir 11,5 proc., $p=0,921$), druską (26,6 proc. ir 26,3 proc., $p=0,872$), mononesočiąsias riebalų rūgštis (6,5 proc. ir 4,2 proc., $p=0,011$), polinesočiąsias riebalų rūgštis (7,4 proc. ir 5,5 proc., $p=0,064$), skaidulines medžiagas (10,2 proc. ir 8,8 proc., $p=0,226$), seleną (8,6 proc. ir 8,0 proc., $p=0,570$) ir riebalų rūgščių transizomerus (6,1 proc. ir 4,8 proc., $p=0,161$), o maisto papildus vartojantys dažniau nei jų nevartojantys pageidauja informacijos apie cukrų (atitinkamai 35,7 proc. ir 35,0 proc., $p=0,710$), kalį (13,5 proc. ir 11,5 proc., $p=0,168$) ir cholesterolį (49,6 proc. ir 45,9 proc., $p=0,075$), tačiau šie skirtumai taip pat nėra statistiškai reikšmingi. Informacijos apie mononesočiąsias riebalų rūgštis pageidauja statistiškai reikšmingai didesnė dalis maisto papildus vartojančių nei nevartojančių respondentų (atitinkamai 6,5 proc. ir 4,2 proc., $p=0,011$).

Nustatyta, kad kalciumu papildytą maisto produktą rinkęsi didesnė dalis pienu ir pieno produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių negu nevartojančių (atitinkamai 74,3 proc. ir 71,7 proc., $p = 0,191$), daugiau maisto papildus vartojančių negu nevartojančių (atitinkamai 74,1 proc. ir 71,5 proc., $p = 0,187$) ir didesnė dalis maisto papildus su kalciumu vartojančių negu tokių papildų nevartojančių (atitinkamai 73,0 proc. ir 71,6 proc., $p = 0,473$) apklaustųjų, tačiau šie skirtumai taip pat nėra statistiškai reikšmingi.

Taigi, apibendrinant tyrimo duomenis apie informacijos apie maistą sąsajas su mitybos įpročiais, galima teigti, kad daugumoje atvejų nenustatyta reikšmingų sąsajų tarp respondentų nuomonės apie informaciją apie maistą ir jų mitybos įpročių, tačiau nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didesnė dalis nereguliariai besimaitinančių respondentų, palyginus su reguliariai besimaitinančiais, pageidavo maistingumo informacijos nurodymo ženklint maisto produktus bei tokios informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Taip pat nustatyta, kad į informaciją apie sudedamąsias dalis, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, dėmesį atkreipia statistiškai reikšmingai didesnė dalis maisto patiekalų nesūdančių nei juos sūdančių apklaustųjų. Daugiau vartojančiųjų maisto papildus, palyginus su niekada jų nevartojančiais, siekdami įvertinti maisto produktų mitybinę vertę, domisi maistingumo ženklint informacija. Didesnė dalis pienu ir pieno produktus

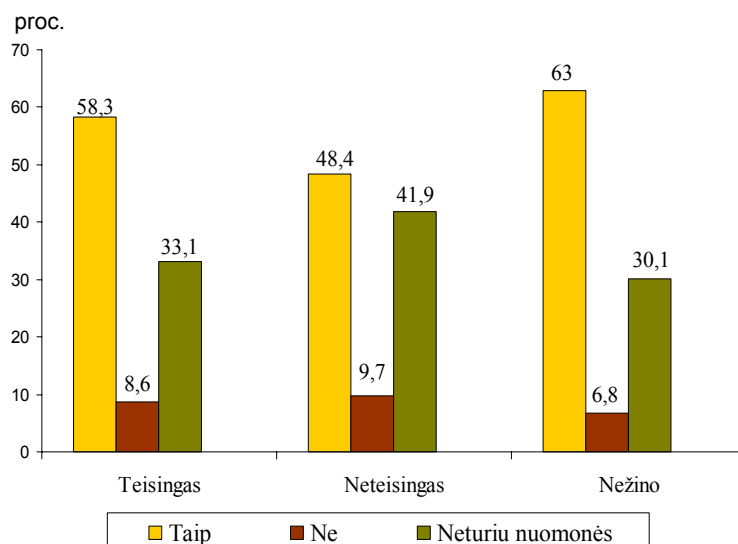
pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių nei nevartojančių ($p=0,026$) apklaustųjų pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo informacijos rodiklius bei informacijos apie valgomąją druską ($p=0,032$) ir skaidulines medžiagas ($p=0,007$). Nors didesnė dalis grūdinių produktų pagal sveikos mitybos rekomendacijas nevartojančių nei juos vartojančių apklaustųjų pageidavo informacijos apie kitus maistingumo rodiklius ($p=0,024$), tačiau informacijos apie mononesočiųsias riebalų rūgštis ($p=0,047$), seleną ($p=0,005$) ir kalį ($p=0,003$) pageidavo daugiau tų, kurių grūdinių produktų vartojimas atitinka sveikos mitybos rekomendacijas, palyginus su rekomendacijų nesilaikančiais respondentais. Daugiau respondentų, niekada nevartojančių maisto papildų, palyginus su maisto papildus vartojančiais, nurodė, kad ženklinant maisto produktus, turi būti nurodoma informacija apie mononesočiųsias riebalų rūgštis ($p=0,011$).

4.5.2. Informacijos apie maistą sąsajos su požiūriu į tam tikrus mitybos aspektus

Siekiant nustatyti, ar skiriasi informacija apie maisto produktų ženklimą besidominčių respondentų požiūris į tam tikras nuostatas apie mitybą ir sveikatą, palyginus su tokia informacija nesidominčiais, buvo analizuojamos respondentų informacijos apie maistą poreikių sąsajos su požiūriu į tam tikrus mitybos aspektus.

Nustatyta, kad daugiau teiginiui „Sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos“ pritariančių negu jam nepritariančių (atitinkamai 58,3 proc. ir 48,4 proc.) apklaustųjų pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,265$) (15 pav.).

Respondentų poreikiai dėl maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo reikšmingai nesiskyrė, priklausomai nuo to, kaip jie vertina teiginius „Reikia vartoti daržovių ir vaisių 5 kartus per dieną“ ($\chi^2 = 1,051$, IIs = 4, $p = 0,902$), „Reikia rinktis produktus, kuriuose yra daugiau sočiųjų riebalų rūgščių“ ($\chi^2 = 5,869$, IIs = 4, $p = 0,209$), „Gausus valgomosios druskos vartojimas neturi įtakos sveikatai“ ($\chi^2 = 5,235$, IIs = 4, $p = 0,264$), „Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“ ($\chi^2 = 3,740$, IIs = 4, $p = 0,442$).

$$\chi^2 = 2,024, \text{ lls} = 4, p = 0,731$$

15 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) į klausimą, ar jie pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų nurodoma maistingumo informacija, priklausomai nuo jų požiūrio į teiginį „Sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos“

Analizuojant tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą dėl maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, priklausomai nuo požiūrio į teiginius „Sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos“ ($\chi^2 = 0,626, \text{ lls} = 4, p = 0,960$) ir „Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“ ($\chi^2 = 4,002, \text{ lls} = 4, p = 0,406$), statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Teiginį „Reikia vartoti daržovių ir vaisių 5 kartus per dieną“ teisingai įvertinusių apklaustųjų, kurie nepageidavo, kad maistingumo informacija būtų nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (6,3 proc.) buvo 1,6 karto mažiau negu tokį teiginį neteisingai įvertinusių respondentų (10,1 proc., $p = 0,010$).

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis teiginiui „Reikia rinktis produktus, kuriuose yra daugiau sočiųjų riebalų rūgščių“ pritariančių negu nepritariančių respondentų (atitinkamai 68,5 proc. ir 60,0 proc., $p = 0,021$) pageidavo, kad maistingumo informacija būtų nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Nuomonės dėl maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje dažniau neturėjo respondentai, kurie neteisingai įvertino teiginį apie sočiąsias riebalų rūgštis (33,6 proc.) negu tokį teiginį teisingai įvertinę apklaustieji (24,7 proc., $p = 0,011$).

Maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidavo didesnė dalis teiginiui „Gausus valgomosios druskos vartojimas neturi įtakos sveikatai“ pritariančių negu nepritariančių apklaustųjų (atitinkamai 63,4 proc. ir 57,8 proc.), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,08$).

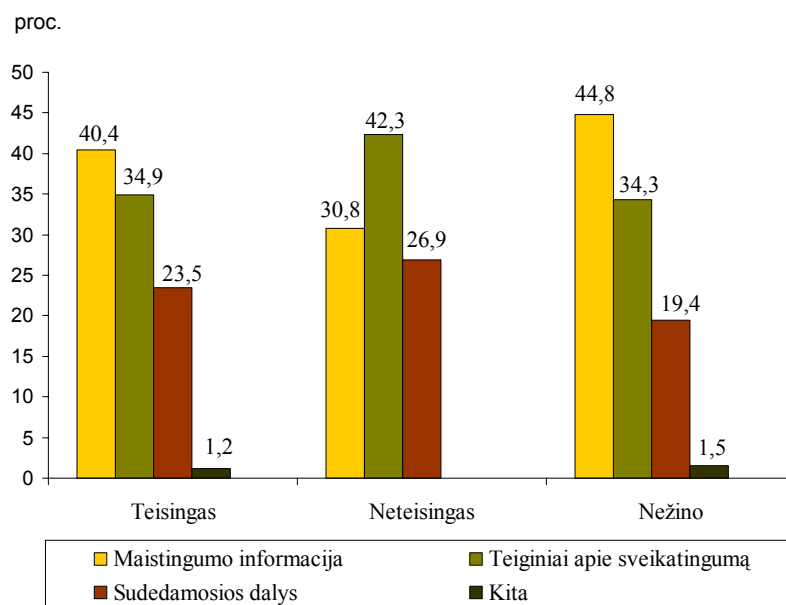
Daugiau teiginiui, kad maistinės skaidulos naudingos sveikatai pritariančių negu jam nepritariančių pageidavo, kad maistingumo ženklavimo informacija būtų visada nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje (atitinkamai 62,9 proc. ir 54,9 proc.), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,104$). Kas antras tyrime dalyvavęs asmuo, kuris nurodė, kad maistinės skaidulos nėra naudingos sveikatai (45,1 proc.) neturėjo nuomonės dėl maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje.

Respondentai, kurie mano, kad mityba nulemia didžiąją dalį sveikatos, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją, o apklaustieji, manantys, kad sveikata nepriklauso nuo mitybos, pirmenybę teikia teiginiais apie sveikatingumą (16 pav.). Daugiau teiginiui „Sveikata didžiąją dalimi priklauso nuo mitybos“ pritariančių negu jam nepritariančių apklaustųjų nurodė, kad vertindami maisto produktų mitybinę vertę pirmiausiai domisi maistingumo informacija (atitinkamai 40,4 proc. ir 30,8 proc., $p = 0,319$), o minėtam teiginiui nepritariančiams dažniau negu jam pritariančiams respondentai pirmenybę teikia teiginiais apie sveikatingumą (atitinkamai 42,3 proc. ir 34,9 proc., $p = 0,431$), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

Tyrime dalyvavę asmenys, kurie pritaria teiginiui, kad reikia vartoti daržovių ir vaisių 5 kartus per dieną, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, pirmenybę maistingumo informacijai teikia dažniau negu teiginiais apie maisto produkto poveikį sveikatai (atitinkamai 41,1 proc. ir 34,4 proc.), o tokiam teiginiui nepritariančieji labiau linkę atkreipti dėmesį į sveikatingumo teiginius negu į maistingumo informaciją (38,4 proc. ir 38,2 proc.).

Vertindami maisto produkto mitybinę vertę apklaustieji, kurie manė, kad reikia rinktis produktus, kuriuose yra daugiau sočiųjų riebalų rūgščių (47,1 proc.) dažniau negu priešingai manantys respondentai (37,9 proc.), pirmenybę teikė informacijai apie riebalus, angliavandenius, baltymus, energinę vertę ($p = 0,015$). Respondentai, kurie teisingai įvertino teiginį apie sočiųjų riebalų rūgštis (37,8 proc.) 1,5 karto dažniau negu tokį teiginį neteisingai įvertinusieji (24,5 proc.) nurodė, kad siekdami

sūžinoti maisto produktų mitybinę vertę pirmiausiai domisi sveikatingumo teiginiais ($p < 0,001$).

$$\chi^2 = 2,281, \text{ IIs} = 6, p = 0,892$$

16 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) apie ženklinimo informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, priklausomai nuo jų požiūrio į teiginį „Sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos“

Analizuojant respondentų atsakymų pasiskirstymą apie ženklinimo informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, priklausomai nuo jų požiūrio į teiginį „Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“, nustatyta, kad daugiau tokiam teiginiui pritariančių negu nepritariančių apklaustųjų (atitinkamai 42,6 proc. ir 40,6 proc., $p = 0,564$), pirmiausiai linkę domėtis maistingumo ženklinimo informacija. Didesnė dalis tyrime dalyvavusių asmenų, kurie nežino, ar teiginys „Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“, yra teisingas (27,5 proc.), palyginus su tokiu teiginiui pritariančiais ar nepritariančiais respondentais (atitinkamai 20,9 proc., $p=0,112$ ir 23,1 proc., $p=0,178$), vertindami maisto produktų mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į informaciją apie sudedamąsias dalis.

Daugiau teiginiui „Maistinės skaidulos naudingos sveikatai“ pritariančių negu jam nepritariančių apklaustųjų (atitinkamai 39,7 proc. ir 27,3 proc.) nurodė, kad

vertindami maisto produktų mitybinę vertę pirmenybę teikia maistingumo informacijai, o pirmenybę sveikatingumo teiginiams teikė daugiau minėtam teiginiui nepritariančių negu pritariančių respondentų (atitinkamai 47,7 proc. ir 35,8 proc.), tačiau šie skirtumai statistiškai nereikšmingi ($p = 0,097$ ir $p = 0,198$).

Informacijos ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, mineralus, vitaminus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius pageidavusių respondentų, kurie mano, kad sveikata didžiaja dalimi priklauso nuo mitybos buvo 1,3 karto daugiau negu priešingai manančių apklaustųjų (atitinkamai 60,3 proc. ir 45,2 proc.), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,087$).

Panaši dalis teiginiams „Reikia vartoti daržovių ir vaisių 5 kartus per dieną“ (atitinkamai 60,3 proc. ir 61,1 proc., $p = 0,763$), „Gausus valgomosios druskos vartojimas neturi įtakos sveikatai“ (atitinkamai 59,1 proc. ir 60,8 proc., $p = 0,609$), „Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“ (atitinkamai 60,9 proc. ir 61,3 proc., $p = 0,914$) pritariančių ir nepritariančių apklaustųjų pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie kitus maistingumo rodiklius.

Didesnė dalis apklaustųjų, kurie mano, kad gausus valgomosios druskos vartojimas turi įtakos sveikatai (27 proc.), palyginus su priešingai manančiais (24,7 proc.) pageidauja informacijos apie valgomąją druską, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,435$). Teiginiui „Siekiant išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti juoduota druska“ pritariančių ir nepritariančių respondentų (atitinkamai 27,8 proc. ir 27,1 proc.) panaši dalis ($p = 0,855$) pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie valgomąją druską.

Statistiškai reikšmingai daugiau respondentų, kurie mano, kad reikia rinktis produktus, turinčius daugiau sočiųjų riebalų rūgščių, negu priešingai manančių apklaustųjų (atitinkamai 66,1 proc. ir 58,0 proc., $p = 0,031$) pageidauja informacijos apie kitus maistingumo rodiklius. Didesnė dalis respondentų, kurie pritaria teiginiui, kad reikia rinktis produktus, kuriuose yra daugiau sočiųjų riebalų rūgščių (14,7 proc.) negu tokiam teiginiui nepritariančių (10,7 proc.) ar nežinančiųjų, kaip vertinti tokį teiginį (11,7 proc.) pageidauja informacijos apie sočiąsias riebalų rūgštis, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi (atitinkamai $p = 0,099$ ir $p = 0,209$). Dauguma respondentų, kurie nežino, ar reikia rinktis daugiau sočiųjų riebalų rūgščių turinčius maisto produktus (86,0 proc.), taip pat neturi nuomonės, kaip reikėtų vertinti maisto

produktą, paženklinatą teiginiu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“. Panaši dalis teiginiui, kad reikia rinktis daugiau sočiųjų riebalų turinčių produktų, pritariančių ir nepritariančių apklaustųjų (atitinkamai 42,3 proc. ir 39,9 proc., $p = 0,509$) teisingai įvertino maisto produkto, paženklinto teiginiu apie polinesočiųjų riebalų rūgštis, naudą mitybai.

Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, palyginus tyrime dalyvavusių asmenų atsakymų pasiskirstymą dėl informacijos apie polinesočiųjų riebalų rūgštis ($\chi^2 = 0,847$, IIs = 2, $p = 0,655$), mononesočiųjų riebalų rūgštis ($\chi^2 = 0,354$, IIs = 2, $p = 0,838$), riebalų rūgščių transizomerus ($\chi^2 = 0,223$, IIs = 2, $p = 0,223$) ir cholesterolį ($\chi^2 = 3,184$, IIs = 2, $p = 0,203$) nurodymo ženklinant maisto produktus, priklausomai nuo jų požiūrio į teiginį, kad reikia rinktis daugiau sočiųjų riebalų rūgščių turinčius produktus.

Didesnė dalis teiginiui, kad maistinės skaidulos naudingos sveikatai pritariančių negu nepritariančių (atitinkamai 59,1 proc. ir 54,0 proc.) respondentų pageidauja kitų maistingumo informacijos rodiklių nurodymo ($p = 0,474$). Pažymėtina, kad tik kas vienuoliktas apklaustasis (9,1 proc.), kuris mano, kad maistinės skaidulos naudingos sveikatai, pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie skaidulines medžiagas. Palyginus su jais, tokios informacijos pageidaujančių respondentų, kurie mano, kad skaidulinės medžiagos nėra naudingos sveikatai, buvo mažiau (7,8 proc.), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,435$).

Respondentai, kurie mano, kad sveikata priklauso nuo mitybos (33,5 proc.), 1,6 karto dažniau negu priešingai manantys apklaustieji (20,7 proc.) nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,146$). Teiginiui, kad sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos nepritariančių respondentai 2,5 karto dažniau negu tokiam teiginiui pritariančiais apklaustieji nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama (atitinkamai 13,8 proc. ir 5,6 proc., $p = 0,061$).

Respondentų informacijos apie kitus maistingumo rodiklius poreikiai, priklausomai nuo subjektyvaus mitybos vertinimo, statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($\chi^2 = 0,673$, IIs = 2, $p = 0,714$).

Palyginus respondentų atsakymų apie maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo poreikį, priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų, nustatyta, kad dažniausiai tokios informacijos pageidauja apklaustieji, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia šeimos nariai ir kaina (atitinkamai 60,3 proc. ir 59,6 proc.), o

rečiausiai – respondentai, kuriems būtina laikytis specialios dietos (49,1 proc.) (37 lentelė). Daugiau kaip dešimtadalis tyrime dalyvavusių asmenų, kurie maisto produktus renkasi veikiami šeimos narių (12,0 proc.), nurodė, kad nepageidauja maistingumo ženklavimo informacijos. Palyginus su jais, maistingumo ženklavimo informacijos nepageidaujančių respondentų, kurie renkasi maisto produktus, atsižvelgdami į specialios dietos poreikius ir kainą (atitinkamai 7,5 proc., $p=0,346$ ir 7,2 proc., $p=0,346$), buvo 1,6 karto mažiau, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Statistiškai reikšmingai didesnė dalis apklaustųjų, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia tikslas pagerinti sveikatą (ligų profilaktika) ir specialios dietos būtinumas (atitinkamai 43,4 proc. ir 35,1 proc.), palyginus su respondентаis, kurie kaip maisto produktų pasirinkimo kriterijų įvardijo šeimos narių įtaką (27,7 proc.), nurodė, kad neturi nuomonės dėl maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo (atitinkamai $p = 0,036$ ir $p = 0,021$).

37 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produktų maistingumą?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų

Maisto produktų pasirinkimo kriterijai	Atsakymų variantai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Sveikatos gerinimas (ligų profilaktika)	240	56,9	34	8,1	148	35,1	422	100,0
Specialios dietos būtinumas	26	49,1	4	7,5	23	43,4	53	100,0
Kaina	464	59,6	56	7,2	259	33,2	779	100,0
Skoninės savybės	466	57,9	72	8,9	267	33,2	805	100,0
Šeimos narių įtaka	181	60,3	36	12,0	83	27,7	300	100,0

$$\chi^2 = 12,432, \text{ lls} = 8, p = 0,133$$

Maistingumo ženklavimo informacijos pateikimo pageidavo daugiau respondentų, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia šeimos narių įtaka (70,6 proc.), palyginus su apklaustaisiais, kurie maisto produktus renkasi pagal kainą (63,4 proc., $p = 0,028$), skonį (61,5 proc., $p = 0,05$) ir siekdami išvengti ligų (61,3 proc., $p = 0,010$). Maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidauja didesnė dalis pagal skonį (7,9 proc.) negu pagal kainą (6,3 proc., $p = 0,228$), šeimos narių įtaką (7,0 proc., $p = 0,629$), specialios dietos būtinumą (5,7 proc., $p = 0,556$) ar ligų profilaktikos tikslu (5,1 proc.,

p = 0,068) maisto produktus besirenkančių apklaustųjų, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

Vertindami maisto produktų mitybinę vertę, respondentai, nepriklausomai nuo jų nurodytų maisto produktų pasirinkimo kriterijų, dažniausiai atkreipia dėmesį į maistingumo ženklavimo informaciją (38 lentelė). Daugiau apklaustųjų, kurie maisto produktus renkasi atsižvelgdami į šeimos įtaką (46,1 proc.) negu dėl skoninių produkto savybių (39,5 proc., p = 0,054), kainos (39,1 proc., p = 0,041) ar sveikatos gerinimo tikslo (39,5 proc., p = 0,087) maisto produktus pasirenkančių respondentų nurodė, kad vertindami maisto produkto mitybinę vertę, pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją.

38 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) apie ženklavimo informaciją, į kurią jie pirmiausiai atkreipia dėmesį, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų

Maisto produktų pasirinkimo kriterijai		Ženklavimo informacija				Iš viso
		Maistingumo informacija	Sveikatinimo teiginiai	Sudedamosios dalys	Kita	
Sveikatos gerinimas (ligų profilaktika)	N	148	129	94	4	375
	Proc.	39,5	34,4	25,1	1,1	100,0
Specialios dietos būtinumas	N	23	16	9	1	49
	Proc.	46,9	32,7	18,4	2,0	100,0
Kaina	N	283	249	181	11	724
	Proc.	39,1	34,4	25,0	1,5	100,0
Skoninės savybės	N	296	278	167	8	749
	Proc.	39,5	37,1	22,3	1,1	100,0
Šeimos narių įtaka	N	131	87	63	3	284
	Proc.	46,1	30,6	22,2	1,1	100,0

$$\chi^2 = 9,397, \text{ IIs} = 12, p = 0,669$$

Respondentai, kurie maisto produktus renkasi sveikatos gerinimo tikslais ar dėl specialios dietos būtinumo (atitinkamai 38,1 proc. ir 40,4 proc.) dažniau negu pagal kainą (32,9 proc.), skonį (32,1 proc.) ar šeimos narių įtaką (29,1 proc.) maisto produktus pasirenkantys apklaustieji nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi (p>0,05). Statistiškai reikšmingai didesnė dalis sveikatos gerinimo tikslu maisto produktus pasirenkančių (38,1 proc.), palyginus su apklaustaisiais, kurie maisto produktus renkasi, priklausomai nuo skonio ar šeimos narių įtakos (atitinkamai 32,1 proc., p = 0,035 ir 29,1 proc., p = 0,012), nurodė, kad maisto produktų etiketėse pateikiama informacija yra suprantama.

Analizuojant respondentų atsakymų apie maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo poreikį, priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($\chi^2 = 12,432$, IIs = 8, p = 0,133) (39 lentelė).

39 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maisto produktų etiketėse būtų nurodyta maistingumo informacija?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų

Maisto produktų pasirinkimo kriterijai	Atsakymų variantai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Sveikatos gerinimas (ligų profilaktika)	240	56,9	34	8,1	148	35,1	422	100,0
Specialios dietos būtinumas	26	49,1	4	7,5	23	43,4	53	100,0
Kaina	464	59,6	56	7,2	259	33,2	779	100,0
Skonis	466	57,9	72	8,9	267	33,2	805	100,0
Šeimos narių įtaka	181	60,3	202	8,6	780	33,1	2359	100,0

$\chi^2 = 12,432$, IIs = 8, p = 0,133

Maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje pageidavo statistiškai reikšmingai didesnė dalis apklaustųjų, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia šeimos nariai, palyginus su respondentais, kurie maisto produktus renkasi pagal kainą (p = 0,028), skonį (p = 0,005) ar siekdami pagerinti sveikatą (p = 0,010) (40 lentelė).

40 lentelė. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto pakuotės matomiausioje dalyje?“ pasiskirstymas (proc.), priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų

Maisto produktų pasirinkimo kriterijai	Atsakymų variantai						Iš viso	
	Taip		Ne		Neturiu nuomonės			
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Sveikatos gerinimas (ligų profilaktika)	253	61,3	21	5,1	139	33,7	413	100,0
Specialios dietos būtinumas	33	62,3	3	5,7	17	32,1	53	100,0
Kaina	491	63,4	49	6,3	234	30,2	774	100,0
Skonis	491	61,5	63	7,9	244	30,6	798	100,0
Šeimos narių įtaka	211	70,6	21	7,0	67	22,4	299	100,0

$\chi^2 = 14,526$, IIs = 8, p = 0,069

Didesnė dalis apklaustųjų, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia šeimos narių įtaka (62,9 proc.), palyginus su respondentais, kurie maisto produktus renka dėl skoninių savybių (62,1 proc., $p = 0,797$), kainos (60,5 proc., $p = 0,470$), specialios dietos būtinumo (56,9 proc., $p = 0,410$) ar sveikatos gerinimo tikslo (54,7 proc., $p = 0,029$), pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, riebalus, energinę vertę, bet ir kitus maistingumo rodiklius. Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta, palyginus tyrime dalyvavusių asmenų poreikių pasiskirstymą dėl informacijos nurodymo apie sočiausias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 1,051$, IIs = 4, $p = 0,902$), cukrų ($\chi^2 = 1,615$, IIs = 4, $p = 0,806$), mononesočiausias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 2,304$, IIs = 4, $p = 0,680$), polinesočiausias riebalų rūgštis ($\chi^2 = 3,387$, IIs = 4, $p = 0,495$), skaidulines medžiagas ($\chi^2 = 4,684$, IIs = 4, $p = 0,321$), kalį ($\chi^2 = 2,172$, IIs = 4, $p = 0,704$), seleną ($\chi^2 = 3,816$, IIs = 4, $p = 0,431$) ir riebalų rūgščių transizomerus ($\chi^2 = 3,370$, IIs = 4, $p = 0,498$), priklausomai nuo maisto produktų pasirinkimo kriterijų.

Apklaustieji, kurie maisto produktus renka pagal skonines savybes, dažniau negu pagal kitus kriterijus maisto produktus pasirenkantys respondentai pageidavo, kad būtų nurodoma informacija apie druską. Tokios informacijos pageidaujančių apklaustųjų, maisto produktus pasirenkančių dėl šeimos narių įtakos (22,4 proc.) buvo statistiškai reikšmingai mažiau negu respondentų, kurių maisto produktų pasirinkimą nulemia skoninės produkto savybės (28,4 proc., $p = 0,041$). Daugiau kaip pusė tyrime dalyvavusių asmenų, kurių maisto produktų pasirinkimą veikia šeimos narių įtaka (54,9 proc.) pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų nurodoma informacija apie cholesterolį. Palyginus su jais, tokį pageidavimą nurodžiusių respondentų, kurie maisto produktus renka pagal kainą (47,3 proc.) ar siekdami pagerinti sveikatą (42,4 proc.), buvo statistiškai reikšmingai mažiau (atitinkamai $p = 0,024$ ir $p < 0,001$).

Apibendrinant duomenis apie informacijos apie maistą sąsajas su kai kuriomis nuostatomis apie mitybą, galima daryti išvadą, kad daugumoje atvejų respondentai, kurie teisingai įvertino pateiktus teiginius apie tam tikrus mitybos aspektus, dažniau pageidavo, kad maistingumo ženklinimo informacija būtų pateikiama ženklinant maisto produktus, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, taip pat pirmenybę dažniau teikė maistingumo informacijai, dažniau pageidavo informacijos ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, mineralus, vitaminus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius, tačiau šios sąsajos nevisada reikšmingos. Nustatyta, kad vertindami maisto produkto mitybinę vertę apklaustieji, kurie mano, kad reikia

rinktis produktus, turinčius daugiau sočiųjų riebalų rūgščių, dažniau pirmenybę teikė maistingumo informacijai. Informacijos ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, mineralus, vitaminus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius pageidavusių respondentų, kurie mano, kad sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos buvo 1,3 karto daugiau negu priešingai manančių apklaustųjų, taip pat didesnė dalis apklaustųjų, kurie mano, kad gausus valgomosios druskos vartojimas turi įtakos sveikatai, pageidavo, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie valgomąją druską ir kt.

Ir atvirkščiai, tie, kurie neteisingai įvertino arba nežinojo kaip reikia vertinti tam tikras nuostatas apie mitybą, dažniau neturėjo nuomonės apie informaciją apie maistą arba neturėjo jos pateikimo ir nurodymo poreikių, pvz., kas antras tyrime dalyvavęs asmuo, kuris nurodė, kad maistinės skaidulos nėra naudingos sveikatai, taip pat neturėjo nuomonės dėl maistingumo ženklinimo informacijos nurodymo. Nuomonės dėl maistingumo ženklinimo informacijos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje dažniau neturėjo respondentai, kurie neteisingai įvertino teiginį apie sočiąsias riebalų rūgštis negu tokį teiginį teisingai įvertinę apklaustieji. Dauguma respondentų, kurie nežinojo, ar reikia rinktis daugiau sočiųjų riebalų rūgščių turinčius produktus, taip pat neturėjo nuomonės, kaip reiktų vertinti maisto produktą, paženklintą teiginiu „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“ ir pan.

5. REZULTATŲ APTARIMAS

Palyginus mūsų atlikto tyrimo duomenis su kitose Europos šalyse atliktų tyrimų duomenimis, galime teigti, kad Lietuvos gyventojų nuomonė apie maisto produktų ženklumą daugeliu atvejų esminiai nesiskyrė nuo kitų Europos šalių gyventojų nuomonės.

Vienas svarbiausių maisto produktų ženklumo tikslų – pateikti aiškia ir suprantama informaciją apie maisto produktus, tačiau mūsų tyrimo, kaip ir kitų įvairiose Europos šalyse atliktų tyrimų, rezultatai rodo, kad vartotojams sunku suprasti ženklumo informaciją [3–5, 7, 91, 110]. Daugumos mūsų tyrime dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų nuomone, ženklumo informacija yra nesuprantama arba suprantama tik iš dalies.

Daugumos Prancūzijos ir Vokietijos gyventojų nuomone, maisto sudedamųjų dalių nurodymas būtų suprantamesnis, vartojant aiškesnius terminus [7]. Neaiškių terminų vartojimą kaip priežastį, trukdančią suprasti ženklumo informaciją, įvardijo ir trečdalis mūsų tyrime dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų.

Siekiant, kad gyventojai skaitytų maisto produktų ženklumo informaciją, svarbu užtikrinti, kad ji būtų pateikiama įskaitomai. Maisto produktų ženklumą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra numatyta objektyvių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, ar ženklumo informacija pateikiama įskaitomai. Didžiosios dalies Šiaurės šalių gyventojų nuomone, svarbu nustatyti reikalavimus dėl minimalaus šrifto dydžio, o daugiau kaip pusė vokiečių pageidauja, kad ženklumo informacija būtų pateikiama didesniu šrifto dydžiu [4, 5]. Dauguma mūsų tyrime dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų pageidauja, kad maisto produktų etiketės būtų lengviau įskaitomos ir daugiau kaip pusė mano, kad to būtų galima pasiekti nustačius minimalų šrifto dydį. Skirtingai negu maisto produktų etiketėse pateikiamą informaciją aiškiai perskaitantiems, tokios informacijos aiškiai neperskaitantiems asmenims maisto produktų ženklumo informacija yra mažiau svarbus informacijos apie mitybą šaltinis. Tokiu būdu, negalintiems aiškiai perskaityti pateikiamos informacijos vartotojams sumažėja galimybė rinktis sveikesnius maisto produktus.

Mūsų tyrime dalyvavę asmenys, kuriems maisto produktų ženklumo etiketėse pateikiama informacija yra nesuprantama arba sunkiai įskaitoma, mažiau domisi maistingumo ženklumo informacija ir mažiau pageidauja atskirų jos rodiklių nurodymo.

Nustatyta, kad Lietuvos gyventojai kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką ženklinimo informaciją nurodė maisto produktų tinkamumo vartoti terminą. Šis maisto produktų ženklinimo informacijos rodiklis taip pat daro didžiausią įtaką Airijos, JAV gyventojams renkantis maisto produktus, Šiaurės šalių gyventojai jį taip pat įvardijo kaip svarbiausią maisto produktų pasirinkimą veikiantį informacijos rodiklį, nors Jungtinėje Karalystėje atliktų tyrimų duomenimis nustatyta, kad tinkamumo vartoti terminu besidominčių vartotojų dalis reikšmingai mažėja [4, 10, 21]. 2006 m. atliktos Kauno medicinos universiteto Lietuvos gyventojų gyvenamosios aplinkos apklausos duomenimis, tinkamumo vartoti termino buvo dažniausiai ieškoma maisto produktų etiketėse, o kaina užėmė antrąją vietą ženklinimo informacijos rodikliu, kuriais dažniausiai domimasi, renkantis maisto produktus, sąraše [52]. Mūsų tyrime dalyvavę asmenys taip pat nurodo, kad kaina yra vienas svarbiausių ženklinimo informacijos rodiklių, darančių įtaką maisto produktų pasirinkimui. Užsienio mokslininkai pažymi, kad vartotojai, kurie teikia didelį dėmesį maisto produktų kainai, yra mažiau linkę naudotis maistingumo ženklinimo informacija [8]. Lietuvos gyventojų faktinės mitybos tyrimų duomenimis nustatyta, kad sveikatos gerinimo ar ligų profilaktikos tikslu maisto produktus renkami tik mažiau kaip penktadalis (18,9 proc.) Lietuvos suaugusių gyventojų, o apie trečdalis gyventojų kaip vieną pagrindinių maisto produktų pasirinkimo kriterijų įvardijo kainą [16].

Mūsų atlikto tyrimo duomenimis, panaši dalis vyrų ir moterų kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką ženklinimo informaciją nurodė maisto produktų tinkamumo vartoti terminą, o sudedamųjų dalių sąrašu Lietuvoje, kaip ir JAV, dažniau domisi moterys negu vyrai [111].

Nors kitose šalyse stebima tendencija, kad vis daugiau gyventojų, rinkdamiesi maisto produktus, didesnę dėmesį atkreipia į maistingumo ženklinimo informaciją, mūsų tyrimo duomenimis, Lietuvoje tokiai informacijai teikiamas mažesnis dėmesys. Informacijos apie maisto produktų maistingumą pateikimas suteikia vartotojams galimybę pasirinkti jų mitybos poreikius atitinkančius maisto produktus ir sveikiau maitintis. Pasaulyje atliktų tyrimų duomenimis, maistingumo ženklinimo informacijos pateikimas turi įtakos maisto produktų pasirinkimui, o taip pat ir su maistu gaunamų maistinių medžiagų kiekiui [55, 103, 106, 112–114]. Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, maistingumo ženklinimo informacijos pateikimas nėra privalomas, išskyrus tuos atvejus, kai pateikiamas teiginys apie maistingumą, tačiau ant didelės dalies Lietuvos vartotojams tiekiamų maisto produktų pakuočių yra

nurodoma maistingumo informacija. Šis nurodymas yra skatintinas, o pastaruoju metu Europos Sąjungoje svarstoma galimybė nustatyti reikalavimus dėl privalomo maistingumo informacijos nurodymo, todėl valstybėse narėse atliekami su tokia priemone susijusio vartotojų požiūrio ir poreikių tyrimai [115]. Didžioji dauguma Kanados ir Šiaurės šalių gyventojų (atitinkamai 70 proc. ir 79 proc.) pageidavo, kad būtų privaloma nurodyti informaciją apie maisto produktų maistingumą [4, 59]. Tokios informacijos pageidaujančių mūsų tyrime dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų buvo mažiau.

Pažymėtina, kad mūsų tyrimo duomenys apie Lietuvos suaugusių gyventojų maisto produktų maistingumo ženklinimo poreikius, atsižvelgiant į sociodemografinius veiksnius, atitinka užsienio mokslininkų išvadas: moterys, aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys labiausiai pageidauja tokios informacijos pateikimo ir jos nurodymo matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Nors skirtingų amžiaus grupių mūsų tyrime dalyvavusių asmenų poreikiai dėl maistingumo informacijos nurodymo reikšmingai nesiskyrė, tačiau nustatyta, kad didėjant amžiui, didėjo dalis pageidavusių, kad maistingumo informacija būtų nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje.

Lenkijoje, Danijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje atlikto tyrimo duomenimis, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, beveik pusė (45 proc.) gyventojų pirmiausiai atkreipia dėmesį į maistingumo informaciją, o trečdalis (32 proc.) – į sudedamųjų dalių sąrašą [5]. Apie trečdalis Lietuvos, kaip ir minėtame tyrime dalyvavusių Prancūzijos, suaugusių gyventojų domisi maistingumo ženklinimo informacija ir dvigubai mažiau Lietuvos negu Prancūzijos gyventojų atkreipia dėmesį į teiginius apie sveikatingumą. Lietuvos suaugę gyventojai mažiau negu kitų Europos Sąjungos šalių gyventojai, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę, linkę naudotis informacija apie sudedamąsias dalis. Vertinant kitų šalių kontekste Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonę apie sveikatingumo teiginių poveikį maisto produktų pasirinkimui ir maisto produktų mitybinės vertės vertinimui, būtina atsižvelgti į tai, kad iki tol, kol buvo priimtas 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą, atskirose Europos Sąjungos valstybėse teiginiai apie sveikatingumą buvo reglamentuoti skirtingomis nacionalinėmis taisyklėmis, kurių įgyvendinimas galėjo turėti nevienodos įtakos tų šalių gyventojų maisto produktų pasirinkimui [49].

PSO priimtoje Pasaulinėje mitybos, fizinio aktyvumo ir sveikatos strategijoje nurodoma, kad didelis riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių, cukrų, druskos ir natrio vartojimas siejami su padidėjusia lėtinių neužkrečiamų ligų rizika [1]. Mūsų atlikto tyrimo duomenimis nustatyta, kad Lietuvos gyventojai dažniausiai pageidauja, kad ženklinant maisto produktus ir nurodant maistingumo informaciją būtų pateikiama informacija apie energinę vertę, cholesterolį, riebalus ir vitaminus. Informacija apie polinesočiasias riebalų rūgštis, riebalų rūgščių transizomerus, mononesočiasias riebalų rūgštis domino mažiausią dalį mūsų tyrime dalyvavusių asmenų.

2008 m. šešiose Europos Sąjungos valstybėse atlikto tyrimo išvadoje teigiama, kad vartotojai dažnai nežino, kuo skiriasi tam tikros riebalų rūšys. Nors dauguma tyrime dalyvavusiųjų žinojo, kad reikia vartoti mažiau riebalų, tačiau daugiau kaip pusė jų klaidingai manė, kad reikia kuo mažiau vartoti polinesočiąsias riebalų rūgštis turinčių maisto produktų [116]. Didžioji dauguma mūsų apklaustų Lietuvos suaugusių gyventojų taip pat nežino, ar maisto produktas, turintis polinesočiąsias riebalų rūgštis yra naudingas mitybai arba klaidingai mano, kad toks produktas nėra naudingas mitybai.

Dauguma Ispanijos, Lenkijos ir Danijos (atitinkamai 95 proc., 94 proc. ir 91 proc.) gyventojų pageidauja informacijos apie riebalus [5], Brazilijos gyventojai taip pat dažniausiai domisi informacija apie riebalus ir natrią [56], o Jungtinėje Karalystėje ir Lietuvoje informacija apie riebalus domisi mažesnė dalis gyventojų [21]. 2008 m. atlikto tyrimo duomenys rodo, kad Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Vengrijos, Lenkijos ir Švedijos gyventojai, skaitydami maistingumo ženklavimo informaciją, pirmiausiai domisi informacija apie energinę vertę, riebalus ir cukrų, o druska labiau domina Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos negu kitų tyrime dalyvavusių šalių gyventojus [116]. Beveik visi (98 proc.) kaimyninės Lenkijos ir Ispanijos (95 proc.) gyventojai pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija apie vitaminus [7], o Lietuvoje, kaip ir JAV [51], tokios informacijos pageidaujančiųjų dalis yra mažesnė. Lietuvoje gyvenančius vyresnio amžiaus asmenis, kaip ir jų bendraamžius amerikiečius, informacija apie cholesterolį domina labiau negu apie baltymus, tačiau, skirtingai nuo JAV gyventojų, lietuviams mažiau domina informacija apie sočiasias riebalų rūgštis [75]. JAV reikšmingai didesnė dalis studentų vyrų negu moterų pageidavo informacijos apie baltymus nurodant maisto patiekalų maistingumą [108], o tarp Lietuvos suaugusių vyrų ir moterų tokio skirtumo nenustatyta, tačiau pažymėtina, kad respondentai iki 30 m. amžiaus dažniau negu už

juos vyresni apklaustieji pageidavo informacijos apie baltymus.

Maistingumo ženklavimo informacijos naudojimą apsunkina vartotojų poreikių neatitinkantis jos pateikimas. Lietuvos, kaip ir kitų Europos šalių gyventojai [5–7] pageidauja, kad nurodant maisto produktų maistingumą būtų vartojami aiškesni terminai ir kad tokia informacija būtų pateikiama didesnio šrifto rašmenimis. Daugiau kaip pusė mūsų tyrime dalyvavusių asmenų, kurie nepageidauja maistingumo ženklavimo informacijos, nurodo, kad jų nedomina tokia informacija. Prancūzijos gyventojai kaip pagrindinę nesinaudojimo maistingumo ženklavimo informacija priežastį įvardijo nesidomėjimą tokia informacija [117]. Daugiau kaip ketvirtadalis Lietuvos suaugusių gyventojų nurodė, kad nesidomi maisto produktų maistingumo informacija, nes neturi laiko ja domėtis. Ir kiti autoriai laiko stoką įvardija kaip priežastį, trukdančią domėtis informacija apie maisto produktų maistingumą. Daugiau kaip pusė (55 proc.) suaugusių Ukrainos gyventojų nurodė, kad dėl laiko stokos negali sveikai maitintis [28]. 2008 m. šešiose Europos Sąjungos valstybėse atlikto tyrimo duomenimis, nors atskirose šalyse laikas, per kurį vartotojas pasirenka maisto produktą, buvo skirtingas, nustatyta, kad vartotojas skiria vidutiniškai 30 sekundžių vieno maisto produkto pasirinkimui parduotuvėje [116]. Todėl siekiant, kad vartotojai domėtusi ir naudotusi maistingumo ženklavimo informacija, būtina ją pateikti ne tik kuo suprantamiau, bet ir tokiu būdu, kad jos peržiūrėjimas neužimtų daug laiko. JAV atliktas mokslinis tyrimas, kurio metu buvo matuojamas akių judesių skaičius, reikalingas perskaityti maistingumo ženklavimo informaciją [118]. Lietuvoje tokių tyrimų nėra atlikta, tačiau būtų tikslinga, vertinant maistingumo ženklavimo pateikimą, atsižvelgti į laiko, reikalingo perskaityti tokią informaciją, trukmę. Be to, gyventojai galėtų greičiau susipažinti su informacija apie maisto produktų maistingumą, jei tokia informacija būtų pateikiama matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje, kaip to ir pageidauja dauguma Lietuvos gyventojų. Apie penktadalis maistingumo ženklavimo informacijos nepageidaujančių Lietuvos suaugusių gyventojų pažymėjo, kad jie nepasitiki tokia informacija. Jungtinės Karalystės gyventojai taip pat nurodė, kad turi abejonių dėl maisto produktų ženklavimo pateiktos informacijos tikslumo. Lietuvos, kaip ir Jungtinės Karalystės moterys labiau negu vyrai nepasitiki maistingumo informacija [21].

Pasaulyje atlikta mokslinių tyrimų, įrodančių, kad egzistuoja ryšys tarp naudojimosi maistingumo informacija ir polinkio sveikiau maitintis. Įvairiose šalyse atliktų tyrimų duomenimis nustatyta, kad maistingumo ženklavimo informacija

nesinaudojantys asmenys, palyginus su tais, kurie domisi tokia informacija, dažnai maitinasi sveikiau: vartoja daugiau daržovių, su maistu gauna daugiau skaidulinių medžiagų, geležies, baltymų, mažiau cholesterolio, riebalų, įskaitant sočiųjų riebalų rūgščių ir natrio [55, 101, 104, 105, 119, 120]. Mūsų atlikto tyrimo duomenimis daugumoje atvejų nenustatyta reikšmingų sąsajų tarp Lietuvos gyventojų nuomonės apie informaciją apie maistą ir jų mitybos įpročių, tačiau nustatyta, kad vertindami maisto produktų mitybinę vertę, į informaciją apie sudedamąsias dalis dėmesį atkreipia statistiškai reikšmingai didesnė dalis maisto patiekalų nesūdančių nei juos sūdančių apklaustųjų. Daugiau vartojančiųjų maisto papildus, palyginus su niekada jų nevartojančiais, siekdami įvertinti maisto produktų mitybinę vertę, domisi maistingumo ženklinimo informacija. Didesnė dalis pieną ir pieno produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių Lietuvos gyventojų negu tokių produktų nevartojančiųjų pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama informacija ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo informacijos rodiklius bei pageidauja informacijos apie valgomąją druską ir skaidulines medžiagas. Nustatyta, kad statistiškai reikšmingai daugiau grūdinius maisto produktus pagal sveikos mitybos rekomendacijas vartojančių negu nevartojančių apklaustųjų pageidauja informacijos apie mononesočiąsias riebalų rūgštis, seleną ir kalį.

Pasaulio mokslininkai akcentuoja, kad tie asmenys, kurie linkę daugiau domėtis maisto produktų ženklinimo informacija ir kurie yra įsitikinę, kad mityba turi įtakos sveikatai, turi ir daugiau žinių apie mitybą [55, 67, 70, 105]. Didžioji dauguma mūsų tyrime dalyvavusių Lietuvos suaugusių gyventojų pritaria teiginiui, kad sveikata priklauso nuo mitybos, tačiau reikšmingų skirtumų tarp tokiam teiginiui pritariančių ir nepritariančių apklaustųjų požiūrio į tam tikrus mitybos aspektus ir sąsajų su informacija apie maistą nenustatyta. Mūsų tyrimo duomenys taip pat rodo, kad informacijos ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, mineralus, vitaminus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius pageidavusių asmenų, kurie mano, kad sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos buvo 1,3 karto daugiau negu priešingai manančių. Daugeliu atvejų respondentai, kurie teisingai įvertino pateiktus teiginius apie tam tikrus mitybos aspektus, dažniau pageidauja, kad maistingumo ženklinimo informacija būtų pateikiama ženklinant maisto produktus, vertindami maisto produktų mitybinę vertę, taip pat pirmenybę dažniau teikė maistingumo informacijai, dažniau pageidavo informacijos ne tik apie riebalus,

angliavandenius, baltymus, mineralus, vitaminus ir energinę vertę, bet ir apie kitus maistingumo rodiklius ir kt., tačiau šie ryšiai ne visada yra statistiškai reikšmingi.

Remdamiesi mūsų tyrimo rezultatais, galime daryti prielaidą, kad dauguma Lietuvos gyventojų rinkdamiesi maisto produktus pirmenybę teikia ne maistingumo ženklavimo informacijai, o informacijai apie tinkamumo vartoti terminą, kainą ir kilmės šalį todėl, kad jiems trūksta žinių ir gebėjimų, kaip maisto produktų pasirinkimui pritaikyti informaciją, pateikiamą ženklinant maisto produktus. Tik nedidelė dalis mūsų tyrime dalyvavusiųjų atsakė, kad daugiausiai žinių apie maistą ir mitybą gauna skaitydami maisto produktų ženklinimo informaciją. Kitose šalyse atliktų tyrimų duomenimis, tokios informacijos, kaip žinių apie maistą ir mitybą šaltinio, svarba gyventojams yra didesnė [5, 10].

Renkantis maisto produktus, gyventojams rekomenduojama vadovautis Sveikos mitybos piramide, kurioje išdėstytos atskiros maisto produktų grupės ir jų rekomenduojamos porcijos [109]. Tačiau toje pačioje grupėje esančių maisto produktų, priklausomai nuo jų apdorojimo būdo, mitybinė vertė gali būti skirtinga, todėl būtent maistingumo ženklinimo informacija ir tinkamas vartotojų švietimas, kaip ja reikėtų pasinaudoti, suteikia galimybę pasirinkti sveikai mitybai tinkamus maisto produktus. Užsienio mokslininkai taip pat pažymi, kad maistingumo ženklinimo informacijos pateikimas kartu su vartotojų švietimo apie informaciją apie maistą akcijomis gali turėti reikšmingos įtakos vartotojų maisto produktų pasirinkimui [121]. Lietuvoje, kur mirtingumo priežasčių struktūroje vyrauja mirtingumas nuo lėtinių neužkrečiamų ligų, kurių vystymąsi lemia ir netinkama mityba, beveik kas antras – trečias gyventojas neturi motyvacijos domėtis maistingumo ženklinimo informacija ir nesuvokia tokios informacijos svarbos. Todėl būtina skatinti gyventojus domėtis tuo, ką perka ir valgo, atskirų maistinių medžiagų indėliu mitybai, kad jie ne tik patenkintų fiziologinius energijos ir maistinių medžiagų poreikius, bet ir išvengtų ligų.

6. IŠVADOS

- 1) Daugumos Lietuvos suaugusių gyventojų (66,8 proc.) nuomone, maisto produktų ženklavimo informacija yra nesuprantama arba tik iš dalies suprantama. Tik kas ketvirtas respondentas (25,7 proc.) nurodė, kad visada aiškiai perskaito ženklavimo etiketėje apie maisto produktus pateikiamą informaciją. Dauguma (75,3 proc.) apklaustųjų pageidauja, kad būtų lengviau įskaitomos maisto produktų etiketės, o daugiau kaip pusė (56,6 proc.) mano, kad to būtų galima pasiekti nustačius minimalų šrifto dydį. Pagrindinės priežastys, trukdančios suprasti maisto produktų ženklavimo etiketėje pateikiamą informaciją – neaiškių sutrumpinimų ir sudėtingų terminų vartojimas.
- 2) Lietuvos suaugę gyventojai kaip labiausiai maisto produktų pasirinkimui darančią įtaką ženklavimo informaciją nurodė maisto produktų tinkamumo vartoti terminą, kainą ir kilmės šalį. Ši informacija respondentų pateiktų atsakymų struktūroje atitinkamai sudaro 32,8 proc., 21,9 proc. ir 15,5 proc., o maisto produktų sudėtis ir maisto priedai sudaro atitinkamai 7,5 proc. ir 5,0 proc.
- 3) Daugiau kaip pusė (58,4 proc.) Lietuvos suaugusių gyventojų pageidauja, kad ženklinant maisto produktus būtų pateikiama maistingumo informacija, o dauguma tokios informacijos pageidaujančiųjų (85,5 proc.) mano, kad ji visada turėtų būti nurodoma matomiausioje maisto produkto pakuotės dalyje. Daugiau kaip pusė (52,6 proc.) respondentų, kurie nepageidauja informacijos apie maistingumą, nurodė, kad jų nedomina tokia informacija, o 28,1 proc. pažymėjo, kad neturi laiko jos skaityti. Daugiau moterų negu vyrų, aukštesnį išsilavinimą negu žemesnį išsilavinimą turinčių respondentų domisi informacija apie maisto produktų maistingumą ir pageidauja, kad ji būtų visada nurodoma ženklinant maisto produktus.
- 4) Lietuvos suaugę gyventojai labiausiai pageidauja informacijos apie maisto produkto energinę vertę (60,4 proc.), riebalus (53,4 proc.), cholesterolį (48,3 proc.) ir vitaminus (41,3 proc.), o mažiausiai – apie riebalų rūgščių transizomerus (5,3 proc.) ir mononesočiųsias riebalų rūgštis (5,0 proc.). Daugiau kaip pusės apklaustųjų (51,1 proc.) nuomone, nurodant maisto produktų maistingumą, reikėtų vartoti aiškesnius terminus.
- 5) Vertinant visuomenės sveikatos požiūriu, nenustatyta reikšmingų sąsajų tarp Lietuvos suaugusių gyventojų nuomonės apie informaciją apie maistą ir jų mitybos įpročių, tačiau sveikiau besimaitinantys dažniau pageidauja maistingumo ženklavimo informacijos nurodymo, tokios informacijos pateikimo matomiausioje maisto

produkto pakuotės dalyje ir informacijos ne tik apie riebalus, angliavandenius, baltymus, vitaminus, mineralus ir energinę vertę, bet ir kitus maistingumo rodiklius.

7. REKOMENDACIJOS

1. Rengiant sveikos mitybos mokymo programas bei ugdant gyventojų sveikos mitybos įpročius, būtina mokyti juos teisingai suprasti informaciją apie maistą ir atskirų maistinių medžiagų indėlio svarbą jų mitybai.
2. Būtina tobulinti informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus ir tokios informacijos pateikimą, kad jie labiau atitiktų gyventojų poreikius ir padėtų jiems teisingai ir tinkamai pasirinkti maisto produktus.
3. Atlikto tyrimo duomenys sėkmingai gali būti naudojami rengiant Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos naujų teisės aktų, reglamentuojančių informacijos apie maistą pateikimą, projektus.

Šie duomenys jau buvo panaudoti 2007–2009 m. rengiant Lietuvos Respublikos pozicijas bei dalyvaujant Europos Tarybos ir Europos Komisijos darbo grupių ekspertų posėdžiuose, svarstant Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl informacijos apie maistą pateikimo vartotojams projektą.

8. LITERATŪROS SARAŠAS

1. Global strategy on diet, physical activity and health. WHA57.17, Geneva, World Health Organisation, 2004.
2. Europos Bendrijų Komisija. Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsvoriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti. Briuselis, KOM (2007) 279.
3. Gill Cowburn, Lynn Stockley Consumer understanding and use of nutrition labelling: a systematic review. *Public Health Nutrition*: 2005, 38(1), 21-28.
4. Nordic Council of Ministers. Food Labelling. Report from a Nordic Seminar. Oslo, Norway, 2006:601, ISBN 92-893-1428-1.
5. Bureau Européen des Unions des Consommateurs. Report on European consumers' perception of foodstuffs labelling. Brussels, 2005.
6. Food Standards Agency. Food Labelling Consumer research. A literature review. London, 2007.
7. Consommation Logement et Cadre de Vie/Ministerie de l'Agriculture et de la Pêche. Convention A02/22 relative à l'étude de la compréhension par les consommateurs de certaines mentions figurant dans l'étiquetage des denrées alimentaires prèemballes et à leur perception de certaines allègations nutritionnelles, fonctionnelles et de santé. CLCV/DGAL, Paris, 2004.
8. Drichoutis A.C., Lazaridis P. and Nayga R.M., Jr. Nutrition knowledge and consumer use of nutritional food labels. *European Review of Agricultural Economics*, 2005, 32(1), p. 93-118.
9. Klaus G. Grunert, Josephine M. Wills. A review of European research on consumer response to nutrition information on food labels. *J Public Health* 2007, 15:385-399.
10. Cliodhna Foley-Nolan. Different Perspectives on Evaluation of FBDG. Powerpoint presentation. FAO/EUFIC Workshop. FAO Regional Office, Budapest, May 18-20, 2009.
11. European Heart Network. A Systematic Review of the Research on Consumer Understanding of Nutrition Labelling. Brussels: European Heart Network, 2003.

12. Kafatos AG, Codrington CA, eds. Eurodiet Reports and Proceedings [special issue]. *Public Health Nutrition* 2001; 4(2A):265-436.
13. Andreas C. Drichoutis, Panagiotis Lazaridis, Rodolfo M. Nayga, Jr. Consumers' Use of Nutritional Labels: A Review of Research Studies and Issues. *Academy of Marketing Science Review* 2006; (9):1-25.
14. WHO Regional Committee for Europe. Second WHO European action plan for food and nutrition policy: tackling noncommunicable and acute diseases. Fact Sheet 05/07 Belgrade, Copenhagen, 17 September 2007.
15. K. Kadziauskienė, R. Bartkevičiūtė, M. Olechnovič, V. Viseckienė, A. Abaravičius, R. Stukas, A. Robertson. Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamos ir faktiškos mitybos tyrimas 1997-1998. Vilnius, 1999.
16. A. Barzda, R. Bartkevičiūtė, R. Šatkutė, R. Stukas, A. Abaravičius, L. Berniukevičiūtė. Suaugusių Lietuvos gyventojų maisto produktų vartojimo ypatumai. *Sveikatos mokslai*. 2009, 3(63)2388-2394.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 23 d. nutarimas Nr. 1325 „Dėl valstybinės maisto ir mitybos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2003-2010 metų plano patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 101-4556).
18. Verbeke W. Impact of communication on consumers' food choices. *Proc. Nutr. Soc.* 2008, 23:1-8.
19. De Almeida MDVP, Graça P, Lappalainen R. et al. Sources used and trusted by nationally-representative adults in the European Union for information on healthy eating. *Eur J Clin Nutr* 1997, 51S2:S16-S22.
20. Van Woerkum CMJ. The Internet and primary care physicians: coping with different expectations. *Am J Clin Nutr* 2003, 77 (suppl): 1016S-8S.
21. Food Standards Agency. Consumer attitudes to food standards. Report (Wave 6), 2006, p. 79.
22. Marquis M, Dubeau C, Thibault I. Canadians' level of confidence in their sources of nutrition information. *Can J Diet Pract Res.* 2005, 66(3):170-5.
23. Sonja ME van Dillen, Gerrit J Hiddink, Maria A Koelen, Cees de Graaf, and Cees MJ van Woerkum Understanding nutrition communication between health professionals and consumers: development of a model for nutrition awareness based on qualitative consumer research. *Am J Clin Nutr* 2003, 77(suppl):1065S-

72S.

24. Charlton KE, Brewitt P., Bourne L.T. Sources and credibility of nutrition information among black urban South African women, with a focus on messages related to obesity. *Public Health Nutrition*. 2004, 7(6), 801-811.
25. Lin W., Lee Y.-W. Nutrition knowledge, attitudes and dietary restriction behaviour of Taiwanese elderly. *Asia Pac J Clin Nutr*. 2005, 14(3):221-9.
26. Van Woerkum CMJ. Nutrition guidance by primary health physicians: models and circumstances. *Eur. J Clin Nutrition* 1999, 53S2:S19-21.
27. Contento I, Balch GI, Bronner YL, et al. The effectiveness of nutrition education and implications for nutrition education policy, programs and research: a review of research. *J Nutr Educ* 1995, 27:277-420.
28. Biloukha O, Utermohlen V. Healthy eating in Ukraine: attitudes, barriers and information sources. *Public Health Nutrition* 2001, 4(2):207-15.
29. López-Azpiazu I, Martínez-González MA, León-Mateos A, Martínez JA, Kearney J, Gibney M. Sources of information on healthy eating in a Mediterranean country and the level of trust in them: a national sample in a pan-European survey. *Rev. Med. Univ. Navarra*. 2001, 45(2):14-23.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 27 d. nutarimas Nr. 941 „Dėl Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 66-2418).
31. Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. liepos 2 d. nutarimas Nr. VIII-833 „Dėl Lietuvos sveikatos programos patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. 64-1842).
32. Mirtingumas pagal priežastis ir grupes. 2007 m. Lietuvos sveikatos statistika. Vilnius: Lietuvos sveikatos informacijos centras, 2008. http://www.lsic.lt/php/dm6.php?dat_file=dem6.txt (žiūrėta 2008-09-11).
33. The World Health Report 2002. Reducing risks, promoting healthy life. Geneva, World Health Organisation, 2002.
34. C. Hawkes. Agro-food industry growth and obesity in China: what role for regulating food advertising and promotion and nutrition labelling? *Obesity Reviews*, Vol. 9, issue s1, Obesity in China, 2008, p. 151-16.
35. Van Den Wijngaart AW. Nutrition: purpose, scientific issues and challenges.

- Asia Pac J Clin Nutr. 2002, 11(2):S68-71.
36. Seiders K, Petty R. D. Obesity and the role of food marketing: A policy analysis of issues and remedies. *Journal of Public Policy & Marketing* 2004; 23(2), 153-169.
 37. Theodore H. Tulchinsky, Elena A. Varavikova. *The New Public Health*. Second Edition. Elsevier Academic Press, USA, 2008, p. 672.
 38. Codex General Standard For The Labelling of Prepacked Foods, Rev. 1991, 2001 (CODEX STAN 1_1985.). Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations / World Health Organization, 1985.
 39. 1978 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyva 1979/112/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su galutiniam vartotojui skirtų maisto produktų ženklinimu, pateikimu ir reklama, derinimo. OL L 33, 1979 2 8 , p.1.
 40. Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“. Žin., 2003, Nr. 13-530.
 41. Codex Guidelines on Nutrition Labelling (CAC/GL 2_1985) (Rev.1_1993). Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations / World Health Organization, 1993.
 42. C. Hawkes. *Nutrition labels and health claims: the global regulatory environment*. Geneve, WHO, 2004. ISBN 92 4 159171 4.
 43. Sibbald B. Canada's nutrition labels: a new world standard? *Canadian Medical Association Journal*. 2003, 168(7):887.
 44. Curran MA. Nutrition labelling: perspectives of bi-national agency for Australia and New Zealand. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*. 2002, 11(2):S72-6.
 45. Tee ES, Tamin S, Ilyas R, Ramos A, Tan WL, Lai DK, Kongchuntuk H. Current status of nutrition labelling and claims in the South-East Asian region: are we in harmony? *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*. 2002, 11(2):S80-6.
 46. Caswell JA, Ning Y, Liu Y, Mojduszka EM. The impact of new labelling regulations on the use of voluntary nutrient-content and health claims by food manufacturers. *J Public Pol Mark* 2003; 22, 147-158.
 47. Parker BJ. Food for health. *J Advert* 2003; 32, 47-55.
 48. Montero Marin A, Limia Sánchez A, Franco Vargas E, Belmonte Cortés S. Study

- of nutrition and health claims on labelling of fermented milk products. *Nutr Hosp* 2006; 21(3):338-45.
49. 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą (OL 2007 L 12, p.3).
 50. Europos Komisijos Maistingumo ženklavimo poveikio vertinimo ataskaitos santrauka, Briuselis, 2008 m. vasario 7 d. (06.03), p.9.
 51. International Food Information Council Foundation. 2008 Food and Health Survey. Consumer Attitudes toward Food, Nutrition and Health. Washington DC, USA, 2008.
 52. V. Kriaucionienė, J. Petkevičienė, J. Klumbienė, V. Vaisvalavičius. Ar Lietuvos gyventojai domisi maisto produktų ženklinimo informacija? Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas, 2006.
 53. Cheftel, JC. Food and nutrition labelling in the European Union. *Food Chemistry*, 2005, Vol. 93(3), p. 531-50.
 54. Sloan, E. What Consumers Want – and Don't Want – on Food and Beverage Labels, *Food Technology*, Vol. 57 (11), 2003, p. 26-36.
 55. Satia JS, Galanko JA, Neuhauser ML. Food Nutrition Label Use Is Associated with Demographic, Behavioral, and Psychosocial Factors and Dietary Intake among African Americans in North Carolina. *J Am Diet Assoc* 2005, Nr. 105, p. 392–402
 56. Monteiro RA, Coutinho JG, Recine E. Usage of food and beverage labels by supermarket shoppers in Brasilia, Brazil *Rev Panam Salud Publica*, 2005 Sep,18(3):172-7.
 57. Pesquisa Sobre Rotulagem Dos Alimentos e Bebidas. Survey conducted by Agência Nacional de Vigilância Sanitária (ANVISA), Brasilia, Ministry of Health Brazil, 2002.
 58. Nordic Council. Nutrition labelling: Nordic recommendations based on consumer opinions. Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2004.
 59. Nutrition Labelling: Perceptions and Preferences of Canadians. Ottawa, National Institute of Nutrition, 1999.

60. Paterson D, Zapelli R, Chalmers A. Food Labelling Issues – consumer qualitative research. Donoran Research, Canberra, Australia and New Zealand Food Authority, ed. 2001.
61. Kolodinsky J, Green J, Michahelles M, Harvey-Berino JR. The use of nutritional labels by college students in a food-court setting. *J. Am.Coll. Health.* 2008, 57(3):297-302.
62. Baltas G. The effects of nutrition information on consumer choice. *J Adv Res* 2001; 41, 57-63.
63. R. Govindasamy, J. Italia The Influence of Consumer Demographic Characteristics on Nutritional Label Usage. *Journal of Food Products Marketing.* 2000, Volume 5 Issue 4, p. 55-68).
64. Misra R. Knowledge, attitudes and label use among college students. *J Am Diet Assoc.* 2007, 107(12):2130-4.
65. McLean-Meyinsse, P. E. An analysis of nutritional label use in the Southern United States. *Journal of Food Distribution Research*, 2001, 32(1), p. 110-114.
66. Nayga, R.M., Jr. Nutrition knowledge, gender and food label use. *The Journal on Consumer Affairs*, 2000, 341, p. 97-112.
67. Nayga RM Jr. Retail health marketing: evaluating consumer's choice for healthier foods. *Health Mark. Q.* 1999, 16(4):53-65.
68. Desk Research Report on Labelling for Dutch Ministry of Health, Welfare and Sport (Schuttelaar & Partners), June 2005.
69. S Borra. Consumer perspectives on food labels. *American Journal of Clinical Nutrition*, 2006, Vol. 83, No. 5, 1235S.
70. Petrovici DA, Ritson C. Factors influencing dietary health preventative behaviours *BMC Public Health*, 2006 Sep 1, 6:222.
71. Smith SC, Taylor JG, Stephen AM Use of food labels and beliefs about diet-disease relationships among university students *Public Health Nut.* 2000 Jun,3(2):175-82.
72. Kim S.-Y., Nayga R. M., Jr., and Capps O., Jr. Food label use, self-selectivity and diet quality. *The Journal on Consumer Affairs*, 2001, 35(2), p. 346-363.
73. Coulson N.S. An application of the stages of change model to consumer use of

- food labels. *British Food Journal*, 2000, 102(9), p. 661-668.
74. Hélène Payette, Bryna Shatenstein. Determinants of Healthy Eating in Community-dwelling Elderly People. *Canadian Journal of Public Health*. 2005, Vol. 96, S27-31.
75. Suzanne M. Elbon, Mary Ann Johnson, Joan G. Fischer, Cynthia A. Searcy. Demographic Factors, Nutrition Knowledge and Health-Seeking Behaviors Influence Nutrition Label Reading Behaviors Among older American Adults. *J Nutr Elder*, 2000, Vol. 19, issue 3, p. 31-48.
76. Quantification: proportion of consumers who understand selected important labelling information LUI Marknadsinformation AB for Swedish Food Administration, 2006.
77. Loureiro ML, Gracia A, Nayga RM. Do consumers value nutritional labels? *Eur Rev Agric Econ*. 2006, 33:249-268.
78. Lin C.-T. J. and Lee J.-Y. Dietary fat intake and search for fat information on food labels: New evidence. *Consumer Interests Annual*, 2003, 49.
79. Guthrie J. F., Fox J.J., Cleveland L.E. and Welsh S. Who uses nutrition labelling information and what effects does label use have on diet quality. *Journal of Nutrition Education*, 1995, 27(4), p. 163-172.
80. Lindhorst K, Corby L, Roberts S, Zeiler S. Rural consumers' attitudes towards nutrition labelling. *Can. J Diet Pract Res*. 2007, 68(3):146-9.
81. Pelletier AL, Chang WW, Delzell JE JR, McCall JW. Patients' understanding and use of snack and use of food package nutrition labels. *J Am Board Fam Pract*. 2004, 17(5):319-23).
82. Nayga R. M., Jr., Lipinski D. and Savur N. Consumers' use of nutritional labels while food shopping and at home. *The Journal on Consumer Affairs*, 1998, 32(1), p. 106-120.
83. Schupp A, Gillespie J, Reed D. Consumer awareness and use of nutrition labels on packaged fresh meats: a pilot study. *Journal of Food Distribution Research*. 1998, 29(2), 24-30.
84. Signal L, Lanumata T, Robinson JA, Tavila A, Wilton J, Mhurchu CN. Perceptions of New Zealand nutrition labels by Māori, Pacific and low-income shoppers. *Public Health Nutr*. 2008 2, 1-8 [Epub ahead of print].

85. McArthur L, Chamberlain V, Howard AB. Behaviors, attitudes, and knowledge of low-income consumers regarding nutrition labels. *J Health Care Poor Underserved* 2001, Nr. 12, p. 415–428.
86. Rafael Pérez-Escamilla, Lauren Haldeman. Food Label Use Modifies Association of Income with Dietary Quality. *The Journal of Nutrition*, 2002, 132:768-772.
87. Hawkes C. Uneven dietary development: linking the policies and processes of globalization with the nutrition transition, obesity and diet-related chronic diseases. *Global Health*. 2006, 28, 2:4.
88. European Consumers' Attitudes Regarding Product Labelling – qualitative study in 28 European countries (OPTeM commissioned by DG Sanco, European Commission), 2005.
89. Burton S., Creyer E. H. What consumers don't know can hurt them: Consumer evaluations and disease risk perceptions of restaurant menu items. *The Journal of Consumer Affairs* 2004; 38(1), 121-145.
90. Mhurchu CN, Gorton D. Nutrition labels and claims in New Zealand and Australia: a review of use and understanding. *Austr. N. Z. J. Public Health*. 2007, 31(2):105-12.
91. Jarosz A, Kozłowska-Wojciechowska M, Uramowska-Zyto B. Expectations regarding nutrition information on food product packages. *Rocz Panstw Zakl Hig* 2003, Nr. 54(2), p. 231–239.
92. Leathwood PD, Richardson DP, Strater P, Todd PM, Van Trijp Hans CM. Consumer understanding of nutrition and health claims: sources of evidence. *British Journal of Nutrition* 2007; 98, 474-484.
93. Teratanavat R. P., Hooker N. H., Haugtvedt C. P., Rucker D. D. Consumer understanding and use of health information on product labels: Marketing implications for functional food. 2004, AAFA conference. Denver, Colorado, USA.
94. Alan S. Levy, Sara B. Fein. Consumers' Ability to Perform Tasks Using Nutrition Labels. *Journal of Nutrition Education and Behaviour*. 1998. Vol. 30, Issue 4, p. 210-217.
95. Viswanathan M, Hastak M. The role of summary information in facilitating

- consumers' comprehension of nutrition information. *Journal of Public Policy & Marketing* 2002; 21(2):305-318.
96. Mackison D, Anderson A, W. Wrieden. A review of consumers' use and understanding of nutrition information on food labels. *Proceedings of the Nutrition Society* (2008), 67 (OCE), E215.
 97. Higginson C. S., Rayner M. F., Draper S. W., Kirk T. R. The nutrition label – which information is looked at? *Nutrition and Food Science* 2002; 32(3), 92-99.
 98. Chan C, Patch C, Williams P. Australian consumers are sceptical about but influenced by claims about fat on food labels. *Eur J Clin Nutr.* 2005 Jan, 59(1):148-51.
 99. Byrd-Bredbenner C, Wong A, Cottee P. Consumer understanding of US and EU nutrition labels. *British Food Journal.* 2000, 102(8):615-29.
 100. Byrd-Bredbenner C, Alfieri L, Wong A, Cottee P. The inherent educational qualities of nutrition labels. *Consumer Sciences Research Journal.* 2001, 29(3): 265-80.
 101. Kristal AR, Hedderson MM, Patterson RE, Neuhaus ML. Predictors of self-initiated, healthful dietary change. *J Am Diet Assoc* 2001, 101(7):762-6.]
 102. Turrell G, Kavanagh AM. Socio-economic pathways to diet: modelling the association between socio-economic position and food purchasing behaviour. *Public Health Nutrition.* 2006, 9(3):375-83.
 103. Kozup J. C., Creyer E.H., Burton S. Making healthful food choices: The influence of health claims and nutrition information on consumers' evaluations of packaged food products and restaurant menu items. *Journal of Marketing* 2003; 67(April), 19-34.
 104. Fitzgerald N, Damio G, Segura-Pérez S, Pérez-Escamilla R. Nutrition knowledge, food label use and food intake patterns among Latinas with and without type 2 diabetes *J Am Diet Assoc* 2008 Jun, 108(6):960-7.).
 105. Chung-Tung Jordan Lin, Jonq-Ying Lee, Steven T. Yen. Do dietary intakes affect search for nutrient information on food labels? *Social Science and Medicine*, 2004 Vol. 59, issue 9, p. 1955-1967.
 106. Weaver D, Finke M. The relationship between the use of sugar content information on nutrition labels and the consumption of added sugars. *Food*

- Policy. 2003, Vol. 28, Issue 3, p. 213-219.
107. Pirjo Pietinen, Liisa M. Valsta, Tero Hirvonen, Harri Sinkko. Labelling the salt content in foods: a useful tool in reducing sodium intake in Finland. *Public Health Nutrition* 2008, 11:335-340.
 108. Macon JF, Oakland MJ, Jensen HH, Kissack PA. Food label use by older Americans: data from the Continuing Survey of Food Intakes by Individuals and the Diet and Health Knowledge Survey 1994-96. *J Nutr Elder*, 2004, 24(1):35-52.
 109. Sveikos mitybos rekomendacijos (Metodinė priemonė). Kauno medicinos universitetas, Respublikinis mitybos centras, Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas. Vilnius, 2005.
 110. Consumer Attitudes to Food Safety (Millward Brown Irish Marketing Surveys Ltd. For Food Safety Authority of Ireland), October 2003.
 111. Driskell JA, Schake MC, Detter HA. Using nutrition labelling as a potential tool for changing eating habits of university dining Hall patrons. *J Am Diet Assoc.* 2008, 108(12):2071-6.
 112. Burton S, Andrews JC. Age, product nutrition, and label format effects on consumer perceptions and product evaluations. *The Journal of Consumer Affairs* 1996; 30(1), 68-89.
 113. Shine A, O'Reilly S, O'Sullivan K. Consumer use of nutrition labels. *British Food Journal* 1997; 99(8), 290-296.
 114. Derby B. M., Levy A. S. Do food labels work? Gauging the effectiveness of food labels pre- and post-NLEA. In P. N. Bloom and G. T. Gundlach (Eds.), *Handbook of marketing and society* (pp. 372-398): Sage, Thousand Oaks, CA, USA, 2001.
 115. 2008 m. vasario 7 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl informacijos apie maistą pateikimo vartotojams. KOM (2008) 40 galutinis, Briuselis.
 116. K. G. Grunert, J. K. Wills. Pan-European consumer research on in-store observation, understanding and use of nutrition information on food labels, combined with assessing nutrition knowledge. European Food Information Council and Centre for Research on Consumer Relations in the Food Sector, University of Aarhus, Brussels, February – October 2008.

117. Ashley Mannell, Patricia Brevard, Rodolfo Nayga, Jr. Pierre Combris, Robert Lee, Janet Gloeckner. French consumers' use of nutrition labels. *Nutrition and Food Science*, 2006, Vol. 36, Issue 3, p. 159-168.
118. Joseph H. Goldberg , Claudia K. Probart , Robert E. Zak. Visual Search of Food Nutrition Labels. *Human Factors*, Vol. 41, 1999.
119. Kim S.-Y., Nayga R. M., Jr., and Capps O., Jr. The effect of food label use on nutrient intakes: An endogenous switching regression analysis. *Journal of Agricultural and Resource Economics* 2000; 25(1), 215-231.
120. Variyam J. N. Evaluating the effect of nutrition labels: a quasi-experimental approach, *Creating and Using Evidence in Public Policy Analysis and Management*. Atlanta, GA, USA: Twenty-Sixth Annual AP-PAM Research Conference, 2004.
121. Teisl M. F., Bockstael N. E., Levy A. S. Measuring the welfare effects of nutrition information. *American Journal of Agricultural Economics* 2001; 83(1), 133-149.

PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. I. Chmieliauskaitė, R. Bartkevičiūtė, R. Stukas, A. Barzda, S. Kornyšova. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų ženklinių tyrimas. Visuomenės sveikata. 2009, 1(44):43-49.
2. I. Chmieliauskaitė, R. Bartkevičiūtė, R. Stukas, A. Barzda. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų maistingumo ženklinių tyrimas. Sveikatos mokslai. 2009, 3(63):2399-2405.

*Gal. Baramba
Inspekcijai
monistai
2007-01-27*

2007
2
12
436

04
RHC
9-2350

VALSTYBINĖ DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJA

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos
ministerijai
Vilniaus g. 33, LT-01506 Vilnius
Registruotu laišku

**SPRENDIMAS
DĖL LEIDIMO IŠDAVIMO**

2007 m. sausio 5 d. Nr. 2R-1057 (2.6)
Vilnius

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, išnagrinėjusi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) 2006-12-19 raštu Nr. 10-6550 pateiktą pranešimą dėl išankstinės patikros (Inspekcijoje gauta 2006-12-27 reg. Nr. 1R-2930) (toliau – Pranešimas) ir 2007-01-29 raštu Nr. 10-506 pateiktus jo patikslinimus (Inspekcijoje gauta 2007-01-25 reg. Nr. 1R-258),

n u s t a t ė,

kad SAM, tvarkydama Pranešime ir jo patikslinimuose nurodytus asmens duomenis, turi tinkamas priemones įgyvendinti duomenų subjektų teises ir teisėtus interesus bei tinkamas organizacines ir technines priemones, skirtas apsaugoti asmens duomenims nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokie kito neteisėto tvarkymo.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (Žin., 1996, Nr. 63-1497; 2003, Nr. 15-597) 26 straipsniu, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2006 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. 1T-6 „Dėl išankstinės patikros atlikimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 18-653) patvirtintų Išankstinės patikros atlikimo taisyklių 10 punktu,

n u s p r e n d ž i a

SAM suteikti leidimą atlikti asmens duomenų, dėl kurių pateiktas Pranešimas ir jo patikslinimai, tvarkymo veiksmus mokslinio tyrimo tikslais be duomenų subjekto sutikimo.

Direktorius

Alg. Kunčina

Algirdas Kunčina

B. Jurgelevičienė, (8 5) 262 0220

Kodas 188607912

Žygmantų g. 11-6A
01102 Vilnius

Tel. (8 5) 279 1445
Faks. (8 5) 261 9494

El.p. ada@ada.lt

Apklausėjas _____ Anketos Nr. _____

GYVENTOJŲ FAKTIŠKOS MITYBOS APKLAUSOS ANKETA

1. Tyrimo data: _____ savaitės diena _____
2. Lytis: 1 vyras 2 moteris
3. Gimimo data (metai, mėnuo, diena) _____
4. Tautybė: 1 lietuvis, -ė 2 rusas, -ė 3 lenkas, -ė 4 kita
5. Išsilavinimas: 1 pradinis 2 vidurinis 3 specialusis vidurinis 4 aukštasis
6. Gyvenamoji vieta: 1 miestas 2 kaimas
apskritis _____ savivaldybė _____ miestas ar kaimas _____
7. Ar gyvenate vienas, -a? 1 taip 2 ne
8. Jeigu gyvenate ne vienas, pažymėkite ar gyvena kartu su Jumis:
1 0-4 metų vaikai 2 5-9 metų vaikai 3 10-12 metų vaikai
4 13-18 metų vaikai 5 kiti asmenys (įrašykite) _____
9. Užimtumas: 1 darbininkas,-ė; 2 tarnautojas,-ė; 3 pensininkas,-ė;
4 namų šeimininkė 5 moksleivis, -ė, 6 studentas, -ė 7 bedarbis, -ė

JŪSU MITYBOS IPROČIAI

10. Pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos Jūs renkatės maisto produktus:
1 sveikatos gerinimas (ligų profilaktika) 2 specialios dietos būtinumas
3 kaina 4 skoninės savybės 5 šeimos narių įtaka
11. Ar šiuo metu sergate arba sirgote:
1 širdies kraujagyslių ligomis (miokardo infarktu ir kt.)
2 padidėjusiu kraujospūdžiu (hipertonija)
3 ūminiais galvos smegenų kraujotakos sutrikimais (insultu)
4 cukralige (diabetu)
5 osteoporozė
6 kitomis _____
7 nesergu
12. Kiek kartų per savaitę valgote daržoves (išskyrus bulves):
12.1. Šviežias: 1 nė karto 2 1 – 2 kartus 3 3 – 5 kartus 4 6 – 7 kartus
12.2. Virtas ar troškintas: 1 nė karto 2 1 – 2 kartus 3 3 – 5 kartus
4 6 – 7 kartus
13. Ar vartojate savo ūkyje išaugintas daržoves (tame tarpe ir bulves):
1 niekada 2 kai kada 3 dažnai
14. Kaip dažnai vartojate grūdinius produktus (duoną, grūdų košes ir kt.):
1 nevartoju 2 1-2 kartus per savaitę 3 3-5 kartus per savaitę
4 kiekvieną dieną 5 kelis kartus per dieną
15. Kaip dažnai vartojate žuvį ir žuvis produktus:
1 nevartoju 2 1-2 kartus per savaitę 3 3-5 kartus per savaitę 4 kiekvieną dieną
16. Kaip dažnai vartojate pieną ir pieno produktus:
1 nevartoju 2 1-2 kartus per savaitę 3 3-5 kartus per savaitę 4 kiekvieną dieną
17. Ar vartojate joduotą druską: 1 taip 2 ne
18. Ar sūdate valgdami jau pagamintus patiekalus:
1 niekada 2 truputį, jei maistas nepakankamai sūrus 3 beveik visada, net neragaudamas
19. Kokį vandenį dažniausiai geriate:

- 1 centralizuotai tiekiamą vandentiekio 2 fasuotą 3 nevirintą iš šulinio
4 virintą iš šulinio 5 filtruotą iš šulinio 6 kitą (nurodyti kokį)
20. Kokius riebalus dažniausiai vartojate maistui gaminti (kepti, virti, troškinti):
1 sviestą 2 margariną 3 augalinį aliejų 4 gyvulinius taukus
21. Ar valgote visada tuo pačiu laiku: 1 taip 2 ne
22. Kiek kartų valgote per dieną? 1 vieną 2 du 3 tris 4 keturis ir daugiau
23. Ar valgote papildomai tarp pagrindinių valgymų:
1 niekada 2 kai kada 3 dažnai 4 visada
24. Ar manote, kad Jūsų mityba tinkama (gera) ir su ja gaunate pakankamai maistinių medžiagų:
1 taip, manau 2 ne, nemanau 3 nežinau
25. Ar vartojate maisto papildus (vitaminų, mineralinių medžiagų, amino rūgščių preparatus ar kt.):
1 taip, beveik kasdien 3 3-4 mėnesius per metus
2 1-2 mėnesius per metus 4 kartais 5 niekada
26. Jei taip, įrašykite kokius dažniausiai vartojate maisto papildus _____

27. Jei nevartojote niekada maisto papildų, tai dėl kokios priežasties:
1 gaunu pakankamai maistinių medžiagų su maistu 2 per brangūs
3 nepagerina mitybos 4 nežinau 5 kita (įrašykite) _____
28. Ar vartojate maisto papildus su jodu:
1 taip, beveik kasdien 2 3-4 mėnesius per metus
3 1-2 mėnesius per metus 4 kartais 5 niekada
29. Ar vartojate maisto papildus su geležimi:
1 taip, beveik kasdien 2 3-4 mėnesius per metus
3 1-2 mėnesius per metus 4 kartais 5 niekada
30. Ar vartojate maisto papildus su kalciumu:
1 taip, beveik kasdien 2 3-4 mėnesius per metus
3 1-2 mėnesius per metus 4 kartais 5 niekada
31. Ar vartojate maisto papildus su vitaminu D:
1 taip, beveik kasdien 2 3-4 mėnesius per metus
3 1-2 mėnesius per metus 4 kartais 5 niekada

ALKOHOLIO VARTOJIMAS

32. Kaip dažnai vartojate stiprius alkoholinius gėrimus (>22%):
1 kasdien 2 2 - 3 kartus per savaitę 3 vieną kartą per savaitę
4 2 - 3 kartus per mėnesį 5 kelis kartus per metus 6 visai nevartuju
33. Kaip dažnai geriate alų:
1 kasdien 2 2 - 3 kartus per savaitę 3 vieną kartą per savaitę
4 2 - 3 kartus per mėnesį 5 kelis kartus per metus 6 visai negeriu
34. Kaip dažnai geriate nestiprius gėrimus (vyną ir kt.) (<22%):
1 kasdien 2 2 - 3 kartus per savaitę 3 vieną kartą per savaitę
4 2 - 3 kartus per mėnesį 5 kelis kartus per metus 6 visai negeriu
35. Kiek tūrio vienetų aukščiau išvardintų gėrimų išgėrėte praėjusią savaitę (įrašykite):
alaus (500 g talpos butelių).....
vyno ir kt. (100 g talpos taurių).....
stiprių alkoholinių gėrimų (50 g talpos stikliukų).....

FIZINIS AKTYVUMAS

36. Kuris žemiau aprašytas darbas labiausiai atitinka Jūsų darbo pobūdį:
1 sėdimas darbas (darbas arba mokymasis prie rašomojo stalo arba kompiuterizuotoje darbo vietoje, lengvas darbas prie montажinio konvejerio ir kt.)
2 sėdimas ar stovimas darbas, kurio metu kartais vaikščiojama, pernešami daiktai (vidutinio sunkumo darbas gamykloje, pardavėjo, namų šeimininkės darbas ir kt.)
3 darbas, kurio metu daug vaikščiojama, keliami ir pernešami daiktai (sunkus darbas gamykloje, statybininko, laiškanesio, sunkus namų šeimininkės darbas)
4 sunkus nemechanizuotas darbas (miško medžiagos ruošimas, sunkūs žemės ūkio darbai, statybininkų, kelių tiesėjų darbas ir kt.)

37. Kuris fizinis aktyvumas labiausiai būdingas Jūsų laisvalaikiui per paskutinįjį mėnesį:
- 1 sunkios treniruotės ir varžybos dažniau nei vieną kartą per savaitę
 2 lėtas bėgimas ir kt. fiz. aktyvumo rūšys ar sunkus darbas sode ne mažiau kaip 4 val. per savaitę
 3 pasivaikščiavimai, važinėjimasis su dviračiu ar kt. lengvi fiziniai pratimai mažiausiai 4 val. per savaitę
 4 skaitymas, televizoriaus žiūrėjimas ir kiti sėdimo poilsio būdai
38. Ar bent kartą per savaitę laisvalaikiu mankštinatės (bėgimas, važiavimas dviračiu, fiziniai pratimai) ne mažiau 30 min. taip, kad suprakaituotumėte? 1 taip 2 ne
39. Jei taip, tai kaip dažnai laisvalaikiu mankštinatės ne mažiau 30 min. taip, kad suprakaituotumėte:
- 1 kasdien 2 2 - 3 kartus per savaitę 3 vieną kartą per savaitę
 4 2 - 3 kartus per mėnesį 5 kartą per mėnesį 6 rečiau
40. Kaip įvertintumėte savo fizinio aktyvumo trukmę laisvalaikiu (pažymėkite):
- 1 mažiau nei 30 min. per savaitę 2 nuo 30 min. iki 1 valandos per savaitę
 3 nuo 1 valandos iki 3 valandų per savaitę 4 virš 3 valandų per savaitę
41. Jeigu laisvalaikiu nesimankštinate, nurodykite to priežastį (galite pažymėti ne daugiau dviejų Jums tinkančių variantų)
- 1 nuovargis po darbo 2 laiko trūkumas 3 noro ar motyvacijos trūkumas
 4 ligos 5 lėšų trūkumas 6 kita

MAISTO PRODUKTŲ ŽENKLINIMAS

42. Nurodykite 2 pagrindinius šaltinius, kurie Jums suteikia daugiausia žinių apie mitybą?
- 1 Televizija, radijas 2 Laikraščiai, žurnalai 3 Maisto produktų pakuotės, etiketės 4 Šeima/draugai/bendradarbiai 5 Specializuoti leidiniai apie mitybą ir sveikatą
 6 Gydytojai, vaistininkai, mitybos specialistai 7 Internetas
 8 Kita (Irašykite)
-
43. Ar per pastaruosius 3 mėn. pirkote maisto produktus dėl jų reklamos?
 1 Taip 2 Ne
44. Ar Jūs šeimoje atsakingas už maisto produktų pirkimą?
 1 Esu visiškai atsakingas 2 Esu atsakingas iš dalies 3 Nesu atsakingas
45. Kaip dažnai perkate fasuotus maisto produktus, ant kurių pakuočių yra etiketės?
 1 Visada 2 Niekada 3 Nekreipiu dėmesio į etiketes
- 45A. Kaip dažnai perkate nefasuotus maisto produktus, ant kurių nėra etiketės?
 1 Visada 2 Niekada 3 Kartais
46. Kuri maisto produktų etiketėse esanti informacija įtakoja Jūsų pasirinkimą perkant maisto produktus? Pažymėkite ne daugiau trijų Jums tinkamų atsakymo variantus:
- 1 Vartojimo terminas 2 Sudedamųjų dalių sąrašas
 3 Kilmės šalis/Gamintojas 4 Riebalų kiekis
 5 Angliavandenių kiekis 6 Baltymų kiekis
 7 Skaidulinių medžiagų kiekis 8 Energinė vertė (kcal kiekis)
 9 Maisto priedai 10 Alkoholio kiekis
 11 Produkto kiekis 12 Kaina
 13 Kokios dar informacijos pasigendate maisto produktų etiketėse?
 (Irašykite) _____
-
47. Ar Jus aiškiai perskaitote etiketėse pateikiamą informaciją?
 1 Taip, visada 2 Ne, niekada 3 Kartais
48. Ar Jūsų nuomone reikėtų pagerinti produktų etikečių įskaitomumą?
 1 Taip 2 Ne
49. Kaip, Jūsų nuomone, turėtų būti pagerintas maisto produktų etikečių įskaitomumas?
 1 Nustatant minimalų šrifto dydį 2 Nustatant šrifto ir fono spalvų kontrastą
 3 Produkto reklaminių informaciją pateikiant atskirai ar kitoje pakuotės vietoje
 4 Kita
 (Irašykite) _____

50. Ar informacija, pateikiama etiketėse yra Jums suprantama?

1 Taip 2 Ne 3 Iš dalies

51. Jei atsakėte „Iš dalies“ arba „Ne“, nurodykite kodėl Jums sunku suprasti etiketėse pateikiamą informaciją:

1 Vartojami sudėtingi terminai 2 Vartojami neaiškūs sutrumpinimai
3 Kita (Irašykite)

52. Ar pageidautumėte, kad etiketėse būtų nurodyta informacija apie maisto produkto maistingumą (baltymų, riebalų, angliavandenių kiekius, energinę vertę)?

1 Taip 2 Ne 3 Neturiu nuomonės

53. Jei atsakėte „Ne“, pažymėkite kodėl:

1 Nebus laiko ją skaityti 2 Manęs tai nedomina 3 Nepasitikiu tokia informacija
4 Kita (Irašykite)

54. Ar pageidautumėte, kad maistingumo informacija būtų visada nurodoma maisto pakuotės matomiausioje dalyje? 1 Taip 2 Ne 3 Neturiu nuomonės

55. Į ką pirmiausiai atkreipiate dėmesį, siekdami sužinoti maisto produkto mitybinę vertę?

1 Informaciją apie riebalus, angliavandenius, baltymus, energinę vertę
2 Teiginius apie maisto produkto poveikį sveikatai 3 Informaciją apie žaliavas

4 Kita

(Irašykite)

56. Pažymėkite, kurie iš produkto maistingumo rodmenų, Jūsų manymu, būtinai turi būti pateikti maisto produktų etiketėse?

1 Riebalai 2 Angliavandeniai 3 Baltymai
4 Vitaminai 5 Mineralai 6 Energinė vertė

57. Jūsų nuomone, ar etiketėse taip pat reikėtų pateikti šiuos maistingumo rodmenis (žr. 58 kl. pateiktą sąrašą)? 1 Taip 2 Ne

58. Jei atsakėte „Taip“, pažymėkite kuriuos iš šių rodmenų reikėtų pateikti etiketėse:

1 Sočiosios riebalų rūgštys 2 Cukrus 3 Valgomoji druska
4 Mononesočiosios riebalų rūgštys 5 Polinesočiosios riebalų rūgštys
6 Maistinės skaidulos 7 Kalis 8 Selenas
9 Cholesterolis 10 Riebalų rūgščių transizomerai

59. Kaip manote, ar tikslinga alkoholinių gėrimų etiketėse nurodyti energinę vertę (kcal)?

1 Taip 2 Ne 3 Neturiu nuomonės

60. Ką, Jūsų nuomone, reikėtų keisti, nurodant maisto produktų maistingumą?

1 Vartoti aiškesnius terminus 2 Padidinti šrifto raides
3 Naudoti specialius simbolius 4 Sumažinti nurodomos informacijos kiekį

5 Kita (nurodykite)

61. Jeigu Jums būtų pasiūlyti du panašūs produktai: vienas su pridėtu kalciu, kitas – be, kurį pasirinktumėte:

1 Su pridėtu kalciu 2 Be pridėto kalcio 3 Neturiu nuomonės

62. Parduotuvėje ant lentynos padėti du panašūs produktai: ant vieno jų užrašyta „Baltymų šaltinis“,

ant kito – „Daug baltymų“, kuriame iš jų, Jūsų nuomone, yra daugiau baltymų?

1 su užrašu „Baltymų šaltinis“ 2 su užrašu „Daug baltymų“
3 Abiejuose vienodai 4 Nežinau

63. Jei ant maisto produkto pakuotės būtų nurodyta „Sudėtyje yra polinesočiųjų riebalų rūgščių“, kaip Jūs vertintumėte tokį produktą:

1 Naudingas mano mitybai 2 Nenaudingas mano mitybai 3 Nežinau

Nežinau

POŽIŪRIS Į TAM TIKRUS MITYBOS ASPEKTUS

Pasakykite ar teiginiai teisingi ar neteisingi:

Teiginys	TEISINGA	NETEISINGA	NEŽINAU
64. Sveikata didžiąja dalimi priklauso nuo mitybos	☐	☐	☐
65. Reikia vartoti daržovių ir vaisių 5 kartus per dieną	☐	☐	☐
66. Reikia rinktis produktus, kuriuose yra daugiau sočiųjų riebalų	☐	☐	☐
67. Gausus valgomosios druskos suvartojimas neturi įtakos sveikatai	☐	☐	☐
68. Norint išvengti jodo trūkumo organizme, būtina paprastą valgomąją druską keisti joduota druska	☐	☐	☐
69. Maistinės skaidulos naudingos sveikatai	☐	☐	☐

JŪSU ŪGIS IR SVORIS

70. Jūsų ūgis (be batų) (apklausiamojo nuomonė)..cm;
matuojantcm

71. Jūsų svoris (be viršutinių drabužių ir batų) (apklausiamojo nuomonė).....kg; sveriantkg

PASTABA. Moteris būtina paklausti, ar jos šiuo metu nėra nėščios, jei taip, tai koks svoris buvo iki nėštumo.

JŪSU MITYBA PER PRAĖJUSIA PARA (24 VAL.)

NURODYKITE:

72. Ar Jūs šiuo metu laikotės specialios (gydytojo rekomenduotos) dietos ar mitybos režimo:

1 taip 2 ne

73. Ar esate vegetaras? 1 taip 2 ne

74. (Moterims) Ar esate nėščia: 1 taip 2 ne

75. (Moterims) Ar žindote šiuo metu kūdikį: 1 taip 2 ne

APKLAUSĖJUI

PILDYKITE, nurodant: valgymo laiką, vietą (1 = namie, 2 = restorane, kavinėje, valgykloje, 3 = svečiuose, 4 = maistas iš namų, 5 = kitoje vietoje) ir PAGAL PRIDEDAMĄ PRIEDĄ ir ATLASĄ